

**МІНІСТЕРСТВО ВНУТРІШНІХ СПРАВ УКРАЇНИ
НАЦІОНАЛЬНА АКАДЕМІЯ ВНУТРІШНІХ СПРАВ**

**КОНСТИТУЦІЙНІ ПРАВА ЛЮДИНИ В УКРАЇНІ:
РЕАЛІЗАЦІЯ ТА ПЕРСПЕКТИВИ**

*Матеріали
науково-практичних круглих столів
(Україна, м. Київ, 8 грудня 2022 року)*

КИЇВ 2022

**МІНІСТЕРСТВО ВНУТРІШНІХ СПРАВ УКРАЇНИ
НАЦІОНАЛЬНА АКАДЕМІЯ ВНУТРІШНІХ СПРАВ**

КАФЕДРА КОНСТИТУЦІЙНОГО ПРАВА ТА ПРАВ ЛЮДИНИ

**КОНСТИТУЦІЙНІ ПРАВА ЛЮДИНИ В УКРАЇНІ:
РЕАЛІЗАЦІЯ ТА ПЕРСПЕКТИВИ**

*Матеріали
науково-практичних круглих столів
(Україна, м. Київ, 8 грудня 2022 року)*

КИЇВ 2022

УДК 340.12; 342; 342.7

Редакційна колегія:

Кулик Татяна Олександрівна – доцент кафедри конституційного права та прав людини Національної академії внутрішніх справ, кандидат юридичних наук, доцент

Сьох Катерина Ярославівна – доцент кафедри конституційного права та прав людини Національної академії внутрішніх справ, кандидат юридичних наук

Рекомендовано до друку науково-методичною радою Національної академії внутрішніх справ 25.01.2023 (протокол № 5)

Матеріали подані в авторській редакції

Конституційні права людини в Україні: реалізація та перспективи

Конституційні права людини в Україні: реалізація та перспективи [Текст]: матеріали науково-практичного круглого столу (Україна, м. Київ, 8 грудня 2022 року). Київ: Національна академія внутрішніх справ, 2022. 90 с.

Національна академія внутрішніх справ, 2022

ЗМІСТ

1. БАДЬОН Катерина. Визнання універсальності прав людини: декларативні стандарти.....	6
2. БАЗІР Вікторія. Необхідність дії Загальної декларації прав людини в Україні під час війни.....	8
3. ДЖАМАН Анастасія. Конституція України як гарант забезпечення прав людини в Україні.....	11
4. ДІДОВЕЦЬ Ярина, ЧЕРНЯВСЬКА Олена. Загрози субконвенційної війни.....	13
5. ЖУРАВЕЛЬ Олена. Правовий статус військовополонених в контексті збройного конфлікту в Україні.....	17
6. ІВАНЧЕНКО Олександра. Питання взаємовідносин прав людини та ісламу.....	21
7. КАЛІНСЬКИЙ Андріан. Роль ООН у системі міжнародного захисту прав людини.....	24
8. КОЛОМІЄЦЬ Діана. Право на захист підозрюваних які здійснили корупційне правопорушення.....	28
9. КОСІНСЬКА Аліна. Вестернізація в умовах сучасності України.....	26
10. КУЛИК Тетяна. До питання про призначення суддів в Україні.....	32
11. МАРЧУК Лілія. Рішення Європейського суду з прав людини: джерело конституційного права України.....	35
12. МЕЛЬНИК Альона. Право народних депутатів України на взаємовідносини з іноземними державами	38
13. МЕЛЬНИЧУК Анна. Захист прав людини та громадянина в національному законодавстві України.....	40
14. МУДРА Оксана. Діти війни та їх правовий статус.....	44
15. ОЛЕКСИН Христина. Реалізація прав та свобод людини і громадянина на судовий захист в умовах воєнного стану.....	47
16. РИБАК Олександр. До питання права на евтаназію.....	51
17. РОТТ Ангеліна. Поради батькам по зменшенню рівня агресії до дітей.....	55
18. РУДЧЕНКО Вікторія. Захист прав дитини в умовах війни.....	57
19. СЬОМІН Олександр. Гарантії реалізації та захист конституційних прав людини.....	60
20. ТЕЛЮК Антон. Порушення прав людини в Україні під час військової агресії російської федерації.....	62
21. ТКАЧУК Юлія. Право людини на невтручання у приватне життя на підставах конституційного права України.....	66
22. ЦІКО Христина. Конституціоналізм: плюралізм підходів щодо розуміння.....	69

23. Франчук Ю.О. Дискримінація за ознакою статі: хто потерпає більше, чоловіки чи жінки?.....	72
24. Хорунжа Софія. Міжнародні механізми захисту прав людини.....	75
25. Черкас Катерина. Закріплення та захист прав дитини в законодавстві.....	80
26. Чечель Софія. Гендерно зумовлене насильство: сучасні українські реалії.....	84
27. Чумаков Денис. Значення міжнародного захисту прав людини для сучасних міжнародних відносин.....	87

БАДЬОН Катерина, здобувач ступеня вищої освіти бакалавра Навчально-наукового інституту № 3 Національної академії внутрішніх справ

Науковий керівник: ЧИЖОВ Денис, доцент кафедри конституційного права і прав людини Національної академії внутрішніх справ, кандидат юридичних наук, заслужений юрист України

ВИЗНАННЯ УНІВЕРСАЛЬНОСТІ ПРАВ ЛЮДИНИ: ДЕКЛАРАТИВНІ СТАНДАРТИ

Універсальність прав людини означає, що держава бере на себе відповідальність перед своїм народом за дотримання взятих за міжнародними договорами зобов'язань у сфері прав людини.

Універсальність прав людини ставиться під сумнів терористичними організаціями, авторитарними правителями та популістами. Хоча різною мірою, але усі вони вимагають пожертвувати правами людини заради імперської влади, збагачення чи власних амбіцій. Результат очевидний знецінення встановленого світопорядку. Права людини одна з основних цінностей сучасної світової цивілізації, що юридично оформляється на різних рівнях - міжнародно-правовому та національно-правовому, що є орієнтиром для розвитку як окремих держав, так і міжнародно-правової системи в цілому. Більшість сучасних держав-членів міжнародного співтовариства, незважаючи на їхню різноманітність, у тому числі політичного, економічного, соціального та цивілізаційного характеру, розглядають принцип верховенства права та свободи людини і громадянина як найвищу цінність [1, с. 55].

Починаючи з прийняття Статуту ООН вся друга половина XX століття пройшла для людства під знаком все зростаючого в суспільстві та сучасних державах розуміння того, якою абсолютною та безумовною цінністю для окремої людини та суспільства в цілому є права людини, які обумовлені людською природою, мають бути невід'ємними та невідчужуваними. Внаслідок цього усвідомлення та завдяки ін-тенсивному розвитку позитивного міжнародного права, на різних рівнях міжнародно-правовому (універсальному), а також окремих національних. правових систем було сформовано систему стандартів, що актуалізувало проблемне питання їх співвідношення, узгодження, встановлення пріоритетів, а також необхідність ефективної імплементації універсальних стандартів.

Міжнародні стандарти прав людини є універсальними, їм притаманний універсалізм, який можна розглядати у двох аспектах: по-перше, вони поширюються на всіх без винятку людей незалежно від будь-яких ознак, що відображається у багатьох правових документах (суб'єктивний критерій); по-

друге, звертаючись до напрацьованої термінології, з погляду сфери дії прав (стандартів) їх також прийнято диференціювати на дві групи: універсальні та регіональні (територіальний критерій) [2, с. 98-101].

Так, універсальні стандарти прав людини закріплені в універсальних міжнародно-правових актах, прийнятих більшістю країн світу, і стосуються всього населення Землі, насамперед пов'язані з діяльністю Організації Об'єднаних Націй. Універсалізм міжнародних стандартів прав людини заснований на основі Статуту ООН та деталізований у Декларації про принципи міжнародного права, ухвалену Генеральною Асамблеєю ООН 24 жовтня 1970 року. Міжнародно-правовими системами було сформовано систему стандартів, що актуалізувало проблемне питання їх співвідношення, узгодження, встановлення пріоритетів, а також необхідність ефективної імплементації універсальних стандартів.

Міжнародні стандарти прав людини є універсальними, їм притаманний універсалізм, який можна розглядати у двох аспектах: по-перше, вони поширюються на всіх без винятку людей незалежно від будь-яких ознак, що відображається у багатьох правових документах (суб'єктивний критерій); по-друге, звертаючись до напрацьованої термінології, з погляду сфери дії прав (стандартів) їх також прийнято диференціювати на дві групи: універсальні та регіональні (територіальний критерій) [2, с. 98-101].

Важливим також те, що універсальні міжнародні стандарти прав людини сьогодні є базисом для подальшого розвитку всієї системи прав людини з урахуванням поглибленого їх тлумачення та нових соціальних реалій. При цьому слід зазначити, що у сучасній юриспруденції зустрічаються різні оцінки універсальних стандартів прав людини. Прибічники універсалізму в галузі прав людини, які вважають, що міжнародні стандарти, вироблені на міждержавному рівні, застосовні до всіх без винятку держав, переважно виходять із концепції, у межах якої людина розглядається як біологічна істота [2, с. 187], крізь призму природних, а чи не культурологічних чинників.

Отже, перелік прав, встановлений для однієї людини, буде застосований до всіх людей. Однак загальні стандарти, хоч і вироблені більшістю держав світу, все ж таки зустрічають якийсь опір при їх застосуванні в національних правових системах окремих держав, насамперед, у рамках традиційних та релігійних правових сімей. Визначивши сутність та значення універсальних прав, а також їх прояв пропонується розглянути проблемного питання реалізації прав жінок на прикладі конкретних країн. Варто зауважити, що у кожному суспільстві панують цінності, які вироблялися століттями і відповідають ідеям розвитку цього суспільства. Різниця в уявленнях про права на Заході та на Сході зачіпають основні аспекти універсальності прав людини. Те, що неприйнятно для однієї культури (наприклад, кровна помста для західної цивілізації), вважається священним для іншої, і навпаки, побутові явища Західної цивілізації (наприклад, розлучення) для Сходу становить страшний гріх, який засуджує усе суспільство. Ці відмінності культур є нормальними. Культурна несхожість – рушійна сила

еволюційного розвитку. Визнання однієї культури і розповсюдження її в якості абсолютної істини для всіх народів – це не, що інше, як ігнорування і неприйняття цивілізаційного різноманіття. І на останок, хочеться зауважити, що легко критикувати ідею універсальності прав людини на безпечних форумах, семінарах чи інших цивілізованих заходах. Але не в умовах, коли зустрічаєш людей, які страждають від жахливої несправедливості війни, яких принижують та гвалтують... В умовах, коли зустрічаєш людей, які втратили все...

Саме тому, ідея універсальності прав людини повинна бути безумовним взірцем та орієнтиром політики кожної цивілізованої держави. Адже, саме вона передбачає те загальнолюдське, що зумовлене глибокими природними потребами кожного: прагненням до щастя, свободи та миру.

Список використаних джерел:

1. Мацькевич М. М. Генеза прав людини: правовий та філософський аспекти. Науковий вісник Львівського державного університету внутрішніх справ. 2014. № 4. С. 54-66
2. Загальна декларація прав людини: Міжнародний документ від 10.12.1948 року. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_015 (дата звернення: 17.11.2022.)
3. Конвенція про захист прав людини і основоположних свобод (з протоколами): Міжнародний документ від 04.11.1950 року. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_004
4. Європейська соціальна хартія (перегляну-та): Міжнародний документ від 03.05.1996 року. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/994_062#Text
5. Міжнародний пакт про соціальні, економічні і культурні права від 16 грудня 1966 р. URL: http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/995_042.
6. Європейська Конвенція про громадянство. Міжнародний договір від 7 листопада 1997 року (Витяг) Бюлетень законодавства і юридичної практики України. 2001. № 11. С. 69-77.

БАЗІР Вікторія, здобувач ступеня вищої освіти бакалавра Навчально-наукового інституту № 2 Національної академії внутрішніх справ

Науковий керівник: СЬОХ Катерина, доцент кафедри конституційного права та прав людини Національної академії внутрішніх справ, кандидат юридичних наук

НЕОБХІДНІСТЬ ДІЇ ЗАГАЛЬНОЇ ДЕКЛАРАЦІЇ З ПРАВ ЛЮДИНИ В УКРАЇНІ ПІД ЧАС ВІЙНИ

Тривалий час людство жило за своїми правилами, які пригнічували людей за кольором шкіри, статті, національного чи соціального походження.

Темношкірих людей використовували як рабів, пани та шляхта знущалися над селянами, відносячись до них як прислуг. Світ ніби поділився на багатих на бідних, вільних та невільних. Це все тривало досить довго, аж до ХХ століття, коли весь світ сколихнула Друга світова війна. Адже запровадження єдиної міжнародної системи захисту людини стало одним із найважливіших післявоєнних завдань. Внаслідок тривалих дискусій та суперечок між країнами світу, на 183 пленарному засіданні Генеральної асамблеї ООН 10 грудня 1948 року в паризькому палаці Шайо [2]. Загальна декларація прав людини була прийнята абсолютної більшістю голосів [1]. Ця подія відкрила нову сторінку в світовій історії.

Метою моєї роботи є дослідження необхідності дії Загальної декларації в Україні в надзвичайно складних умовах внаслідок насильницького вторгнення військ російської федерації на територію нашої держави.

Загальна декларація прав людини стала видатним документом в історії людства, документом, який отримав найвищу оцінку, адже став найавторитетнішим джерелом норм щодо прав людини. Сама ж Генеральна Асамблея проголосила цей документ, як завдання до виконання якого повинні прагнути всі народи та всі держави. Щоб кожна людина та кожний орган суспільства, завжди маючи на увазі цю Декларацію прагнули сприяти поважати права та свободи людини, які вона повинна мати незалежно від раси, кольору шкіри, статі, мови, релігії, політичних або інших переконань, національного чи соціального походження, майнового, станового або іншого становища [2].

Структуру «Загальної декларації» запропонував Рене Кассен у другому варіанті проекту. Кассен працював із першим варіантом, підготовленим Джоном Гамфрі. На організацію документа вплинув Кодекс Наполеона. Вона починалась із преамбули, де були окреслені загальні засади. Кассен порівнював Декларацію з портиком грецького храму із фундаментом, східцями, чотирма колонами і фронтом [1].

Прийняття Загальної декларації прав людини було абсолютно важливим кроком для усього світу. Генеральний секретар ООН Пан Гімун зазначав: «У світі, який ще відчував на собі відлуння жахів Другої світової війни, Декларація стала першою глобальною заявою про те, що сьогодні ми сприймаємо як належне – гідність та рівність усіх людей» [1].

Багато країн світу включають основні положення Декларації в своє базове законодавство та конституції. Україна 17 липня 1997 року ратифікувала Конвенцію про захист прав людини і основоположних свобод та Протоколи до неї. Відповідно до преамбули вона має на меті забезпечити загальне та ефективне визнання прав людини, проголошених Генеральною Асамблеєю ООН у Загальній декларації прав людини. Спираючись на всі міжнародно-правові стандарти, що були проголошені в Декларації, у 1996 році Верховна Рада України прийняла Конституцію України [2].

В сучасних, надзвичайно складних умовах, внаслідок повномасштабного вторгнення РФ на територію України, важко говорити про права людини як

невід'ємного елементу людської особистості та людського буття. Адже країна-агресор протягом усього періоду введення бойових дій порушує положення Декларації та певною мірою заперечує важливість прав людини, хоча рф як і Україна ратифікувала та імплементувала Декларацію у своє національне законодавство, а отже, взяла на себе відповідальність дотримуватися її. Визнавши Декларацію країна підтримує твердження «права та свободи людини - понад усе».

Наразі в Україні зафіксовано порушення найважливішого з усіх прав – право на життя з боку рф. Адже кожного дня помирає багато громадян нашої держави, серед них цивільні люди, діти, а це взагалі суперечить усім нормам та канонам. В такий період необхідно щоб Загальна декларація з прав людини діяла на території тих держав, в яких відбувається військове протистояння. Щоб це були не просто норми та правила, які написані і не діють в реальності, а щоб це було те, що непорушне, те, що неможливо забрати або обмежити і за порушення норм Декларації суб'єкт обов'язково має нести відповідальність на міжнародній арені.

Отже, кожна людина прагне до створення такого світу (суспільства), де люди матимуть свободу слова і свободу переконань, будуть вільні від страху та злиднів. Щоб все це забезпечити, необхідно щоб кожна держава світу ратифікувала Загальну декларацію з прав людини та усвідомила що права та свободи людини – найвища цінність.

Список використаних джерел:

1. 60-річчя Загальної декларації прав людини: дотримання прав людини – пріоритет держави та суспільства URL: <https://helsinki.org.ua/2008/12/60-richchya-zahalnoji-deklaratsiji-prav-lyudyny-dotrymannya-prav-lyudyny-priorityt-derzhavy-ta-suspilstva/>
2. Загальна декларація прав людини URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_015#Text

ДЖАМАН Анастасія, здобувач ступеня вищої освіти бакалавра навчально-наукового інституту № 3 Національної академії внутрішніх справ
Науковий керівник:
МОСТЕПАНЮК Людмила, доцент кафедри кримінального права та прав людини Національної академії внутрішніх справ, кандидат юридичних наук, доцент

КОНСТИТУЦІЯ УКРАЇНИ ЯК ГАРАНТ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ПРАВ ЛЮДИНИ В УКРАЇНІ

Права людини у сучасному глобалізованому середовищі визнаються найвищою, а сама ж людина, її життя і здоров'я, честь і гідність, недоторканість і безпека – найвищою соціальною цінністю, згідно ст. 3 Конституції України.

Конституція є першочерговим гарантом реалізації прав людини і громадянина. Конституція – це нормативно-правовий акт, за допомогою якого законодавець установлює належно організовану державу, що базується на засадах суверенного, демократичного й правового суспільства полягає у визнанні людських цінностей, а в основу розвитку держави покладено цивілізовані принципи: захист прав, свобод і законних інтересів людини і громадянина.

Необхідно зазначити, що Конституція містить не лише широкий перелік прав і свобод людини і громадянина, але і закріплює гарантії їх реалізації і захисту на законодавчому рівні, а це означає, що вони мають юридичну силу. З цього випливає, що за недодержання, посягання й відсутності реалізації прав, свобод людини і громадянина, у разі будь-якого незаконного зовнішнього втручання настає відповідальність, тобто кожен орган державної влади не може на власний розсуд змінювати, доповнювати або скасовувати конституційні положення. Також про це зазначається у ст. 21 Конституції України: права, свободи людини і громадянина є невідчужуваними та непорушними[1].

Одразу виникає питання: «Як і хто контролює належне дотримання конституційних прав, свобод людини і громадянина?». Відповідно до ст. 1 Закону України «Про уповноваженого Верховної Ради України з прав людини», контроль за дотриманням конституційних прав, свобод людини і громадянина, а також захист прав кожного на території України і в межах її юрисдикції на постійній сонові здійснює Уповноважений Верховної Ради України з прав людини, який керується у своїй діяльності Конституцією України, законами України, чинними міжнародними договорами, згода на обов'язковість яких надана Верховною Радою України [2].

Одним із основних завдань кожної держави, яка має на меті забезпечити належне формування високоінтелектуального суспільства для подальшої успішної співпраці разом із кваліфікованими спеціалістами, які мають певний рівень освіти і здатні чітко виконувати поставлені задачі різного рівня складності, добре обізнані в тій чи іншій сфері, є підвищення освітнього рівня громадян. Згідно з положеннями в ч. 2 ст. 3 Закону України «Про освіту», кожному громадянину незалежно від віку, статі, раси, стану здоров'я, інвалідності, громадянства, національності, політичних, релігійних чи інших переконань, кольору шкіри, місця проживання, мови спілкування, походження, соціального і майнового стану, наявності судимості, а також інших обставин та ознак, який виявив бажання здобувати освіту гарантується дотримання такого права. Відповідно до положень Закону України «Про освіту», освіта є основою інтелектуального, духовного, фізичного і культурного розвитку особистості, її успішної соціалізації, економічного добробуту, запорукою розвитку суспільства, об'єднаного спільними цінностями і культурою та держави, тому сучасне конституційне право на освіту, яке у свою чергу надає можливість кожному громадянину для набуття певних знань, умінь та професійних навичок [3]. Також здобуття повної загальної середньої освіти є одним із обов'язків кожного громадянина держави про, що зазначається в ч. 2 ст. 53 Конституції України [1].

Отже, сутність конституційного права на освіту полягає в можливості систематично опановувати нові знання з метою всебічного розвитку людини як особистості та найвищої цінності суспільства, за допомогою використання системи загальноосвітніх шкіл, ліцеїв, гімназій, закладів вищої освіти та інших відомих видів навчання. Україна, як і будь-яка інша демократична держава світу, на законодавчому рівні закріпила перелік прав, свобод людини і громадянина, а також чітко зазначила, що такий перелік не може звужуватися чи суб'єктивно тлумачитися, оскільки невідчужувані фундаментальні права людини визнаються всіма державами. Мова йде про право на життя; право на повагу до гідності; право на свободу та особисту недоторканість; право на житло; право надсилати індивідуальні чи колективні письмові звернення та на обґрунтовану відповідь на них; про рівність конституційних прав свобод та рівність перед законом; на рівні права і обов'язки подружжя у шлюбі та сім'ї і таке інше [1]. Це означає, що такі права не є «подарунком» держави, а належать людині від народження.

На думку автора, доцільно погодитися із думкою Прієшкіної О. В., яка зазначає про те, що дуже важливим у діяльності відповідних міністерств, державних комітетів, відомств у профільній сфері є активізація їхньої роботи у справі інформування населення з прав людини, проведення наполегливої роботи задля того, щоб весь комплекс питань про сфери законодавчого забезпечення, практичної реалізації і захисту прав людини і громадянина ставав більш доступним для ознайомлення та вивчення всіма членами суспільства. Лише відкритість і гласність у цій сфері можуть стати запорукою і дієвим фактором утвердження в Україні справді правової,

демократичної держави, в якій реально будуть забезпечуватися права і свободи громадян [4].

Отже, забезпечення публічної безпеки та порядку, дотримання й захист прав, свобод людини і громадянина від будь-якого незаконного зовнішнього втручання зі сторони органів державної влади, створення безпечного середовища для комфортного існування, викорінення явища злочинності, побудова цивілізованого суспільства є першочерговими завданнями кожної держави, яка прагне стати членом світового співтовариства.

Список використаних джерел:

1. Конституція України, прийнята на V сесії Верховної Ради України 28 червня 1996 р. // Відомості Верховної Ради України. - 1996. - № 30.
URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/card/254%D0%BA/96-%D0%B2%D1%80>
2. Про уповноваженого Верховної Ради України з прав людини: Закон України від 23.12.1997 р. № 776/97-ВР.
URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/776/97%D0%B2%D1%80#Text>
3. Про освіту : Закон України від 05.09.2017 р. № 2145-VIII / Відомості Верховної Ради України. 2017. № 38-39.
URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2145-19#Text>
4. Прієшкіна О. В. Забезпечення прав людини в Україні: стан та перспективи. Наукові записки НаУКМА. 2017. Том 200. Юридичні науки: Виступи учасників науково-практ. конф. «Верховенство права та місц. самоврядування в Україні», 16 груд. 2016 р. с. 110-114. URL: file:///C:/Users/User/Downloads/Priieshkina_Zabezpechennia_prav_liudyny.pdf

ДІДОВЕЦЬ Ярина, здобувач ступеня вищої освіти магістра, Навчально-наукового інституту №2, Національної академії внутрішніх справ

ЧЕРНЯВСЬКА Олена, здобувач ступеня вищої освіти магістра, Навчально-наукового інституту №2, Національної академії внутрішніх справ

Науковий керівник:

ПЕНДЮРА Максим, завідувач кафедри теорії держави та права Національної академії внутрішніх справ, кандидат юридичних наук, доцент

ЗАГРОЗИ СУБКОНВЕНЦІЙНОЇ ВІЙНИ

Час швидко змінюється, а разом з тим і методика ведення операцій у військовій сфері. На сьогодні війни ведуться не лише ракетами і танками, а й

багатьма іншими способами. Війни сьогодення можна описати трьома широкими термінами, які прийшли до нас із термінології США: звичайна війна (англ. Conventional Warfare), гібридна війна (Hybrid Warfare) та субконвенційна війна (Sub-conventional Warfare), про яку далі буде йти мова.

Звичайна або конвенційна (традиційна) війна – форма війни, що ведеться з використанням звичайного озброєння та військової тактики між двома або більше державами у відкритій конфронтації за нормами міжнародного права: дотримання прав учасників конфлікту, військовополонених, цивільного населення [3]. Положення конвенційної війни описуються у Гаазьких Конвенціях, Женевських Конвенціях про захист жертв війни 1949 р. і Додаткових Протоколах до них 1977 р., резолюціях Генеральної Асамблеї ООН й інших міжнародних документах. Однак, примушуючи супротивника до капітуляції, одна або обидві сторони можуть вдаватися до неконвенційних військових тактик.

Субконвенційна війна є формою, при якій її організатори визначають реалізацію своїх цілей шляхом підпільної роботи з місцевим населенням та партизанами, щоб примусити, зірвати або повалити існуючу владу. Агресивно налаштованих окупаційних сил, які приймають характерні державам ознаки, наразі багато по всьому світу. Метою субконвенційної війни є зменшення військового потенціалу противника, тактика нетрадиційних методів ведення бойових дій, спроба досягти військової перемоги шляхом згоди, капітуляції, або таємної підтримки однієї зі сторін існуючого конфлікту. Термін «субконвенційна війна» був вперше представлений у 1960-х роках. Вона виражалась у формі чогось середнього між миром і повномасштабним використанням зброї в звичайній війні. При цьому відбувався дипломатичний, економічний і психологічний тиск. Субконвенційна війна у розумінні однієї нації може означати тотальну війну для іншої. Основними чинниками, які сприяють субконвенційній війні, є невинуваті зміни, невдоволення, насильство та нестабільність у державі. Вони у сукупності створюють середовище, сприятливе для застосування субконвенційної війни.

Деякі країни визначають субконвенційну війну як «політико-військове протистояння між встановленою владою (державою) та організаціями/групами людей із зовнішньою допомогою або без неї, що виходить за рамки законної, рутинної, мирної боротьби/агітації. Воно ведеться за допомогою ряду засобів із застосуванням політичних, релігійних, економічних, соціальних, культурних, психологічних, інформаційних і військових інструментів».

Форми субконвенційної війни (або у розрізі видів військових конфліктів – усі заходи, вжиті одним або обома супротивниками, окрім заходів звичайної війни) [1]:

- внутрішньодержавна – коли ситуація у державі спалахує, внаслідок низки місцевих факторів та наявності ворожо налаштованих проти держави груп суспільства, які згодом підтримують інші країни;

- міждержавна – коли одна держава є очільником субконвенційної війни в іншій державі, спонсорує різні групи населення проти державної влади. Можна визначити наступні основні характеристики субконвенційної війни [3]:
- Знижують інтенсивність бою або є результатом цього. Це сильно обмежує військові можливості та шанси на швидкий успіх. У Шрі-Ланці було зумовлене вимогою обмежити цивільні збитки, які серйозно ускладнювали виконання миротворчих завдань.
- Відсутність впізнаваного ворога. Він або невидимий, або знаходиться «в тіні». Його організація і тактика дій можуть не бути чітко помітним і не демонструється їх послідовність або формалізована схема.
- Акцент на психологічну війну. Ворог, щоб заручитися підтримкою та симпатією населення і щоб деморалізувати регулярні сили, веде невпинну психологічну війну. Пропаганда може здійснюватися навіть з нейтральних країн, на території яких дії сил захисту зображуються як нелюдські або як варварство.
- Тривалий характер такого конфлікту. Субконвенційна війна може бути продовжена на невизначений період. Поразки чи перемоги ніколи не є однозначними чи вирішальними. Тривала, здавалося б, безглузда війна, в якій чергуються періоди спокою та інтенсивних військових дій, може підірвати моральний дух навіть найкращої армії світу.
- Повстанці і терористи субконвенційної війни незмінно зберігають ініціативу, оскільки вони можуть змінювати цілі, спосіб дії, відкладати їх на тривалий час, у випадках коли загнані в кут або різко активізуватися, коли тиск силовиків слабшає. Терористи, зокрема, обирають цілі навмання і не дотримуються жодних конвенцій цивілізованого світу.

Основною метою обох сторін у субконвенційній війні є вплив на сприйняття та лояльність цивільного населення. Цього можна досягти через переконання чи примус, але завжди з метою позбавлення опонента підтримки більшості. Важливим при цьому є запобігання боротьби цивільного населення, які чинять супротив, шляхом проведення виборів, надання гуманітарної допомоги, захисту певної верстви суспільства. Умови, за яких вступає в дію сила і примус є нечіткими, а тому, командує, які мають певну свободу дій, не завжди дотримуються загальновстановлених правил ведення війни.

У 2014 році російська федерація частково досягла своїх цілей на сході України шляхом поєднання прямих військових дій, таких як залучення військових контрактників, надання повноважень місцевим воєнізованим формуванням та різноманітних видів не прямих військових інструментів, включаючи примусову дипломатію, кібератаки, пропаганду, дезінформацію та економічний тиск, не визнаючи фактичного вступу у відкриту війну зі Збройними силами України [2]. Для опису даного способу ведення війни росією західні наукові, політичні кола та мас-медіа використовували багато різних термінів, включаючи «політичну війну», «нетрадиційну війну», «підривну діяльність», «тіньову війну», «війну нового покоління» Зокрема, НАТО, ЄС і деякі західні країни прийняли термін «гібридна війна» у своїх стратегічних і

політичних документах [4]. Проте повномасштабне вторгнення росії в Україну в лютому 2022 року чітко показало, що визначення «гібридної війни» та акцент саме на «гібридних загрозах» призвів до недооцінки ролі звичайних військових сил у сучасних конфліктах. На сьогодні доцільним є зазначення застосування субконвенційних методів війни, що становлять майже таку ж загрозу як і звичайні військові дії. Варто зазначити, що субконвенційна війна може бути пристосована спеціально до операційного середовища, і при розумному її застосуванні може використовуватись для протистояння окупаційній владі. Субконвенційна війна застосовується з метою економії сил у контексті великої звичайної війни, що може виражатись у підтримці повстань задля повалення та протистояння іноземній окупаційній владі у разі неможливості контролювати та захищати суверенну територію.

Превентивна діяльність щодо субконвенційних війн має забезпечуватись дворівневою розвідувальною системою. На нижньому рівні для забезпечення тактичної розвідки повинні застосовуватись ефективні методи контррозвідки та на вищому рівні – ефективна і всебічна розвідка має зосереджуватися на забезпеченні завчасного інформування при зародженні субконвенційних війн. Навчальні заклади мають при підготовці офіцерів забезпечувати їх готовність до викликів такої загрози [3]. Для того, щоб стримати ситуацію субконвенційної війни, необхідними є спеціалізована доктрина, плани та відповідне навчання, що включатиме: визначення потенційної площі субконвенційної війни, інтеграцію цивільних і військових установ, створення інтегрованої розвідувальної мережі, створення спеціального осередку при Генеральному штабі, спеціалізоване навчання у військових установах.

Список використаних джерел:

1. Sub-Conventional or Low Intensity Conflict? Gurmeet Kanwal Types of Wars”, Indian Army Doctrine, Chapter 1, Section 5, HQ Army Training Command, Shimla, October 2004, pp. 16-23, URL: www.indianarmy.nic.in/
2. HomeAuthor's DeskDifference Between Conventional Warfare, Sub-Conventional Warfare and Hybrid Warfare
3. Difference Between Conventional Warfare, Sub-Conventional Warfare and Hybrid Warfare, Shantanu K. Bansal
4. NATO's Response to Hybrid Threats. (2017). NATO Secretary General Jens Stoltenberg at the inauguration of the European Centre of Excellence for Countering Hybrid Threats. Finland. URL: https://www.nato.int/cps/en/natohq/topics_156338.htm

ЖУРАВЕЛЬ Олена, здобувач ступеня вищої освіти бакалавра, Навчально-наукового інституту №2, Національної академії внутрішніх справ

Науковий керівник: СЬОХ Катерина, доцент кафедри конституційного права та прав людини Національної академії внутрішніх справ, кандидат юридичних наук

ПРАВОВИЙ СТАТУС ВІЙСЬКОВОПОЛОНЕНИХ В КОНТЕКСТІ ЗБРОЙНОГО КОНФЛІКТУ В УКРАЇНІ

На сьогодні існує система принципів міжнародного права, що встановлюють основоположні цінності, які не повинні порушуватися у воєнному конфлікті. Зокрема, на міжнародному рівні у вигляді значної нормативної бази закріплені гарантії правового статусу військовополонених. У контексті повномасштабної агресії Російської Федерації (далі - рф) проти України досить актуальною є проблема порушення прав людини, пов'язана з утриманням та поведінням з українськими громадянами (в якості заручників, військовополонених чи політичних в'язнів) на тимчасово окупованій території України або на території рф. Моніторингова група ООН на основі інтерв'ю з понад 100 військовополоненими з кожної сторони конфлікту з квітня офіційно стверджує, що як і з українськими полоненими з боку росіян, так і з російськими полоненими з боку України було жорстоке поводження.

Очільниця моніторингової місії Матильда Богнер підсумовує, що катування та жорстоке поводження з українськими полоненими з боку росіян є "досить систематичним", відбувається зазвичай у формі нападу собак, імітаційних страт, ударів електричним струмом та сексуального насильства, а в місцях утримання під вартою відсутні нормальна їжа, вода, охорона здоров'я та санітарія. Російські в'язні зазвичай повідомляли про погані та принизливі умови транспортування. Така ситуація є наслідком недотримання державами, зокрема в значній мірі рф, як норм національного законодавства, так і норм міжнародного права, що призводить до суттєвого порушення прав людини, що не є нормальним у цивілізованому світі. Сучасні методи війни не повинні зневажати принципи та цінності міжнародного права, визнані всім світом.

Закріплені в Женевській Конвенції положення мають забезпечити прийнятні умови побуту й утримання для полоненого, а головне – зберегти йому життя. Аналогічні норми впливають із природного права кожної людини на життя та повинні захистити цю найважливішу цінність у разі виникнення складної соціальної ситуації для особи, що перебуває у військовому полоні. Проте про жодну цілковиту свободу особи тут не може йтися. Військовополонений залишається ворогом, хай і без зброї [5, с. 138].

Норми міжнародного гуманітарного права чітко визначають статус військовополонених. Так, 4-та стаття Третьої Женевської Конвенції про поводження з військовополоненими 1949 року, яка ратифікована Україною, визначає, що військовополоненими вважаються особи, які потрапили в полон до супротивника й належать до однієї з таких категорій: 1) особового складу збройних сил сторони конфлікту, а також членів ополчення або добровольчих загонів, які є частиною цих збройних сил; 2) членів інших ополчень та добровольчих загонів, зокрема членів організованих рухів опору, які належать до однієї зі сторін конфлікту й діють на своїй території або за її межами, навіть якщо цю територію окуповано, за умови, що ці ополчення або добровольчі загони, зокрема організовані рухи опору, відповідають таким умовам: а) ними командує особа, яка відповідає за своїх підлеглих; б) вони мають постійний відмітний знак, добре розпізнаваний на відстані; с) вони носять зброю відкрито; d) вони здійснюють свої операції згідно із законами та звичаями війни [1]. Статус військовополонених надається законним учасникам військових дій (комбатантам). Особа зі складу збройних сил не може претендувати на статус військовополоненого у разі захоплення під час заняття шпигунством [3, с. 220].

Речник Міністерства закордонних справ України Олег Ніколенко у коментарі Національній суспільній телерадіокомпанії України наголосив, що «всі іноземці, які воюють на українській території в складі ЗСУ, є військовослужбовцями ЗСУ. Всі військовослужбовці ЗСУ, які потрапляють в полон ворога, користуються правами військовополонених. Ворогу забороняється вчиняти щодо них насилля, залякувати чи негуманно поводитися [7, с. 185].

Під час збройного конфлікту досить специфічним є становище поліції, міліції та інших воєнізованих організацій (напіввоєнних організацій або озброєних організацій, що забезпечують охорону порядку). Зазначені особи можуть бути прирівняні до збройних сил за умови, що сторона, яка ввела їх до складу збройних сил, оголосить про це всім іншим сторонам конфлікту. При невиконанні такої умови, членів особового складу зазначених сил розглядатимуть як цивільних осіб [8, с. 131]. А тому у випадку захоплення противником у полон такі особи матимуть правовий статус не військовополоненого, а цивільного заручника, що має принципове значення для положення та умов утримання самих захоплених (полонених, заручників, незаконно позбавлених особистої свободи тощо).

Правова сутність режиму військового полону полягає насамперед у наданні військовому ворожій армії особливого правового статусу, що ґрунтується на трьох основних вихідних положеннях, згідно з якими ці особи: 1) вороги, які зберігають своє громадянство чи підданство; 2) є військовими; 3) не є злочинцями.

Права й обов'язки становлять спеціальний статус захопленої особи як суб'єкта правовідносин між ним та військовою адміністрацією збройних формувань, що його захопили, між ним і представниками спеціальних міжнародних правозахисних організацій, між ним і державою, а також зумовлені

об'єктивними обставинами, зумовленими необхідністю вижити в тяжких умовах полону [5, 139].

Основним критерієм поводження з військовополоненими, наскільки це дозволяє воєнний час, є принципи гуманності. Женевська конвенція про поводження з військовополоненими від 12 серпня 1949 року гарантує гуманне поводження з військовослужбовцями, які перебувають у полоні. Так, будь-який незаконний акт чи бездіяльність з боку держави, що тримає в полоні, які спричиняють смерть або створюють серйозну загрозу здоров'ю військовополоненого, який перебуває під її охороною, забороняються та буде розглядатися як серйозне порушення цієї Конвенції. Зокрема, жодного військовополоненого не можна піддавати фізичному каліченню або медичним чи науковим експериментам будь-якого характеру, які не обґрунтовані потребою в проведенні медичного, стоматологічного або стаціонарного лікування військовополоненого та не здійснюються в його інтересах. Також військовополонені завжди мають бути захищеними, зокрема, від актів насилля чи залякування, а також від образ і цікавості публіки. Застосування репресалій до військовополонених забороняється (ст. 13). До того ж за будь-яких обставин військовополонені мають право на повагу до їхньої особи й честі. Військовополонені повністю зберігають свою цивільну правоздатність, яку вони мали на момент узяття в полон. Держава, що тримає в полоні, не може обмежувати здійснення прав, які забезпечує така правоздатність, за винятком того, наскільки такого обмеження вимагають умови полону (ст. 14). Крім того, держава, що тримає в полоні, зобов'язана забезпечувати безоплатне утримання їх, а також надавати їм безоплатну медичну допомогу, якої вимагає їхній стан здоров'я (ст. 15) [1].

Аналізуючи основні положення Женевських конвенцій та додаткових протоколів до них, що становлять основу міжнародного гуманітарного права, необхідно виокремити головний елемент системи гарантування прав та свобод військовослужбовців – заборони, яких повинні дотримуватися сторони конфлікту, зокрема, щодо вбивств, завдання каліцтв, жорстокого поводження й тортур, а також засудження і застосування покарання без попереднього судового рішення тощо.

Як показує досвід війн, полонений військовий насамперед становить інтерес як потенційне джерело інформації. З цією метою військовий може бути допитаний. Однак при цьому забороняється застосування фізичних чи моральних тортур або будь-яких інших засобів примусу [3, с. 221].

Зазвичай захоплених у зоні бойових дій військовополонених розміщують у спеціально облаштованих таборах. Умови перебування в таких таборах мають бути не менш комфортними, ніж умови, в яких перебувають війська, що утримують їх у полоні, розташовані в цій самій місцевості. Речі і предмети особистого користування повинні залишатися у військовополонених. Вони мають бути забезпечені необхідним одягом і медичною допомогою, питною водою і їжею у достатній кількості. Відмітні знаки й знаки державної належності,

нагороди та предмети, які мають насамперед особисту або суб'єктивну цінність, не можна відбирати у військовополонених.

Отже, з моменту захоплення в полон відповідальність за військовополонених несе держава, що їх захопила. Військовополонений не злочинець, а солдат, що виконував свій обов'язок. Його ізоляція пояснюється винятково військовою необхідністю. Держава, яка утримує військовополоненого, несе відповідальність за збереження його життя та здоров'я, зобов'язана поводитися із полоненим гуманно, не застосовуючи катування чи психологічний вплив, надавати безоплатну медичну допомогу, створювати належні умови перебування у полоні. Тому будь-яка незаконна дія або бездіяльність, що призвела до смерті або заподіяла серйозну шкоду здоров'ю полоненого, є злочином.

Зокрема, Україна, будучи державою-учасницею всіх Женевських Конвенцій, повинна передбачати відповідний статус для всіх учасників російсько-українського збройного конфлікту, дипломатичним шляхом наполягати на дотриманні міжнародного права іншою стороною конфлікту – РФ, терміново звернути увагу міжнародних спостерігачів на необхідності притягнення до відповідальності держави-агресора за жорстоке поводження й неналежне утримання українських військовополонених, а також розробити державні цільові програми щодо реабілітації та надання психологічної допомоги колишнім полоненим.

Список використаних джерел

1. Женевська конвенція про поводження з військовополоненими: ООН; Конвенція, Міжнародний документ від 12 серп. 1949 р. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_153#Text.
2. Грушко М. В. Міжнародне гуманітарне право : навчально-методичний посібник / за ред. завідувача кафедри міжнародного та європейського права, професора О. В. Бігняка. Одеса : Видавничий дім «Гельветика», 2022. 136 с.
3. Годжек Я. С. Нормативні гарантії статусу військовополонених у міжнародному праві та їх значення для України. *Право і суспільство*. 2020. № 10. С. 218-223.
4. Блистів Т. І. Нормативно-правове забезпечення в Україні питання утримання та поводження з військовополоненими та інтернованими особами в особливий період. *Інформація і право* ". 2018. № 2(25). С. 117-123.
5. Кравченко І. М. Правовий статус «військовополонений» і «цивільний заручник» у контексті норм міжнародного гуманітарного права та проведення операції Об'єднаних сил (АТО) на Сході України. *Науковий вісник Національної академії внутрішніх справ*. 2020. № 1 (114). С. 137-149.
6. Годжек Я. С. Правовий статус військовополонених у сучасному міжнародному праві. *Право та державне управління*. 2021. № 4. С. 6-12.
7. Кузнецов В. В., Сийплові М. В. Перспективи кримінально-правового забезпечення обміну військовополонених. *Юридичний науковий електронний журнал*. 2022. № 6. С. 185-188.

8. Кравченко І. М. Порівняльно-правове дослідження статусів «військовополонений» і «цивільний заручник» в зв'язку з проведенням Україною операції об'єднаних сил (АТО) щодо забезпечення національної безпеки і оборони, відбиття і стримування збройної агресії РФ в Донецькій і Луганській областях. *Актуальні проблеми права: теорія і практика*. 2018. № 2 (36). С. 128-140.

ІВАНЧЕНКО Олександра, здобувач ступеня вищої освіти бакалавра, Навчально-наукового інституту № 3 Національної академії внутрішніх справ
Науковий керівник: ЧИЖОВ Денис, доцент кафедри конституційного права і прав людини Національної академії внутрішніх справ, кандидат юридичних наук, заслужений юрист України

ПИТАННЯ ВЗАЄМОВІДНОСИН ПРАВ ЛЮДИНИ ТА ІСЛАМУ

Права та свободи людини залишаються найважливішою і універсальною цивілізаційною цінністю уже понад триста років поспіль. Перелік сучасних прав і свобод є результатом їх тривалого становлення та зафіксований у багатьох міжнародно-правових актах і конституціях правових держав. У різні історичні епохи поняття, ознаки, зміст та обсяг прав і свобод людини змінювалися та були неоднаковими. Проте згодом, почала закріплюватися низка принципів щодо відповідальності держави перед людиною за свою діяльність, а забезпечення прав та свобод людини визначається головним обов'язком кожної держави.

В більшості країн релігія й нині займає панівну роль та на основі своїх принципів та фундаментальних положень формує цілісну картину суспільства, тому, важливо чітко розкрити яким чином універсальні права людини взаємодіють з положеннями світових релігій а саме ісламу. Ісламська цивілізація дотримується геоцентричного принципу в питаннях світогляду, пояснення механізмів історичних і політичних процесів, де в основі світобудови перебуває трансцендентна, воля якої людина повинна підкорятися, тоді як Західна цивілізація використовує антропоцентричний принцип, де в центр світобудови поставлена сама людина, що підкоряє собі сили природи і суспільства, а її права як особистості займають пріоритетне місце в шкалі цінностей. Мусульманській культурі властиво осягнення істини інтуїтивним шляхом, тоді як західна йде до неї, використовуючи метод раціоналізму, визнаючи істинним лише те, що підвладне розуму і волі [1, с. 82-83].

Мусульманське суспільство, ісламська цивілізація живе за своїми принципами реалізуючи свої духовні цінності в релігії і праві. Ідеальний тип держави, суспільства і людини передбачає їх об'єднання на основі

фундаментальних принципів ісламу, головна особливість якого в тому, що це не тільки віра, а й система життєвих цінностей, соціальних і міжособистісних відносин. Багато дослідників хто вивчав це питання зазначають що правова система в ісламських країнах заснована на ідеї зобов'язань, покладених на людину, а не прав, які вона може мати. Разом з тим, ісламське право містить дуже мало імперативних положень і надає широкі можливості вільної ініціативи. На думку іншого знавця ісламського права Й.Шахта, ісламське право відрізняється подвійністю. З одного боку, воно є всеохоплюючої системою релігійних обов'язків, а з іншого – носить яскраво виражений приватний, індивідуалістичний характер і, в кінцевому рахунку, являє собою суму персональних привілеїв і індивідуальних обов'язків [2, с. 1-4]. У спробі вирішення виниклої розбіжності можна зазначити що твердження про те що провідною категорією для ісламу виступають не права, а обов'язки людини, потребує деякого корегування, адже, головною характерною рисою ісламського підходу є підпорядкування людини в її зовні вираженої поведінці волі Аллаха, проте, така вимога в будь-яких умовах повина діяти у відповідності з шаріатом, які уособлюють заповіді Аллаха, аж ніяк не завжди означає превалювання обов'язків над правами.

Так, загальні положення про права людини, що містяться у статтях Статуту Організації Об'єднаних Націй (далі – ООН) стали основою становлення альтернативної організації що була б націлена на забезпечення рівності прав та можливостей у ісламських країнах.

Отже, 25 вересня 1969 на конференції глав мусульманських держав в Рабаті з метою забезпечення ісламської солідарності в соціальній, економічній і політичній сферах була заснована міжнародна організація ісламських країн (до 2011 року називалася – Організація Ісламська конференція (ОИК)). У 1983 р. держави – члени прийняли Дакскую декларацію з прав людини в ісламі, проголосивши, що фундаментальні права і свободи людини – невід'ємна частина ісламської релігії, за якою Ісламська концепція прав людини спирається на Коран і Сунну, де основні права і свободи були декларовані Пророком Мухаммадом під час прощальної проповіді.

5 серпня 1990 року була схвалена Каїрська декларація з прав людини в ісламі. В основних положеннях ісламської концепції прав людини було закріплено: абсолютну рівність у своїх правах; можливість вимагати від держави поваги своїх основних прав; взаємна відповідальність суспільства і індивіда; індивід не є суб'єктом міжнародного права на відміну від ісламської держави. В декларація, зокрема, підкреслюється, що «дотримання прав людини в ісламі перетворюється в акт поклоніння, а порушення – в огидний гріх кожної людини окремо» [3]. Держава повинна забезпечити права мусульман, які можуть бути обмежені в інтересах мусульманської громади, зміцнення обороноздатності країни. У конституціях практично всіх мусульманських країн поряд з проголошенням рівності громадян часто робиться застереження, що ці норми повинні застосовуватися відповідно до шаріату. Проте, вказана декларація не

висвітлює більшість загально визнаних у світі основоположних права людини, які, зокрема, відображені у Загальній декларації ООН з прав людини і не несе в собі обов'язковий характеру, оскільки була прийнята неурядовою організацією. Декларація виходить із основних положень та принципів універсальних міжнародно-правових норм і не ставить перед державами завдання надати певні гарантії та імплементувати її положення до національного законодавства. Проголошені права та свободи за своїм змістом та можливостями тлумачення «прив'язані» до шаріату, що надає цьому документу традиційного характеру та підкреслює його невідповідність юридичній практиці у сфері прав людини в ряді країн – членів руху «ісламської солідарності». Такий вузькорелігійний характер Каїрської декларації, яка була прийнята з метою уніфікації позицій ісламських держав у сфері прав людини, відображає позицію найбільш радикальних ісламських держав. Ряд основних прав і свобод у ній не визначено, і, зокрема, відсутня заборона на наявну в ісламі дискримінацію за ознакою статі. Зокрема, ст. 6 декларації досить обмежено вказує на рівність чоловіка і жінки, торкаючись лише гідності, самостійного цивільного статусу і фінансової незалежності, а також права зберігати своє ім'я та рід[4].

Отже, можемо стверджувати, що ісламська правова культура як частина світової правової культури впливає певним чином на різні галузі правового життя в різних країнах світу. Значення «ісламське» в контексті розуміння прав людини носить не тільки географічний, релігійний, національний, а цивілізаційний і культурно-правовий характер, в свою чергу в основі ісламського права лежать релігійно-моральні норми, які при цьому являються і юридичними нормами. В ісламо-мусульманській правовій культурі, з одного боку, надається значення правам, свободам і бажанням людей, а з іншого – беруться до уваги інтереси всього суспільства. Тому трапляються деякі суперечності між нормами міжнародного права, в основі якого лежать цінності західної цивілізації і нормами ісламського права, де норми міжнародного права стають непридатними у відповідній ісламській державі. Також, слід прагнути до цілісного збалансування цих двох цивілізаційних систем з метою створення загальної та універсальної системи права при збереженні за ісламським правом його імперативності, але на рівні виконання зобов'язань, які прийняла відповідна ісламська держава.

Список використаних джерел:

1. Василенко І.А. Політична глобалістика: Навчальний посібник М.: Логос, 2000. 360 с.
2. Joseph Schacht: An introduction to Islamic law. VIII, 304 pp. Oxford: Clarendon Press, 1964. 48 s.
3. Каїрська декларація прав людини в ісламі URL: <http://cidct.org.ua/kairskaya-deklaratsiya-o-pravah-cheloveka-v-islame-3/>
4. Чепульченко Т.О. :Права людини в ісламі URL: https://ela.kpi.ua/bitstream/123456789/4935/1/11_1_9_28.pdf

КАЛІНСЬКИЙ Андріан, здобувач ступеня вищої освіти бакалавра, Навчально-наукового інституту № 3 Національної академії внутрішніх справ
Науковий керівник: ЧИЖОВ Денис, доцент кафедри конституційного права і прав людини Національної академії внутрішніх справ, кандидат юридичних наук, заслужений юрист України

РОЛЬ ООН У СИСТЕМІ МІЖНАРОДНОГО ЗАХИСТУ ПРАВ ЛЮДИНИ

Міжнародний захист прав людини – сукупність загальновизнаних та спеціальних правил та норм, що регламентують права та свободи людини, її обов'язки перед своєю державою, а також обов'язки держави перед своїми громадянами. Крім того, ця галузь регулює правила поведінки держав та їхню співпрацю у сфері захисту прав і свобод людини та громадянина. Захист права і свободи людини і громадянина підпорядкована єдиному принципу, сутність якого зводиться до правової природи зазначених норм. Відповідно забезпечується такий захист системою правових установ, інститутів, принципів, гарантій. У системі правового захисту провідне та визначальне місце займає, безумовно, судовий захист. Існують універсальні та регіональні системи захисту прав людини. Органи ООН належать до універсальної системи, на регіональному рівні існують Європейський суд з прав людини, Міжамериканський суд з прав людини, Африканський суд з прав людини та народів та тимчасові трибунали.

Варто наголосити на тому, що досліджуване питання є надзвичайно істотним зобов'язанням у контексті кожної демократичної держави на сучасному етапі свого існування. Відповідне положення є об'єктивним свідченням ст. 3 Конституції України: «Людина, її життя і здоров'я, честь і гідність, недоторканність і безпека визнаються в Україні найвищою соціальною цінністю. Утвердження і забезпечення прав і свобод людини є головним обов'язком держави» [1]. Зазначена концепція (модель) захисту повною мірою розкривається у Загальній декларації прав людини, проголошеної Генеральною Асамблеєю ООН 10 грудня 1948 р. Та в низці інших нормативно-правових актів міжнародного значення, зокрема, в Конвенції «Про захист прав людини і основних свобод» від 4 листопада 1950 р. і в цілому ряді інших документів. Провідне значення щодо досліджуваного питання відводиться діяльності міжнародних (універсальних) органів та інституцій.

На міжнародному рівні права людини забезпечуються з одного боку самими державами за допомогою децентралізованих або двосторонніх механізмів, таких як діалоги з прав людини або економічні санкції. З іншого, існують

централізовані механізми реалізації. При цьому слід відрізняти договірні від позадоговірних, а універсальні – від регіональних механізмів забезпечення.

Слід наголосити на тому, що суспільство, враховуючи ретроспективний аналіз по проблематиці окресленого питання, характеризується багатостраждальним досвідом, поступово «фільтруючи» свавілля державного апарату, розповсюджуючи засаду рівноправності на необмежене коло осіб та взаємовідносин один з одним. Досить часто аспект боротьби за певні блага, зокрема, права людини, за поліпшення та розширення переліку останніх ставав прискорювачем повномасштабних трансформацій у політико-правовому та соціальному житті конкретної держави, призводив до переосмислення значення міжособистісних відносин у двохсторонньому зв'язку суспільства з державою [2].

Міжнародна спільнота почала звертати увагу на питання захисту прав людини на початку XX ст. У Лізі Націй, створеній після закінчення Першої світової війни, було здійснено спроби розробки міжнародної правової основи захисту меншин, а також створення міжнародних механізмів спостереження. Звірства, здійснені під час Другої світової війни, змусили міжнародне співтовариство вжити заходів для того, щоб такі злочини ніколи не повторювалися і стали підставою для початку роботи над створенням міжнародної системи захисту прав людини, яка має обов'язкову силу.

Основоположне значення у контексті досліджуваного питання справляє ООН, яка є універсальною (глобальною) міжнародною організацією, основоположною метою функціонування якої виступає підтримка та удосконалення міжнародної безпеки, забезпечення миру та поліпшення співробітництва серед держав. У контексті інституційного механізму ООН знаходяться чітко регламентовані інститути та установи, що здійснюють функціональні обов'язки щодо захисту прав та свобод людини. Під егідою ООН були задекларовані та успішно впроваджені визначні нормативно-правові акти міжнародного значення щодо досліджуваного питання, які закріпили міжнародні стандарти щодо даного питання. Інституційний універсальний механізм системи захисту відповідного питання є динамічною складовою, знаходиться в безперервному розвитку, про що свідчить створення нових інституцій у цій системі. Наприклад, в системі ООН згідно з рішенням Всесвітньої конференції з прав людини 1993 р. для зміцнення механізму ООН у галузі прав людини було створено посаду Верховного Комісара ООН з прав людини, який розпочав свою роботу в 1994 р. Як зазначалось в Підсумковому документі Конференції, держави, створюючи за власним волевиявленням пост вищого, міжнародного, незалежного від них захисника прав людини, надали йому повноваження обстоювати моральні потреби та діяти від імені людства. До повноважень Верховного Комісара, зокрема, входять: координація діяльності всієї системи прав людини ООН; розвиток і вдосконалення механізмів захисту прав людини; дії, спрямовані на ефективне та всебічне застосування системи норм, які

встановлюють і захищають міжнародні стандарти прав людини; розслідування найбільш серйозних порушень прав людини тощо [4].

ООН має найбільш розроблений міжнародний контрольний механізм. У статуті ООН закріплено правову базу для формування та розвитку інституту міжнародного захисту прав людини. Механізм міжнародного контролю ООН включає як головні (статутні) органи, так і допоміжні (позастатутні) спеціально створені щодо реалізації контролю над дотриманням державами правами людини. Органи ООН з прав людини сприяють ранньому попередженню та запобіганню конфліктам, а також докладають зусиль щодо усунення корінних причин конфліктів. Ряд місій ООН з підтримки миру має у своєму складі компонент прав людини. Загалом заходи ООН у галузі прав людини здійснюються нині на місцях у приблизно 30 країнах та територіях. Вони допомагають зміцнити національний потенціал правозахисної діяльності у законодавчій, адміністративній та освітній сферах, передбачають розслідування повідомлень про порушення та полегшують урядам вжиття заходів щодо виправлення становища за відповідних обставин.

Заохочення поваги до прав людини займає все більш помітне місце у зусиллях ООН щодо сприяння розвитку. Зокрема, здійснення права на розвиток розглядається як один із елементів динамічного процесу, який поєднує у собі здійснення громадянських, культурних, економічних, політичних та соціальних прав та сприяє підвищенню добробуту всіх членів суспільства. Ключем до реалізації права на розвиток є викорінювання злиднів – це одна з основних цілей ООН.

Головною юридичною підставою діяльності Комітету ООН з прав людини є Міжнародний Пакт про громадянські і політичні права від 16 грудня 1966 р., прийнятий Резолюцією ГА ООН № 2200 (XXI). Частина IV цього документа (ст.ст. 28–45) присвячена створенню Комітету ООН з прав людини та визначенню основних засад його функціонування. Зокрема, саме ст. 28 МПГПП проголошує створення Комітету [3].

На додаток до спеціальних договірних контрольних органів, комітетів, існують універсальні органи забезпечення дотримання прав людини, які не належать до конкретних договорів. Зокрема, сюди належить Рада ООН з прав людини (Human Rights Council). До складу Ради входять представники 47 держав-членів ООН, які обираються Генеральною Асамблеєю на періодичній основі. Отже, його члени є незалежними експертами, а пов'язані виключно вказівками відповідних держав. Відповідно, Рада з прав людини є суто політичним органом. До обов'язків зазначеного органу входить розгляд грубих та систематичних порушень прав людини шляхом винесення рекомендацій. Зі створенням Ради з прав людини було також запроваджено механізм Універсального періодичного огляду (Universal Periodic Review, UPR) [7]. З його допомогою держави можуть контролювати одна одну у контексті виконання ними прийнятих на себе зобов'язань у галузі прав людини. При цьому існує можливість створення умов для маніпуляцій під час проведення перевірки,

наприклад, коли впливові держави спонукають дружні держави-союзники та квазі-неурядові міжнародні організації щодо позитивної оцінки їхньої національної практики у сфері захисту прав людини. Універсальний періодичний огляд завішається заключною доповіддю, що містить оцінку ситуації в галузі прав людини та рекомендації. Німеччина востаннє перевірялася у 2018 році та отримала рекомендації щодо расизму та хейтспічу [8].

Як суб'єкт міжнародних відносин у цілому і міжнародної системи захисту прав людини — зокрема, Україна повинна керуватися засадами, що ґрунтуються на дотриманні норм і принципів міжнародного права, закріплених у Статуті ООН, Міжнародному біллі прав людини, Конвенції про захист прав людини та основоположних свобод, Гельсінському Заключному акті, Паризькій хартії для нової Європи та інших документах ООН, ОБСЄ та Ради Європи. У Декларації про державний суверенітет України в розділі X «Міжнародні відносини» зафіксовано, що Україна визнає перевагу загальнолюдських цінностей над класовими, пріоритет загальновизнаних норм міжнародного права перед нормами внутрішньодержавного права [5], а отже — Україна визнала пріоритет таких цінностей, як права людини, демократія і верховенство права, мир і безпека у світі, економічна свобода і відповідальність держав, єдність і цілісність світу [6].

Таким чином, підбиваючи підсумки досліджуваного питання, варто акцентувати увагу на тому, що у контексті забезпечення та реалізації механізму захисту прав людини доцільно зазначити не лише стосовно національних засобів, але й ступенем та рівнем інтегрованості держави до глобалізаційного простору, регіональної інтеграції. Так, ООН виступає системоутворюючим, потужним «двигуном» щодо забезпечення та дотримання прав людини. Розроблена система основних та допоміжних органів під егідою зазначеної організації зумовлює цілеспрямований та комплексний характер захисту прав людини, включає розгалужену інституційну систему по реалізації принципів, передбачених в Статуті ООН. Окремо слід акцентувати увагу на обов'язковості та доцільності вітчизняної правої думки та системи законодавства в цілому по імплементації та врахуванню імперативних норм міжнародного права щодо прогресивних та системних змін на шляху до повноцінної європейської інтеграції.

Список використаних джерел:

1. Конституція України: Закон від 28.06.1996 № 254к/96-ВР. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/254%D0%BA/96-%D0%B2%D1%80#Text> (дата звернення: 14.11.2022).
2. Вітковська А.Т. Міжнародні організаційно-правові механізми захисту прав людини. Актуальні проблеми міжнародних відносин. 2010. Випуск 88. Частина 1. С. 111-113.
3. Мовчан А. П. Права человека и международные отношения / А. П Мовчан; Отв. ред.: Кудрявцев В. Н. — М.: Наука, 1982. — 145 с.
4. UN Doc. A/Conf. 157/23 July 1993.

5. Декларація про державний суверенітет України / Права людини. Міжнародні договори України, декларації, документи / Упоряд. Ю.К.Качуренко. — 2-е вид. — Київ: Юрінформ, 1992. — С. 7 -12.
6. Космина Я. Розділ 18. Україна в системі міжнародних відносин // Політологія / За наук. ред. А.Колодій. — К.: Ельга, Ніка-Центр, 2003. — С. 557.
7. Рада ООН з прав людини, Basic Facts about UPR. URL: <https://www.ohchr.org/EN/HRBodies/UPR/Pages/BasicFacts.aspx> (дата звернення: 14.11.2022).
8. Рада ООН з прав людини, Report on the Universal Periodic Review of Germany, 11.7.2018 (UN Doc. A/HRC/39/9).

КОЛОМІЄЦЬ **Діана,**
аспірантка кафедри
конституційного права та
прав людини Національної
академії внутрішніх справ

ПРАВО НА ЗАХИСТ ПІДОЗРЮВАНИХ, ЯКІ ЗДІЙСНИЛИ КОРУПЦІЙНЕ ПРАВОПОРУШЕННЯ

Наявність високого показника корумпованості підриває авторитет держави та гальмує економічний розвиток, руйнуючи морально-етичні норми. За вчинення корупційних правопорушень передбачено кримінальну, адміністративну дисциплінарну або цивільно-правову чи дисциплінарну відповідальність, залежно від тяжкості вчиненого діяння. Спеціально уповноваженими суб'єктами у сфері протидії корупції є Національне антикорупційне бюро України, Національне агентство з питань запобігання корупції, органи прокуратури та органи внутрішніх справ. Зазначені органи повинні стежити не лише за не порушенням антикорупційного законодавства, а й за дотриманням права на захист особи, яка здійснила таке правопорушення.

Конституцією України кожній особі гарантовано право на захист навіть у випадку, коли вона порушила закон. Особа, яка порушила антикорупційне законодавство, за вчинене діяння повинна нести відповідальність відповідно до норм закону. Повноважені посадові особи мають діяти лише в межах дотримання прав людини і не важливо що особа вчинила правопорушення. Кожен правопорушник є людиною, і органи державної влади та їх посадові особи не вправі діяти так щоб обмежувати чи порушувати права людини без підставно. Українським законодавством достатньо передбачено норм щоб запобігти цьому. Перш за все, слід наголосити на нормах Конституції України, які є гарантією захисту прав людини кожного. Наприклад, відповідно до ст. 55 Конституції, кожна людини має право на судовий захист як національний так і міжнародний; кожен може звертатися до Уповноваженого Верховної ради з прав людини; ст. 59 - кожен має право на професійну правничу допомогу. У випадках,

передбачених законом, ця допомога надається безоплатно. Кожен є вільним у виборі захисника своїх прав; ст. 63 - Підозрюваний, обвинувачений чи підсудний має право на захист. Особа не несе відповідальності за відмову давати показання або пояснення щодо себе, членів сім'ї чи близьких родичів, коло яких визначається законом [1]. Тобто, працівники правоохоронних органів зобов'язані подбати про те, щоб підозрюваний мав змогу надати усні чи письмові пояснення з приводу підозри, має право збирати та надавати докази, брати особисту участь у кримінальному провадженні, а також користуватися правовою допомогою захисника. У разі, якщо останній не в змозі оплатити адвоката, він має право на кваліфіковану правову допомогу обраного ним або призначеного безоплатного захисника.

Дані норми деталізовані у Кримінальному процесуальному кодексі України, де передбачені права кожного підозрюваного, обвинуваченого в скоєнні кримінального правопорушення, що гарантовані Конвенцією, тією чи іншою мірою відтворюються в ст.ст. 42, 48, 49, 290 та інших нормах КПК України, а саме:

- право мати достатній час та можливості для підготовки свого захисту;
- право підозрюваного, обвинувачуваного знати, у скоєнні якого кримінального злочину його підозрюють, звинувачують;
- захищати себе особисто чи з допомогою захисника;
- за відсутності коштів, право на безоплатну правову допомогу;
- право на допит свідка особисто, або з допомогою захисника (адвоката);
- право на безкоштовну допомогу перекладача [2].

У разі, якщо за вчинення корупційних злочинів складено протокол про адміністративне правопорушення, та якщо провадження у справі про адміністративне правопорушення, пов'язане з корупцією, у зв'язку з відсутністю події або складу адміністративного правопорушення, відстороненій від виконання службових повноважень, особі зобов'язані відшкодувати середню зарплатню за вимушений прогул, спричинений таким відстороненням. У будь-якому разі, дотримання прав людини є обов'язковим, а отже, антикорупційні органи зобов'язані діяти відповідно до норм чинного законодавства та діяти в межах своїх повноважень.

Виходячи з вищезазначених норм національного законодавства, слід зробити висновки, що підозрюваний що вчинив корупційне правопорушення має право на захист яке гарантоване Конституцією України. Повноважні органи не мають права вчиняти дії які порушують або обмежують права підозрюваного, неважливо яку норму він порушив. Покарання має встановлюватися лише в судовому порядку. Аналізуючи Закон України «Про запобігання корупції», слід зазначити, що в ньому не передбачені прав підозрюваного у вчиненні корупційного правопорушення. Права органів та посадових осіб що здійснюють контроль за додержанням антикорупційного законодавства, передбачені в Законі, а права підозрюваного відсутні. Доцільно, на нашу думку, додати статтю, яка детально зазначала права підозрюваного.

Список використаних джерел:

1. Конституція України: Закон від 28.06.1996 № 254к/96-ВР URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/254%D0%BA/96-%D0%B2%D1%80#Text>
2. Кримінальний процесуальний кодекс України: Кодекс України; Закон, Кодекс від 13.04.2012 № 4651-VI URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/4651-17#Text>
3. Про запобігання корупції: Закон України від 14.10.2014 № 1700-VII URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1700>

КОСІНСЬКА Аліна,

здобувач ступеня вищої освіти
магістра, Навчально-наукового
інституту №2,
Національної академії внутрішніх
справ

Науковий керівник:

ПЕНДЮРА Максим, завідувач
кафедри теорії держави та права
Національної академії внутрішніх
справ, кандидат юридичних наук,
доцент

ВЕСТЕРНІЗАЦІЯ В УМОВАХ СУЧАСНОСТІ УКРАЇНИ

23 червня 2022 року країни-члени ЄС проголосували за надання Україні статусу країни-кандидата на вступ до ЄС, що й є основним спрямуванням сучасного політичного курсу України. Логічному закінченню ходу вказаної події передують проходження успішного процесу політичної та економічної інтеграції. Даний процес водночас здається легким – оскільки, політична влада України покладає багато позитивних сподівань щодо даного об'єднання, та заплутаним – як через складність самої процедури вступу до ЄС, так і через незрозумілість найважливішого – як провести ефективну модернізацію державного ладу, законодавства, економіки, громадянського суспільства України загалом та наблизитись до європейських стандартів сучасного типу.

Початкові теорії модернізації були сформульовані ще в 1950-х роках ХХ століття та ґрунтувалися на виставі про однозначне «подолання відсталості» в процесі «гонитви за лідером» в економічному і соціальному розвитку, а відповідно – і в інтенсивному запозиченні цінностей, норм і стереотипів поведінки західного суспільства. Неминучим наслідком такого бачення історичного процесу стала споконвічна вестернізація теорій модернізації [1].

Вестернізація – процес переходу особи, групи осіб чи суспільства в цілому від власної традиційної системи цінностей до системи цінностей західної цивілізації, які базуються на Верховенстві права, домінуванні індивідуального

над колективним, перевага приватної власності над державною та прав людини над її обов'язками [3].

Основними принципами стратегії вестернізації є:

1) поспішний масований нічим не обмежений наступ західної культури, інтенсивне впровадження західних цінностей і стереотипів поведінки, стилів життя;

2) зведення в ранг реформаторського курсу дискредитації традиційних цінностей і норм, світоглядних установок і т.п. [1].

Прихильники вестернізації покладають надії на запозичення, аж до копіювання західних цінностей, норм та інститутів. Значна кількість науковців вважають, що поняття вестернізації є основою ідеології згідно з якою все західне виступає як передове, а все інше, влаштоване не за західними зразками, є ознакою відсталості. Ідеологія вестернізму виступає як обґрунтування переваг суспільства споживання і його завищених стандартів якості життя та виявляється у формі зовнішнього глобалізаційного тиску [2].

Практично вестернізація природним чином супроводжується руйнуванням традиційних структур, норм, цінностей, соціокультурних ролей і картин світу. Досвід великих і малих зривів модернізації, найяскравішим, але далеко не єдиним з яких є приклад Ірану, свідчить про те, що незбалансована вестернізація веде до дезорганізації і хаосу, ставить під загрозу саме здійснення модернізації [1].

Основним недоліком процесу вестернізації України є намагання побудувати не західну модель цивілізації з її цінностями, а своєрідну колонію Заходу. Так, норвезький економіст, відомий дослідник економіки розвитку та економічної історії – Ерік Райнерт у своїх публічних виступах не перестає зазначати: «у реформах робіть не те, що вам говорять західні консультанти, робіть те, що вони самі зараз роблять у своїх країнах». На основі цього, варто прослідкувати, важливість саме співробітництва України з Європейським Союзом: перейняття позитивного досвіду реформування в різних сферах життя; встановлення плюсів та мінусів західних реформ з огляду країн в яких вони діють чи починають діяти; побудова власного систематизованого і стабільного виробництва продукції, сировини, ринку послуг, а не орієнтування на експорт перелічених одиниць.

Варто розуміти, що брати участь, бути членом чи учасником певного світового руху, організації, певної системи правління – це не головне. Головне – це модернізувати власну державу та суспільство відповідно до власних ідеологічних потреб та цінностей! Пишатися потрібно власними, реальними успіхами, а не намаганням стати частиною Західного світу і реформуванням зовнішніх форм, замість внутрішнього контексту.

Розпочати процес справжньої вестернізації з усіма її аспектами, можливо лише з консенсусу влади, народу та так званих, еліт, побудови зрозумілого для кожного громадянина політичного курсу держави та поступового відведення від соціалістичних цінностей та радянського способу громадянського мислення. Не менш важливим фактором при цьому є підвищення правосвідомості українських

громадян, їх правової освіченості та розуміння хоча б теоретичних основ політичного життя країни. Без модернізації, тобто без впровадження прозорих і зрозумілих для цілого суспільства «правил гри» неможливе легальне піднесення рівня життя та зміцнення національної самобутності держави.

Як підсумок, ми вважаємо, що розгляд значення вестернізації як різновиду процесу модернізації фіксує вузький підхід, збиткову трактовку поняття і залишає «за бортом» сутність цього феномену. Адже, кожна країна і суспільство мають розвиватися та впроваджувати реформи відповідно до власних потреб, цінностей та можливостей. Співтовариства не західного типу можуть піддаватися модернізації, не запозичуючи західних цінностей, норм, інститутів і форм поведінки, не відмовляючись від своїх власних культур [2].

Список використаних джерел:

1. Економічна соціологія: підручник і практикум для академічного бакалаврату / Н.Н. Зарубіна. - 3-тє вид. - М.: Видавництво Юрайт, 2015. - 378 с. - Серія: Бакалавр. Академічний курс URL: https://stud.com.ua/24890/sotsiologiya/formi_modernizatsiyi_kontrmodernizatsiya_antimodernizatsiya_vesternizatsiya
2. Трач Ю.В. «Співвідношення процесів модернізації, вестернізації і глобалізації в сучасному суспільстві» URL: http://irbis-nbuv.gov.ua/cgi-bin/irbis_nbuv/cgiirbis_64.exe?C21COM=2&I21DBN=UJRN&P21DBN=UJRN&IMAGE_FILE_DOWNLOAD=1&Image_file_name=PDF/Kmss_2013_14_16.pdf
3. Google Art and Culture URL: <https://artsandculture.google.com/entity/m02j8pm?hl=uk>
4. Мультимедійна платформа іномовлення України «Укрінформ»: «Ключ від усіх дверей: як розуміти світ, що змінюється під час війни за українську незалежність» URL: <https://www.ukrinform.ua/amp/rubric-society/3516797-kluc-vid-usih-dverej-ak-rozumiti-svit-so-zminuetsa-pid-cas-vijni-za-ukrainsku-nezaleznist.html>

КУЛИК Тетяна, кандидат юридичних наук, доцент, доцент кафедри конституційного права та прав людини НАВС

ДО ПИТАННЯ ПРО ПРИЗНАЧЕННЯ СУДДІВ В УКРАЇНІ

Із внесення у 2016 році змін до Конституції України щодо правосуддя у наукових, політичних колах та серед юристів практиків мова йде про новітню судову реформу в Україні. При цьому, є думки, що вона розпочата у 2014 році, ми ж відраховуємо її старт все ж з моменту внесення змін до Основного Закону.

У 2017 році ми у своїй науковій статті звертали увагу на аспект призначення суддів, який стосується того, що Вища рада правосуддя буде складатися з 10 суддів, обраних з'їздом суддів, які призначені Президентом, двох членів

призначає Президент, тобто можна підозрювати, що 12 членів матимуть певний зв'язок з главою держави, і ймовірно лобіюватимуть його політичні інтереси [1].

Але життя продемонструвало інші проблеми, що породили кадрову кризу в судовій системі України.

Відповідно до чинного законодавства у процедурі призначення судді на посаду беруть участь Вища рада правосуддя, Вища кваліфікаційна комісія суддів, для формування якої при Вищій раді правосуддя створюється Конкурсна комісія, Національна школа суддів, Громадська рада доброчесності і Президент України.

Ст. 70 Закону України «Про судоустрій і статус суддів» передбачає наявність 15 стадій порядку добору та призначення на посаду судді. Органи, що беруть участь у цьому процесі призначення – Вища рада правосуддя, Вища кваліфікаційна комісія суддів України, Національна школа суддів України [2].

Ст. 128 Конституції України встановлює, що призначення на посаду судді здійснюється Президентом України за поданням Вищої ради правосуддя в порядку, встановленому законом, за конкурсом [3]. Серед науковців зустрічаються думки про те, що глава держави у призначенні суддів виконує функцію протокольну, із якою на нашу думку погодитись не можна.

Звернемо увагу лише на один з моментів, так, згідно з пунктом 2 розділу II «Прикінцеві та перехідні положення» Закону України «Про внесення змін до Закону України «Про судоустрій і статус суддів» та деяких законів України щодо діяльності органів суддівського врядування» з дня набрання чинності цим законом повноваження членів Комісії припинено. Упродовж 2021 року нового складу Комісії не сформовано [4].

Стосовно формування Вищої кваліфікаційної комісії суддів, то Конкурсна комісія з добору кандидатів на посади членів Вищої кваліфікаційної комісії суддів України на своєму офіційному засіданні, яке відбулося в режимі онлайн 6 жовтня 2022 року, затвердила перелік кандидатів, які беруть участь у конкурсі на зайняття посади члена ВККС. За результатами перевірки документів на відповідність вимогам Закону України «Про судоустрій та статус суддів» комісія допустила до участі у ньому 301 правника [5].

Що стосується Вищої ради правосуддя, то інформаційний марафон кандидатів до складу Вищої ради правосуддя відбудеться 19 грудня 2022 року [6].

Враховуючи те, що дана робота є обмеженою за обсягом, не можемо зупинитися на всіх нюансах процесу, але можемо констатувати, що існуюча система кадрового відбору, проведення конкурсу та призначення суддів на посади не виправдовує себе. І потрібно зізнатися в тому, що мети яка була поставлена вона не досягла.

Наявність факту недостатньої кількості суддів в судах України відводить на другий план проблему якісного складу, тобто рівень професіоналізму та доброчесності суддів, і загострює проблему функціонування ядра правозахисного механізму в державі, яким є система судоустрою, оскільки

неможливість нормального функціонування судів спричиняє систематичні порушення права на справедливий суд, що гарантоване ст. 55 Конституцією України.

Фактично на сьогодні проблеми кадрового забезпечення судів в Україні лежать в площині, неможливості сформувати ті органи, що мають забезпечувати процедуру кадрового відбору.

Можна зробити висновок про те, що ускладнення самої процедури призначення суддів в Україні та створення багатоступеневої системи, необхідність формування ряду органів, що нібито формуються таким чином, щоб бути незалежними у прийнятті відповідних кадрових рішень, не призвело до покращення самої якісної сторони суддівського корпусу, а й негативно вплинуло на кількісну його складову.

Така ситуація впливає негативно на процес здійснення правосуддя набагато більше, ніж здається на перший погляд. Оскільки психоемоційний стан кожного судді, що і так знаходиться зараз під впливом ряду негативних чинників, погіршується, в тому числі певною невизначеністю вищезазначених кадрових питань. Право кожного на захист свої прав та інтересів в суді, при такій ситуації зазначає порушень, саме через внутрішні системи проблеми в системі правосуддя.

Список використаних джерел:

1. Кулик Т. Конституційна реформа щодо правосуддя в Україні: перший погляд на недоліки та переваги. Наукові записки Інституту законодавства Верховної Ради України. 2017. № 3. С. 7–12, с. 11.
2. Про судоустрій і статус суддів: Закон України від 02.06.2016 № 1402-VIII URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1402-19#Text> (дата звернення 09.12.2022).
3. Конституція України 254к/96-ВР, чинний, поточна редакція — Редакція від 01.01.2020, підстава - 27-IX URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/254%D0%BA/96-%D0%B2%D1%80#Text> (дата звернення 09.12.2022).
4. Стосовно звіту Вищої кваліфікаційної комісії суддів України за 2021 рік. Вища кваліфікаційна комісія суддів. Офіційний сайт 17.01.2022 URL: <https://vkksu.gov.ua/news/stosovno-zvitu-vyshchoyi-kvalifikaciynoyi-komisiyi-suddiv-ukrayiny-za-2021-rik> (дата звернення 09.12.2022).
5. У конкурсі на посади членів Вищої кваліфікаційної комісії суддів України бере участь 301 правник, або 19 осіб на місце – Конкурсна комісія. Укрінформ URL: https://www.ukrinform.ua/rubric-other_news/3587561-u-konkursi-na-posadi-cleniv-visoi-kvalifikacijnoi-komisii-suddiv-ukraini-bere-ucast-301-pravnik-abo-19-osib-na-misce-konkursna-komisija.html (дата звернення 09.12.2022).
6. Інформаційний марафон кандидатів до складу Вищої ради правосуддя відбудеться 19 грудня 2022 року. Судова влада України. Офіційний сайт. URL: <https://court.gov.ua/press/general/1355917/> (дата звернення 09.12.2022).

МАРЧУК Лілія, здобувач ступеня вищої освіти бакалавра, Навчально-наукового інституту № 3 Національної академії внутрішніх справ

Науковий керівник: ЧИЖОВ Денис, доцент кафедри конституційного права і прав людини Національної академії внутрішніх справ, кандидат юридичних наук, заслужений юрист України

РІШЕННЯ ЄВРОПЕЙСЬКОГО СУДУ З ПРАВ ЛЮДИНИ: ДЖЕРЕЛО КОНСТИТУЦІЙНОГО ПРАВА УКРАЇНИ

Як відомо наша держава відноситься до романо-германської правової сім'ї, яка використовує як основне джерело права – нормативно-правовий акт, які мають власну внутрішню ієрархію. Варто зауважити, що така тенденція існувала до недавніх пір, тобто дійсно нормативно-правовий акт зберігав за собою виключну роль джерела національного права, а натомість правові звичаї втратили свою значимість.

Монополізм нормативний акт як джерело права почав втрачати починаючи з початком поточного тисячоліття. Передумовою таких змін стали в першу чергу проведені реформи судової гілки влади, які фактично надали повноваження відповідним судовим органам формувати судові прецеденти. Варто зауважити, що судовий прецедент як джерело права активно розвивається у національній правовій системі, незважаючи на те, що вона відноситься до романо-германської правової сім'ї. Сьогодні найбільш актуальними судовими прецедентами є рішення Європейського суду з прав людини [1].

Використання рішень Європейського суду з прав людини як судових прецедентів має свої особливості. Так, рішення Конституційного суду України також мають ознаки судового прецеденту, але вони використовуються під час правозастосування судами загальної юрисдикції, а рішення вказаної загальноєвропейської установи використовують як національні суди загальної юрисдикції, так і Конституційний суд України [2].

Більшість науковців досліджують практику Європейського суду з прав людини з процесуального боку і намагаються сформулювати загальні принципи застосування національними судами рішень вказаної судової установи як джерел права, оскільки офіційно такі принципи не визначені і не врегульовані. Значний доробок у вивчення аналізованого питання внесено такими вченими як: В. Лутковська, В. Онопенко, О. Клименко та іншими.

Виходячи зі змісту ст. 1, ст. 8 Конституції України від 28.06.1996 року, наша держава є правовою і визнає та закріплює принцип верховенства права, а отже приймає на себе зобов'язання виконувати рішення судових установ. Крім того, звертаючи увагу та те, що Україна – член Ради Європи, виконання рішень

Європейського суду з прав людини як структурної одиниці вказаного об'єднання є обов'язковим. Підставу для використання Європейського суду з прав людини для захисту своїх прав та підставу необхідності виконання його рішень також визначено у ст. 55 Конституції України, де прямо вказано, що особа має право звертатися за захистом своїх прав до міжнародних судових установ, після використання всіх національних засобів захисту. Більш того, вищенаведені конституційні положення деталізовано у спеціальному законі «Про виконання рішень та застосування практики Європейського суду з прав людини» від 02.12.2012 [3].

Серед науковців залишається дискусійним питання щодо можливості застосування рішень Європейського суду з прав людини як джерел національного права, які було прийнято судовою установою до ратифікацією Україною 17 липня 1997 року Конвенції про захист прав людини і основоположних свобод 1950 року, приймаючи до уваги, що діяти вказана конвенція для України почала з 11 вересня 1997 року. Однозначної відповіді на наведене теоретичне питання не має, думки вчених поділяються на зовсім протилежні кожен з них має свою рацію, але все ж таким на мою думку з юридичної точки зору рішення даної судової установи ухвалені до 11 вересня 1997 року не повинні діяти по відношенню до України і національні суди не повинні їх використовувати як джерела права у національній правозастосовчій практиці [4].

Норми закону України «Про виконання рішень та застосування практики Європейського суду з прав людини» дають визначення поняття «конвенції» та «практики Суду», аналізуючи наведені визначення доходжу висновку, що законодавець прямо не заборонив в них використання рішень Європейського суду з прав людини прийнятих до 11.09.1997 як джерел права національними судами, але для цього є певні законодавчі перешкоди. Так, виходячи зі змісту ст. 9 Конституції України рішення Європейського суду з прав людини прийняті до 11.09.1997 не можуть бути частиною національного законодавства, оскільки міжнародні договори набувають чинності після надання згоди Верховною радою України. Ст. 14 закону України «Про міжнародні договори України» відповідає в повній мірі змісту ст. 9 Конституції України щодо врегулювання питання вступу в дію для нашої держави міжнародних договорів та дещо деталізує конституційні положення [5].

Ряд вчених обґрунтовують питання дії рішень Європейського суду з прав людини для України прийнятих до 11.09.1997 через призму ст. 58 Конституції України, яка прямо вказує на можливість зворотної дії в часі законодавства, норми якого звільняють пом'якшують або скасовують відповідальність особи, що є дієвим аргументом на користь можливості використання як джерел права аналізованих рішень суду. Все ж таки правові підстави використовувати рішення Європейського суду з прав людини прийняті до 11.09.1997 відсутні виходячи з тексту самої конвенції, яка вказує про неможливість її використання державою до відповідної ратифікації [6].

Ч. 5 ст. 13 закону України «Про судоустрій та статус суддів» фактично формує національний судовий прецедент, оскільки вказує, що висновки щодо застосування певної норми права, які містяться у відповідних постановах Верховного суду України є обов'язковими до суб'єктів публічних владних повноважень у разі застосування ними правового акту, який має зазначені роз'яснення. Мається на увазі, що такі роз'яснення приймаються й до уваги судами в ході правозастосування разом з рішеннями Європейського суду з прав людини. З такого об'єктивно постає питання чиї прецеденти Європейського суду з прав людини чи Верховного суду України мають вищу юридичну силу. Для відповіді на це питання на мою думку необхідно виходити з того, що у законі України «Про судоустрій та статус суддів» йде мова про необхідність виконання рішень Європейського суду з прав людини і разом з тим нічого не вказано про необхідність або можливість застосовувати рішення вказаного судового органу в якості джерел права [7].

Конституційний суд також приймаючи власні судові рішення досить часто обґрунтовує їх використовуючи рішення Європейського суду з прав людини. На мою думку це дещо спотворює роль та значення Конституційного суду України у національній правовій системі, оскільки останній в першу чергу оцінює національне законодавство на предмет відповідності Конституції України.

Зрештою слід чітко пам'ятати, що Україна держава правова системи якої відноситься до романо-німецької правової сім'ї, а рішення Європейського суду з прав людини, які використовуються в якості джерел права не повинні суперечити Конституції України.

Список використаних джерел:

1. Солоткий С. Рішення Європейського суду з прав людини: місце і роль у правовій системі України. Український часопис конституційного права. 2018. № 1. С. 40 - 45.
2. Єгоров А. Деякі питання застосування рішень Європейського суду з прав людини у якості джерела права в Україні? Особливості та проблеми. Вісник НТУУ «КПІ». 2022. № 2. С. 50 – 56.
3. Конституція України від 28.06.1996, URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/254%D0%BA/96-%D0%B2%D1%80#Text>. (дата звернення 15.11.2022)
4. Марченко. А. Прецедентний характер рішень Європейського суду з прав людини в правовій системі України: <https://6aas.gov.ua/ua/proekty/articles/m/665-pretседentnij-kharakter-rishen-evopejskogo-sudu-z-prav-lyudini-v-pravovij-sistemi-ukrajini.html>. (дата звернення 15.11.2022)
5. Хотинська-Нор О.З. Вплив правових позицій Європейського суду з прав людини на розвиток правосуддя в Україні: матеріальний аспект // Вісник Академії адвокатури України. – 2014. – Том 11. – С.9.
6. Бабіч А. Практика Європейського суду з прав людини у сфері забезпечення екологічних прав громадян. Підприємництво, господарство і право. 2019. № 11. С. 161 – 166.

7. Забокрицький І. Роль Європейської конвенції про захист прав людини та основоположних свобод 1950 року як конституційного інструменту. Юридичний науковий електронний журнал. 2014. № 4. С. 64 – 68.

МЕЛЬНИК Альона, аспірантка
кафедри конституційного права та
прав людини Національної академії
внутрішніх справ

ПРАВО НАРОДНИХ ДЕПУТАТІВ УКРАЇНИ НА ВЗАЄМОВІДНОСИНИ З ІНОЗЕМНИМИ ДЕРЖАВАМИ.

Народні депутати України мають широке коло прав щодо здійснення своїх повноважень у Верховній раді України (далі - ВРУ). Але, насамперед, народні депутати України – це вповноважені представники України та українського народу у ВРУ, які покликані виражати та захищати інтереси суспільства і своїх виборців в Україні та за її межами.

Відповідно до ч. 1. ст. 17 Закону України «Про статус народного депутата України», народні депутати не мають спеціальних повноважень на представництво ВРУ, але мають право вступати у відносини з посадовими особами і державними органами іноземних держав лише від свого імені. У відносинах з посадовими особами, державними органами і громадянами іноземних держав народний депутат мають право захищати незалежність та суверенітет, інтереси України, її громадян і не завдавати своїми вчинками шкоди Україні, її громадянам [1]. Тобто, виходячи з цієї норми, народні депутати можуть вступати у взаємозв'язки з іноземними державами, але не представляти загалом парламент України, а виступати від свого імені. Разом з тим, існує у ВРУ Комітет з питань зовнішньої політики та міжпарламентського співробітництва (далі – Комітет) який представляє інтереси Верховної ради України на міжнародній арені. До Комітету входять групи народних депутатів, які представляють в цілому ВРУ.

Законом України «Про комітети Верховної ради України» ст. 23, передбачено, що члени комітетів можуть брати участь у міжпарламентській діяльності та взаємодіяти з міжнародними організаціями. За погодженням з Головою Верховної Ради України комітети взаємодіють з відповідними органами парламентів іноземних держав, представництвами міжнародних організацій, беруть участь у заходах міжнародних організацій з питань, віднесених до предметів відання комітетів. Комітети можуть вносити пропозиції Голові Верховної Ради України про включення членів комітетів та/або працівників секретаріатів комітетів до складу офіційних парламентських делегацій [2]. З цього можна зробити висновок, що дана норма передбачає міжпарламентські зв'язки. Дозвіл від Голови ВРУ на взаємодію з відповідними органами парламентів іноземних держав, можна розцінювати як право народних депутатів на представлення всього парламенту України на міжнародній арені.

Виходячи з вищезазначених норм, слід зробити висновки, що ст. 17 Закону України «Про статус народного депутата України» не повністю охоплює права народних депутатів щодо співпраці з іноземними державами, оскільки наголошує на індивідуальній співпраці народних депутатів з органами іноземних держав та міжнародних організацій, та не враховує роботу в комітетах, групах, делегаціях, де народні депутати представляють ВРУ та Україну в цілому.

Розглянувши предмети відання Комітету, затверджені Постановою ВРУ від 29 серпня 2019 року «Про перелік, кількісний склад і предмети відання комітетів Верховної Ради України дев'ятого скликання», слід зазначити, що члени комітету здійснюють міжнародну співпрацю від імені ВРУ у таких напрямках:

- зовнішні зносини, у тому числі щодо участі України в діяльності міжнародних організацій, таких як Організація Об'єднаних Націй (ООН), Організація з безпеки і співробітництва в Європі (ОБСЄ), Рада Європи (РЄ), Організація Чорноморського економічного співробітництва (ЧЕС), Організація за демократію та економічний розвиток - ГУАМ (ГУАМ), Центральноевропейська ініціатива (ЦЕІ), Міжпарламентський Союз (МПС) та інших, а також Організації Північноатлантичного договору (НАТО) і Світової організації торгівлі (СОТ) у межах повноважень Комітету;
- транскордонне та міжрегіональне співробітництво (крім транскордонного та міжрегіонального співробітництва з країнами Європейського Союзу (ЄС));
- законодавче забезпечення реалізації зовнішньополітичного курсу держави на набуття членства в Організації Північноатлантичного договору (НАТО);
- законодавче забезпечення відсічі зовнішньої агресії проти України, невійськових міжнародних форм та методів стримування держави-агресора;
- надання згоди на обов'язковість міжнародних договорів України (ратифікація, приєднання до міжнародного договору, прийняття тексту міжнародного договору), денонсація міжнародних договорів України (крім міжнародних договорів України з Європейським Союзом (ЄС) та його державами-членами);
- співробітництво Верховної Ради України з парламентами зарубіжних держав;
- співробітництво Верховної Ради України з парламентськими органами міжнародних організацій;
- дипломатична служба;
- забезпечення зв'язків із закордонними українцями [3].

Виходячи з вищезазначеного народні депутати які є членами Комітету, наділені широким колом прав та обов'язків щодо реалізації міжнародної політики ВРУ. Тобто вони мають право виступати від імені парламенту України та представляти інтереси України. Отже, виникає необхідність внесення змін до ч. 1. ст. 17 Закону України «Про статус народного депутата України», з розширенням кола прав народних депутатів щодо співпраці з іноземними державами.

Список використаних джерел:

1. Про статус народного депутата України: Закону України від 17.11.1992 № 2790-XII URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2790-12>
2. Про комітети Верховної ради України: Закон України 04.04.1995 № 116/95-ВР URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/116/95-%25E2%25F0>
3. Про перелік, кількісний склад і предмети відання комітетів Верховної Ради України дев'ятого скликання: Постанова ВРУ від 29 серпня 2019 року URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/19-20#Text>

МЕЛЬНИЧУК Анна, здобувач ступеня вищої освіти бакалавра, Навчально-наукового інституту № 3 Національної академії внутрішніх справ

Науковий керівник: ЧИЖОВ Денис, доцент кафедри конституційного права і прав людини Національної академії внутрішніх справ, кандидат юридичних наук, заслужений юрист України

ЗАХИСТ ПРАВ ЛЮДИНИ ТА ГРОМАДЯНИНА В НАЦІОНАЛЬНОМУ ЗАКОНОДАВСТВІ УКРАЇНИ

Права людини, що гарантовані Конституціями та міжнародними угодами країн, обов'язково мають бути реалізовані. Один із засобів реалізації прав людини полягає у тому, що їх можна захистити у випадку порушення. Реальний захист прав людини належить до найгостріших проблем сьогодення. Оптимальні правові засоби забезпечення прав людини, їх вироблення та ефективне використання є життєво необхідною умовою розвитку громадянського суспільства і правової держави. Теоретичний і науково-практичний зміст поняття «юридичні засоби забезпечення прав людини» обумовлений виділенням особливого виду правових реалій, які розглядають правові явища крізь призму їх функціонального призначення.

Правове регулювання завжди здійснюється за допомогою особистого «інструментарію», специфічного, властивого тільки йому, покликаного юридично гарантувати досягнення цілей законодавця, що відрізняє його від інших форм правового впливу. За допомогою правового регулювання можна видавати або санкціонувати юридичні норми у рамках певних типів «моделей» впорядкування суспільних відносин. Крім того, правове регулювання — це цілеспрямована діяльність, у процесі якої задовольняються інтереси і потреби особи, вирішуються юридичні конфлікти, колізії, правові спори та ін. Воно має бути спрямоване на конкретні життєві ситуації, що потребують вирішення. Правове регулювання суспільних відносин пов'язане з реалізацією правових засобів, що створюють певні можливості, гарантовані державою і суспільством,

для задоволення інтересів кожного суб'єкта права, незалежно від позитивних чи негативних соціальних тенденцій розвитку суспільства. Існування правових засобів не пов'язане з автономним відділенням їх від інших правових явищ, існування яких взаємопов'язане і взаємообумовлене [1, с. 16].

В Україні на сьогодні досить актуальною є проблема ефективного використання потенціалу Конституції для державотворчого процесу, втілення її приписів у реальне життя, визначення її чинників, які негативно впливають на реалізацію конституційних норм. Однак в Україні права людини виступали та продовжують виступати свого роду заручниками складних процесів державотворення, об'єктом системних політичних спекуляцій з боку практично усіх політичних сил, що значною мірою у суспільній свідомості нівелювало й саму цінність прав людини. Такий знеособлений підхід формує соціальну відчуженість особи й громадянина, унеможливує вироблення реальної дієвої державної політики, і тим паче її реалізацію, створює несприятливі умови для розвитку потенціалу особистості й соціуму загалом. Адже в такому разі людина виступає засобом, а не ціллю діяльності держави.

В Україні немає практично жодного права, яке б не порушувалося. З року в рік зростає кількість порушень прав людини та вчинених злочинів. На жаль, громадяни України не звикли до можливості судового захисту своїх прав і свобод та не використовують цей засіб в повній мірі. Це обумовлено тим, що: по-перше, строк розгляду справ законодавчо чітко не встановлений, тому громадяни роками не можуть захистити свої права, а це породжує недовіру, непошану громадян до суддів та судової системи загалом; по-друге, через неспроможність більшості громадян сплатити державне мито та скористатися послугами адвоката; по-третє, існує велика кількість колізій в українському законодавстві, нестабільність, часто змінюване законодавство. Судова система страждає від надмірного навантаження, недофінансування, що породжує її корумпованість. Ще можна виділити такі проблеми щодо реалізації прав людини і громадянина: низький рівень правової культури і правової свідомості переважної більшості членів нашого суспільства; незадовільний рівень зовнішнього виховного впливу на кожну людину з боку суспільства та самовиховання за наявності у багатьох людей реального відчуття власної честі та гідності; низький рівень дотримання правопорядку (законності) у житті суспільства і держави та беззастережної відповідальності кожної особи без винятку перед собою й оточенням за процес і результати своєї діяльності; нерівноправність гілок та органів державної влади та недосконалість функціонування місцевого самоврядування територіальних громад у реальному житті; низький рівень професіоналізму у сфері політичного та державного менеджменту і його виняткова залежність від особистих і групових (кланових) інтересів; відсутність чіткої структурованості громадянського суспільства і громадянського контролю за діяльністю всіх органів державної влади; високий рівень корупції на всіх рівнях і щаблях державного і суспільного життя та відсутність політичної волі у його зменшенні; відсутність прямої обопільної залежності між людиною і громадянином та

державою і суспільством без відповідальності посадових осіб та самих громадян [2, с. 77].

До проблем реалізації прав людини також відносять: бездіяльність органів державного управління (правоохоронних органів); роз'єднаність різних соціально-культурних груп у суспільстві; відсутність ефективної взаємодії державних органів та правозахисників; відсутність належної експертизи законотворення і нормотворення щодо дотримання прав і свобод людини і громадянина; бідність українців, яка робить їх зручним об'єктом для маніпулювання з боку власників капіталів [2, с. 78].

Питання прав і свобод людини на сьогодні є найважливішою проблемою внутрішньої та зовнішньої політики всіх держав світової спільноти. Саме стан справ у сфері забезпечення прав і свобод, їх практичної реалізації є тим критерієм, за яким оцінюється рівень демократичного розвитку будь-якої держави й суспільства в цілому.

Кожна людина має громадянські (особисті) й політичні права, свободи, а також економічні, соціальні, екологічні та культурні права. Вони мають бути загальні та рівні для всіх. Без дотримання цих прав неможливе нормальне існування та розвиток людини в суспільстві. Часто їх називають конституційними правами, тобто такими, що закріплені в конституціях держав. Було б неправильним вважати перелік фундаментальних (або ж конституційних) прав і свобод незмінним: він різниться від конституції до конституції, від одного міжнародного документа до іншого. Але існує чіткий перелік основних прав людини. Його закріплено в Загальній декларації прав людини, прийнятій ООН 10 грудня 1948 р. Запровадження єдиної міжнародної системи захисту прав людини стало одним з найважливіших завдань створеної після завершення Другої світової війни Організації Об'єднаних Націй. Декларація прав людини не є міжнародним договором, а була прийнята резолюцією Генеральної Асамблеї ООН. Хоча положення Декларації мають рекомендаційний характер, цим документом фактично започатковано процес створення системи міжнародних стандартів у галузі прав людини, набуття ними універсального характеру [3, с. 2].

Традиційно болючим є питання забезпечення політичних прав. Важливою умовою реалізації громадянами своїх прав і свобод є наявність ефективного законодавства в цій сфері. В Україні прийняті і діють багато законодавчих актів, які по суті визначають механізм реалізації політичних прав і свобод. Проте на сьогодні залишається фактом відсутність законодавства у сфері реалізації права на проведення мирних зібрань, правові позиції, висловлені Конституційним Судом України при розгляді справи щодо завчасного сповіщення про мирні зібрання, орієнтують законодавця на врегулювання правовідносин у повному обсязі. Зокрема, Суд зазначив: «Право громадян збиратися мирно, без зброї і проводити збори, мітинги, походи і демонстрації, закріплене в статті 39 Конституції України, є однією з конституційних гарантій права громадянина на свободу свого світогляду і віросповідання, думки і слова, на вільне вираження

своїх поглядів і переконань, на використання і поширення інформації усно, письмово або в інший спосіб - на свій вибір, права на вільний розвиток своєї особистості тощо...» [4, с. 91].

Актуальним досі залишається питання щодо механізму реалізації та захисту соціальних прав і свобод людини. Україна, як і раніше, досить далека від умов, за яких кожен може реалізувати свої соціальні права в повному обсязі. Європейські стандарти в галузі соціального забезпечення права залишаються недоступними для України до сьогодні. Показник «гарантованого рівня прожиткового мінімуму», що використовується в Україні, суперечить українському законодавству та незаконно обмежує рівень соціальних виплат. Використання цих «сурогатних» показників відображає нездатність держави гарантувати базові соціальні стандарти і забезпечити підвищення рівня життя для населення. Система соціального забезпечення є неефективною в Україні через відсутність повного бюджетного фінансування. Саме тому основні соціальні стандарти не відповідають європейським, більшість з конституційних соціальних стандартів залишаються лише деклараціями.

Моніторинг стану дотримання культурних прав свідчить, що багато проблем у цій сфері залишаються невирішеними. Так, в освітній галузі досі не подолано негативних тенденцій минулих років, зокрема нівелюється виховна роль освіти, залишається незадовільною ситуація з підготовки робітничих кадрів, неналежно забезпечується та контролюється якість наданих освітніх послуг (свідченням є порівняно низькі показники ЗНО), вища освіта залишається недоступною для багатьох громадян із соціально незахищених категорій населення. Як наслідок, не всі громадяни нашої держави нині мають можливість повноцінно реалізувати конституційне право на освіту та свій освітній потенціал [4, с. 92].

Існують юрисдикційний і неюрисдикційний способи захисту прав людини. Неюрисдикційний захист полягає у тому, що захист здійснюється особою, яка безпосередньо зазнала посягання. Тобто, той, хто потерпів від посягання, той і захищається. Такий спосіб захисту є історично першим. Юрисдикційний спосіб захисту полягає у здійсненні захисту державними та іншими органами й особами. Вони можуть бути спеціально створеними та уповноваженими на таку діяльність, а також можуть її здійснювати поряд з іншою, основою діяльністю. Серед юрисдикційних способів найважливішим слід визнати судовий захист цивільних прав [5, с. 3].

Нині права людини і громадянина та гарантії їх захисту з боку держави закріплюються національними законодавствами всіх цивілізованих країн світу. Не є виключенням з цього правила і Україна, яка в ст. 3 Конституції України визнала людину, її життя і здоров'я, честь і гідність, недоторканність і безпеку найвищою соціальною цінністю, а як головний обов'язок держави закріпила утвердження і забезпечення прав і свобод людини. Отже, зазначені конституційні положення вимагають, щоб усі державні органи охороняли права та свободи людини і громадянина. Однак для переважної більшості державних

органів діапазон їх діяльності не замикається на виконанні завдань захисту прав і свобод людини, боротьби зі злочинами та іншими правопорушеннями. У них на першому плані інші завдання -забезпечення гарантування здійснення заходів із забезпечення зайнятості населення, соціального захисту, охорони здоров'я, освіти, науки, культури, охорони природи, екологічної безпеки, природокористування тощо. Деякі функції із захисту прав і свобод громадян, інтересів суспільства і держави від злочинних та інших протиправних посягань вони виконують ніби додатково, поряд із виконанням своїх основних завдань [5, с. 4].

Список використаних джерел:

1. Пайда Ю.Ю. Визначення юридичних засобів захисту прав людини. *Науковий вісник Дніпропетровського державного університету внутрішніх справ*. 2018. № 2. URL: <https://visnik.dduvs.in.ua/wp-content/uploads/2019/07/2-18-ua/5.pdf> (дата звернення: 13.11.2022).
2. Єльнікова М. О. Удосконалення механізму реалізації та захисту прав людини в Україні. *Конституційне та муніципальне право*. 2015. URL: <http://plaw.nlu.edu.ua/article/viewFile/51620/47935> (дата звернення: 13.11.2022).
3. Журавльова А.М. Права людини як основа сучасного розвитку права в Україні. *Вісник НТУУ «КПІ». Політологія. Соціологія. Право*. Випуск 1/2 (29/30) 2016. URL: <http://visnyk-ppsp.kpi.ua/article/download/119172/113810/253505> (дата звернення: 13.11.2022).
4. Кравчук С.Й. Проблемні аспекти захисту конституційних прав людини в Україні та шляхи їх подолання. *Науковий вісник Ужгородського Національного Університету*, 2022. URL: <http://visnyk-pravo.uzhnu.edu.ua/article/view/262882/259232> (дата звернення: 13.11.2022).
5. Марченко А. О. Судовий захист прав людини і громадянина в Україні. URL: <http://surl.li/drmgd> (дата звернення: 13.11.2022).

Мудра Оксана Миколаївна,

доцент кафедри конституційного права та прав людини Національної академії внутрішніх справ, кандидат юридичних наук

ДІТИ ВІЙНИ ТА ЇХ ПРАВОВИЙ СТАТУС

Вже не одне десятиліття міжнародна спільнота приділяє велику увагу питанню захисту дітей в умовах збройного конфлікту. Прийнято низку міжнародно-правових актів, серед яких Конвенція ООН про захист цивільного населення під час війни (1949), Конвенція ООН про права дитини (1989), Додаткові протоколи до Женевських конвенцій (1977), Римський статут Міжнародного кримінального суду (2002), та інші.

Не зважаючи на міжнародні норми, права дітей в умовах війни порушуються. Не оминула ця проблема й українських дітей. Від моменту

повномасштабного вторгнення Російської Федерації на територію України тисячі дітей України були змушені покинути свої домівки і стати біженцями, чимало опинилися без належного батьківського піклування, навчання та медичного забезпечення. Усі діти війни зазнали психологічних, а подекуди незворотних психологічних травм.

За даними Офісу Генерального прокурора, через повномасштабну збройну агресію Російської Федерації сотні українських дітей покалічені та навіть позбавлені життя. Так, станом на 04.12.2022 року в Україні постраждали більше ніж 1295 дітей: 443 дитини загинуло та понад 852 отримали поранення різного ступеню тяжкості [1]. І це не остаточні дані.

Зазначимо, що в умовах воєнного стану Україна вживає необхідних законодавчих та інших заходів для забезпечення захисту прав дітей (Закон України «Про охорону дитинства», Закон України «Про забезпечення прав і свобод внутрішньо переміщених осіб», Закон України «Про протимінну діяльність в Україні»). За інформацією Президента України В. Зеленського, наразі для тих дітей, які потребують психологічної підтримки розробляється Національна програма психічного здоров'я та психосоціальної підтримки, яка має на меті допомогти постраждалим, у тому числі і дітям, подолати надзвичайний стрес і наслідки травматичних подій війни. Також Кабінетом Міністрів України створено Міжвідомчу координаційну раду з питань охорони психічного здоров'я та надання психологічної допомоги особам, які постраждали внаслідок збройної агресії Російської Федерації проти України, що покликана сприяти забезпеченню координації дій центральних органів виконавчої влади і готувати пропозиції щодо удосконалення законодавства для покращення надання психологічної допомоги постраждалим особам та підтримки таких осіб, у тому числі дітей, з боку держави. При Офісі Президента України утворено Раду з питань, пов'язаних із життям та безпекою дітей у воєнний та післявоєнний часи (розпорядження Керівника Офісу Президента України від 18.05.2022 № 12) [2].

Оскільки у важких умовах сьогодення формується майбутнє покоління України, діти, які зростають в умовах війни, потребують захисту не тільки під час, а й після її закінчення.

Відповідно до Закону України «Про охорону дитинства» діти, які потерпають від російської військової агресії, мають статус «дітей, які постраждали внаслідок воєнних дій та збройних конфліктів» [3]. З моменту прийняття закону цей статус можуть отримати особи, які під час здійснення антитерористичної операції і заходів із забезпечення національної безпеки і оборони, відсічі і стримування збройної агресії Російської Федерації у Донецькій та Луганській областях, не досягли 18 років (повноліття), які внаслідок воєнних дій та збройних конфліктів: отримали поранення, контузію, каліцтво; зазнали фізичного, сексуального насильства; були викрадені або незаконно вивезені за межі України; залучалися до участі у діях воєнізованих чи збройних формувань; незаконно утримувалися, у тому числі в полоні; зазнали психологічного насильства [4].

Нині ситуація щодо захисту прав дітей в Україні змінилася. Після 24 лютого 2022 року гостро постала необхідність державного захисту українських дітей. Усвідомлення того, що всі їх конституційні права порушені, призвело до петиційних ініціатив надати таким дітям статус «дітей війни» (подібно до Закону України «Про соціальний захист дітей війни»). Водночас надається різне правове значення вказаному терміну.

Зважаючи на це та з метою забезпечення соціальних гарантій для осіб, чие дитинство проходить в умовах війни, їх конституційних прав на соціальну захищеність, достатній життєвий рівень, важливо, щоби на законодавчому рівні був чітко визначений правовий статус дітей війни з урахуванням нових викликів сьогодення. Адже саме законом мають визначатися основи соціального захисту дітей війни, гарантії їх соціальної захищеності та відповідної державної підтримки.

Тож доцільно, або доопрацювати Закони України «Про соціальний захист дітей війни», «Про охорону дитинства», «Про забезпечення прав і свобод внутрішньо переміщених осіб», визнавши осіб, які є громадянами України й на момент вторгнення Російської Федерації проживали на території України та не досягли 18 років дітьми війни, або, задля уникнення правових колізій, прийняти новий комплексний закон про дітей війни.

Відповідний закон має врегулювати правовий статус дітей війни, їх права, обов'язки, соціальні гарантії, правове положення різних категорій дітей війни та обсяг пільг і гарантій, що їм надаються, повноваження органів держави, які уповноважені надавати статус дітей війни, процедуру його отримання, та інші питання в межах предмету регулювання закону.

Список використаних джерел:

1. Дані про постраждалих дітей станом на 4 грудня 2022 року. URL: https://t.me/s/pgov_ua?before=7823 (дата звернення 04.12.2022)
2. Відповідь Президента України на електронну петицію № 22/137644-еп. URL: <https://petition.president.gov.ua/petition/137644> (дата звернення 05.12.2022).
3. Про охорону дитинства: Закон України від 26.04.2001 р., № 2402-III. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2402-14#Text> (дата звернення 05.12.2022).
4. Порядок надання статусу дитини, яка постраждала внаслідок воєнних дій та збройних конфліктів: затверджений Постановою Кабінету Міністрів України від 05.04.2017 р. № 268. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/268-2017-п#Text> (дата звернення 05.12.2022)

ОЛЕКСИН Христина,
здобувач вищої освіти бакалавра
Навчально-наукового інституту № 3
Національної академії внутрішніх
справ

Науковий керівник:
СЮРАВЧИК Валерій, старший
науковий співробітник наукової
лабораторії з проблем превентивної
діяльності та запобігання корупції
навчально-наукового інституту № 3
Національної академії внутрішніх
справ, доцент кафедри кримінології
та кримінального виконавчого права
Національної академії внутрішніх
справ, кандидат юридичних наук

РЕАЛІЗАЦІЯ ПРАВ ТА СВОБОД ЛЮДИНИ І ГРОМАДЯНИНА НА СУДОВИЙ ЗАХИСТ В УМОВАХ ВОЄННОГО СТАНУ

На сьогоднішній день для України як для кандидата в членство Європейського Союзу є важливим дотримання законності та верховенства права, насамперед, це дотримання чітко визначених конституційних норм та їх реалізація в суспільстві.

Одним із головних завдань які постають перед державою є захист основоположних прав та свобод людини і громадянина. У Конституції України щодо основного напрямку здійснення державної політики в галузі забезпечення прав та свобод людини і громадянина зазначено, що людина, її життя і здоров'я, честь і гідність, недоторканість і безпека визнаються в Україні найвищою соціальною цінністю. Права і свободи людини та їх гарантії визначають зміст і спрямованість діяльності держави. Держава відповідає перед людиною за свою діяльність. Утвердження і забезпечення прав і свобод людини є головним обов'язком держави [1].

На сучасному етапі державотворення та з проголошенням України демократичною та незалежною державою право на судовий захист стало одним із фундаментальних прав людини і громадянина, що гарантуються кожному Конституцією України. Це право посідає неабияке місце в правовому статусі людини в суспільстві та її гарантії для повноцінного існування і насамперед є необхідною умовою для правової, демократичної держави. Зокрема, попри дію воєнного стану, що введена на території України Указом Президента від 24.02.2022 можна побачити, що в забезпеченні права на судовий захист є деякі недоліки [2].

Актуальність насамперед обумовлюється основним завданням будь-якої демократичної держави створити ефективну систему захисту прав і свобод людини, побудовану на принципах законності та рівності всіх перед законом. Так, метою даного дослідження є розкриття проблеми судового захисту конституційних прав людини та їх законних інтересів під час дії військового стану в Україні.

Варто зазначити, що дослідженням проблеми, забезпечення та захисту прав людини і громадянина, займалися такі правники як М.А. Гурвич, який створив вчення про право на позов та його передумови, С. Ківалов, В. Маляренко, Г. Макаренко, М. Аракелян, Ю. Шульженко М. Гаврильців та інших. У своїх працях вони висвітлили основні аспекти забезпечення прав і свобод людини, реалізацію державою права кожному на судовий захист в умовах воєнного стану, а також головні проблеми державного механізму щодо охорони прав і законних інтересів громадян.

Як відомо, судова форма захисту є вищою формою захисту суб'єктивних прав, законних інтересів людини і громадянина. Право на судовий захист є заходом забезпечення передбаченої законом можливості людини звернутися до органів, що здійснюють правосуддя, за захистом свої конституційних прав і законних інтересів. Як слушно з цього приводу зазначила М. Т. Гаврильцева, правосуддя як функція судової влади, посідає особливе місце у системі гарантій захисту прав, свобод та законних інтересів, а доступ до нього є невід'ємною складовою права на звернення до суду та необхідною передумовою його реалізації [3, с. 45]. Ми підтримуємо автора, який вдало визначив, що правосуддя, яке здійснюється судами, є найбільш надійним і цивілізованим способом захисту прав і свобод людини та громадянина, а судова форма захисту прав і свобод людини є найбільш демократичною й максимально пристосованою до повного, усебічного й об'єктивного виявлення фактичних обставин і причин виникнення різноманітних спорів, вчинених правопорушень і встановлення істини у справах, що знаходяться на розгляді в судах [3, с. 45].

Важко не погодитися із вище зазначеним, адже Конституцією України гарантовано, що права і свободи людини і громадянина відповідно до статті 55 захищаються судом [1]. Також в статті 5 і 15 Цивільного процесуального кодексу України зазначається, що суд зобов'язаний поважати честь і гідність усіх учасників цивільного процесу і здійснювати правосуддя на засадах їх рівності перед законом і судом [4]. Таким чином, зміст права на захист в судовому порядку визначається через його нормативне закріплення в інших законах та нормативно правових актах окрім основного закону.

Через здійснення аналізу нормативних положень Конституції України можна виокремити низку норм, що закріплюють право на звернення за захистом до суду в окремих випадках, а саме:

- 1) право на оскарження в суді рішень, дій чи бездіяльності органів державної влади, органів місцевого самоврядування, посадових і службових осіб;

2) право в будь який час оскаржити в суді своє затримання;

3) судовий захист права спростовувати недостовірну інформацію про себе та членів своєї сім'ї і права вимагати вилучення будь-якої інформації, а також право на відшкодування матеріальної і моральної шкоди, завданої збиранням, зберіганням, використанням та поширенням такої недостовірної інформації [1].

Зокрема право на судовий захист знайшло своє закріплення в Законі України «Про судоустрій і статус суддів», а саме в статті 7, в якій безпосередньо йдеться про те, що кожному гарантується захист його прав, свобод та інтересів у розумні строки незалежним, безстороннім і справедливим судом, утвореним законом. Іноземці, особи без громадянства та іноземні юридичні особи мають право на судовий захист в Україні нарівні з громадянами і юридичними особами України [5].

Також варто зазначити, що право на судовий захист знайшло своє закріплення і в Європейській Конвенції про захист прав людини та основоположних свобод 1950 року [6]. Проаналізувавши статтю 6 Конвенції можна розглянути основні її аспекти права на судовий захист:

- 1) право на розгляд справи;
- 2) право на справедливість судового розгляду;
- 3) право на публічний розгляд справи та проголошення законного рішення;
- 4) право на розумний строк розгляду справи;
- 5) право на розгляд справи судом встановленим законом;
- 6) право на незалежність і безсторонність суду.

Враховуючи обставини в нашій країні та введення в законну дію воєнного стану Указом Президента від 24.02.2022 року внаслідок повномасштабного вторгнення можна побачити, що ці обставини деякою мірою вплинули на всі правовідносини, не тільки в суспільстві але й в органах державної влади в тому числі і судової гілки влади [2]. Саме в цей період дії воєнного стану, згідно статті 10 Закону України «Про правовий режим воєнного стану» можна стверджувати, що повноваження судів не можуть бути припинені [7]. Так, згідно ч. 2 ст. 26 цього Закону передбачається, що правосуддя на території, на якій введено воєнний стан, здійснюється лише судами. На цій території діють суди, створені відповідно до Конституції України. Скорочення чи прискорення будь-яких форм судочинства забороняється. У разі неможливості здійснювати правосуддя судами, які діють на території, на якій введено воєнний стан, законами України може бути змінена територіальна підсудність судових справ, що розглядаються в цих судах, або в установленому законом порядку змінено місцезнаходження судів. Створення надзвичайних та особливих судів не допускається [7].

Таким чином, проаналізувавши низку норм Конституційного права та Законів України, можна дійти висновку, що органи державної влади та судова гілка є невід'ємною складовою щодо нормального функціонування держави як демократичної і суверенної. Зокрема, з урахуванням дії воєнного стану на території України, Конституція України та Закони повинні залишатися непорушними, а права і свободи людини і громадянина невідчужуваними.

Водночас і право кожного на судовий захист своїх прав та законних інтересів. Оскільки у зв'язку з інтенсивним розвитком цивілізованого світу, а також й України, суспільство потребує чітких гарантій своїх прав та свобод зі сторони держави для нормального та повноцінного існування і реалізації себе в суспільстві.

Список використаних джерел:

1. Конституція України: Закон від 28.06.1996 р. № 254к/96-ВР. Дата оновлення: 01.01.2020. URL: <http://zakon.rada.gov.ua/laws/show/254к/96-вр> (дата звернення: 01.11.2022).
2. Про введення воєнного стану в Україні: Указ Президента України від 24.02.2022 р. № 64/2022. Дата оновлення: 18.11.2022. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/64/2022#Text> (дата звернення: 01.12.2022).
3. Гаврильців М. Т. Реалізація права людини на судовий захист в умовах воєнного стану в Україні. *Конституційні права і свободи людини та громадянина в умовах воєнного стану*: матеріали наук. семінару (Львів, 23 черв. 2022 р.) / упор. М. В. Ковалів, М. Т. Гаврильців, Н. Я. Лепіш. Львів: Львівський держ. ун-т внутр. справ, 2022. 315 с. URL: https://ccu.gov.ua/sites/default/files/konstytuciyini_prava_i_svolbody_lyudyny_ta_gromadyanyna_v_umovah_voyennogo_stanu_2022.pdf.
4. Цивільний процесуальний кодекс України: Закон від 18.03.2004 р. № 1618-IV. Дата оновлення: 06.11.2022. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1618-15#Text> (дата звернення: 01.12.2022).
5. Про судоустрій і статус суддів: Закон України від 02.06.2016 № 1402-VIII. Дата оновлення: 18.08.2022. URL: (дата звернення: 01.12.2022). <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1402-19#Text>.
6. Конвенція про захист прав людини і основоположних свобод (з протоколами): Європейська конвенція з прав людини від 04.11.1950 р. Дата оновлення: 01.08.2021. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_004#Text (дата звернення: 01.12.2022).
7. Про правовий режим воєнного стану: Закон України від 12.05.2015 р. № 389-VIII. Дата оновлення: 29.09.2022. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/389-19#Text> (дата звернення: 01.12.2022).

Рибаков Олександр, здобувач ступеня вищої освіти магістра, Навчально-наукового інституту №1, Національної академії внутрішніх справ

Науковий керівник: СЬОХ Катерина, доцент кафедри конституційного права та прав людини Національної академії внутрішніх справ, кандидат юридичних наук

ДО ПИТАННЯ ПРАВА НА ЕВТАНАЗІЮ

Право на життя є фундаментальним, непорушним правом кожної людини. Закріплення даного права у міжнародних стандартах, зокрема, в Загальній декларації прав людини, дало можливість кожній людині мати гарантію від посягання на життя. Демократичні країни визнали дане право як фундаментальне, і скасували смертну кару. Але, суспільство розвивається, відбувається стрімкий науково-технічний прогрес та підсилені вагомими структурними перетвореннями в соціальному житті суспільства зміни, що відбулися на зламі XX-XXI століття не залишили осторонь і права людини. Так, революційні відкриття в медицині, біології, генетиці, інформаційних технологіях стали основою для формування четвертого покоління прав людини.

Серед сучасних науковців немає єдиної думки щодо класифікації прав людини четвертого покоління, але більшість з них відносять до даного переліку право на: 1) використання віртуальної реальності; 2) доступ до мережі Інтернет; 3) життя, вільне від державного втручання за власними релігійними і моральними поглядами; 4) вільну від дитини сім'ю (childfree); 5) зміну статі; 6) штучне запліднення; 7) трансплантація органів; 8) одностатеві шлюби; 9) евтаназію; 10) клонування. [2, с. 26]

Четверте покоління прав людини ми можемо поділити на дві основні групи: соматичні (від грецького “soma” – «тіло») права людини та права у сфері розвитку цифрових технологій. Саме до соматичних прав ми відносимо і право на евтаназію.

Евтаназія (грец. euthanasia - eu - добре, приємно + thanatos - смерть) - умисне позбавлення життя хворого з метою полегшення його страждань [3].

Правове регулювання евтаназії залежить від форми припинення життя хворої людини. Розрізняють активну та пасивну евтаназію. Активна евтаназія – це проведення певних маніпуляцій із прискорення смерті невиліковно хворої людини згідно з її проханням з метою позбавлення її від тяжких страждань. Вона може здійснюватися не тільки медичним працівником, а й спільними діями лікаря і пацієнта. Пасивна евтаназія – це відмова від застосування лікарських засобів і відповідних дій, за допомогою яких підтримувалася життєдіяльність

хворого пацієнта за умови, що пацієнт висловив прохання не здійснювати медичне втручання [4, с. 184].

Слід також зазначити, що виділяють добровільну та недобровільну евтаназію. Добровільна евтаназія здійснюється на прохання хворого. Особа може заздалегідь у належній формі висловити бажання чи попросити про це безпосередньо лікарів. Недобровільна евтаназія здійснюється на прохання родичів або опікунів особи, яка перебуває в несвідомому стані або іншим чином за станом здоров'я, позбавлена можливості висловити свою волю.

Евтаназію розглядають як запобіжник неконтрольованих самогубств. Коли людина не отримує належного знеболення й усвідомлює, що такий стан із нею до кінця життя, вона може вкоротити собі віку самостійно. Та це не завжди безболісні методи. А їхній наслідок - не завжди смерть. Невдале самогубство може призвести до інвалідності. [5].

На міжнародному рівні відсутня єдина позиція стосовно права особи на евтаназію і в абсолютній більшості країн вона заборонена. Наявні лише окремі міжнародні документи, наприклад, Конвенція Ради Європи 1997 р. про захист прав і достоїнства людини у зв'язку із застосуванням досягнень біології та медицини. [6]

Водночас в деяких країнах перелік яких невпинно зростає право на позбавлення життя хворого легалізоване. Так, в 1984 році Верховний Суд Нідерландів визнав допустимість застосування евтаназії, а після прийняття необхідного законодавчого акту вона була дозволена з 2002 року. Наразі, Нідерланди є не тільки першою країною де було легалізовано евтаназію, але і найпрогресивнішою в даному питанні. У цій країні людина вже з 12 років може попросити позбавити її життя. В решті держав це можуть зробити лише повнолітні. Нідерланди — єдина країна у світі, де вчинити асистоване самогубство може не лише смертельно хвора людина. Тут дозволяють піти з життя й тим, хто перебуває в стані депресії. [5].

Наступними країнами, що легалізували евтаназію стали Бельгія, Люксембург та Швейцарія. Варто зазначити, що в Швейцарії евтаназія дозволена і для іноземців, що спричинило виникнення суїцидального туризму. На відміну від вищезазначених країн в Албанії дозволена також недобровільна евтаназія за письмовою згодою трьох членів сім'ї у разі, якщо пацієнт не в змозі висловити свою волю.

Статистичні дані вказують, що з кожним роком в країнах де була легалізована евтаназія зростає кількість пацієнтів, що в даний спосіб бажають позбавити себе страждань від тяжкої хвороби. Так, лідерами по кількості асистованих суїцидів та евтаназії є: Канада – 10 064 випадків в 2021 році (4 480 випадків у 2018 р.), Нідерланди – 7 666 в 2021 році (6 126 в 2018 р.), Бельгія –

2 699 в 2021 році (2 357 в 2018 р.). Також, вагомо зросла кількість і в Сполучених Штатах з 850 в 2018 році до 1 300 в 2021 році. [7].

В Україні будь-які спроби допомогти людині піти з життя, навіть якщо вона про це просить, розцінюватимуть як вбивство. Так, в Законі України «Основи законодавства України про охорону здоров'я» в ч. 3 ст. 52 вказано, що медичним працівникам забороняється здійснення евтаназії – навмисного прискорення смерті або умертвіння невиліковно хворого з метою припинення його страждань [8].

Стаття 281 Цивільного кодексу України забороняє задоволення прохання фізичної особи про припинення її життя [9].

Такі дії за кримінальним кодексом України кваліфікуються як умисне вбивство (без пом'якшуючих та обтяжуючих обставин) за ч. 1 ст. 115 КК України. У той же час в ст. 43 ЗУ «Основи законодавства України про охорону здоров'я» передбачено, що, якщо пацієнт відмовляється від лікування, лікар має право взяти від нього письмове підтвердження, а при неможливості його одержання – засвідчити відмову відповідним актом у присутності свідків. Якщо відсутність згоди може призвести до тяжких для пацієнта наслідків, лікар зобов'язаний йому це пояснити. Аналогічне застереження знаходиться і в «клятві Гіппократа», але офіційно прийнятої «клятви Гіппократа» в законодавстві України немає. На сьогодні існує Указ Президента України «Про клятву лікаря», в якій ні слова не сказано про евтаназію [10, с. 160].

З моральних та етичних переконань легалізації евтаназії думки теж розходяться. Прибічники переконані, що евтаназія застосовується з гуманною метою, допомогти хворій особі позбавитися страждань та болю. Відмовляючи пацієнту в евтаназії, лікарі тим самими ставлять хворого в таке становище, коли останній невимовно страждає, що можна віднести до почуття втрати власної гідності. Про це свідчать і статистичні дані, адже основними причинами, через які тяжкохворі обирають смерть, є: втрата почуття власної гідності (57 %); біль (46 %), недостойне помирання (46 %); залежність від оточення (33 %); втома від життя (23 %) [10, с. 161].

Противники евтаназії в свою чергу зазначають, що її легалізація призведе до зменшення темпів розвитку медицини, адже боротьба за життя є основним фактором її розвитку. Також, застосування евтаназії позбавляє особу шансу на «чудесне одужання».

З посиленням глобалізації відбувається стрімка конвергенція правових систем, що призводить до їх уподібнення. Серед громадськості в Україні вже лунають питання легалізації евтаназії, але до даного питання на нашу думку законодавець повинен підійти з особливою ретельністю. Адже, відповідні новели в правовій системі не мають іти в розріз соціальному та моральному життю суспільства. Хоч церква в Україні відділена від держави не варто нехтувати її

авторитетом і значенням для суспільства. Саме церква є головним противником евтаназії, оскільки, це руйнує основні підвалини християнської моралі, яка твердить, що тільки за волею Бога людині дається і відбирається життя.

Отже, правові норми на міжнародному рівні, що регулюють право на евтаназію наразі перебувають на низькому рівні узгодження. Тенденція вказує на збільшення країн, котрі ввели право на евтаназію в своє законодавство. Варто визнати, що проблема легалізації евтаназії насамперед етична і вимагає змін у сприйнятті даного явища суспільством. Від даних трансформацій залежить доля багатьох безнадійно хворих людей, що стали заручниками закону і змушені безперервно страждати. В цілому питання припустимості евтаназії далеке від вирішення, але перші кроки в створенні необхідного нормативно-правового підґрунтя необхідно вже розпочати.

Список використаних джерел:

1. Vasak Karel. A 30-year struggle; the sustained efforts to give force of law to the Universal Declaration of Human Rights. The UNESCO Courier: a window open on the world, Paris: United Nations Educational, Scientific, and Cultural Organization, November 1977. р. 28–29, р. 32. URL: <https://unesdoc.unesco.org/ark:/48223/pf0000048063> (дата звернення 12.01.2023).
2. Дар'я Крилова. Четверте покоління прав людини в контексті взаємозв'язку правових та моральних норм. Національний юридичний журнал: теорія і практика 2017 р. URL: https://ibn.idsi.md/vizualizare_articol/52300 (дата звернення 12.01.2023).
3. Вереїтинова В.П. Фармацевтична енциклопедія [Електронний ресурс]. URL: <https://www.pharmencyclopedia.com.ua/article/2302/evtanaziya>
4. Рапаєва М.В. Евтаназія у сучасному суспільстві та перспективи її доцільності в Україні / М.В. Рапаєва // Юридична наука. – 2014. – № 12. – С. 183-190. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/jnn_2014_12_18 (дата звернення 12.01.2023).
5. Беловольченко Г. Право на смерть. Коли в Україні дозволять евтаназію та до чого тут гроші. Заборона 2021 р. [Електронний ресурс]. URL: <https://zaborona.com/pravo-na-smert-koli-v-ukrayini-dozvolyat-evtanaziyu-ta-do-chogo-tut-groshi/> (дата звернення 12.01.2023).
6. Конвенція про захист прав і гідності людини щодо застосування біології та медицини: Конвенція про права людини та біомедицину: станом на 21.05.2005. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/994_334. (дата звернення 12.01.2023).
7. Яснопольська В. Статистика 2021: опубліковано рейтинг країн з найвищим рівнем евтаназії. Факти 2021р. [Електронний ресурс]. URL: <https://health-fakty-com-ua.cdn.ampproject.org/v/s/>

8. Основи законодавства України про охорону здоров'я: Закон України від 19.11.1992 р., редакція від 27.10.2022, підстава - 2438-IX. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2801-12> (дата звернення 12.01.2023).
9. Цивільний кодекс України: Закон України від 16.01.2003 р., редакція від 01.01.2023, підстава 2465-IX, 2811-IX. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/435-15> (дата звернення 12.01.2023).
10. Черевко К.О. Щодо питання еутаназії в Україні. Проблеми правознавства та правоохоронної діяльності № 4 (58) 2016. URL: [hrome-extension://efaidnbmnnnibpcajpcgiclfndmkaj/https://journals.indexcopernicus.com/api/file/viewByFileId/241523.pdf](https://journals.indexcopernicus.com/api/file/viewByFileId/241523.pdf) (дата звернення 12.01.2023).

РОТТ Ангеліна, здобувач ступеня вищої освіти бакалавра, навчально - наукового інституту № 3 Національної академії внутрішніх справ

Науковий керівник: ЛИТВИН Вікторія, кандидат юридичних наук, старший науковий співробітник наукової лабораторії з проблем превентивної діяльності та запобігання корупції навчально-наукового інституту № 3 Національної академії внутрішніх справ

ПОРАДИ БАТЬКАМ ПО ЗМЕНШЕННЮ РІВНЯ АГРЕСІЇ В ДІТЕЙ

Сьогодні наша країна переживає війну. Для кожного українця ці жахливі події, що відбуваються, викликають пригнічений стан та стрес. Стрес же, у свою чергу, може викликати агресію. У когось виробляється стресостійкість і їм легше переживати свої емоції в критичних ситуаціях, але також не потрібно забувати про людей у яких слабка нервова систем, і їм складніше в таких ситуаціях. Навіть в такій ситуації кожен може навчитись контролювати свої емоції, щоб не завдати шкоду собі та оточуючим.

Ми повинні розуміти, що агресія це теж емоція і це є нормально. Ще одним не менш важливим є правило пов'язане з емоціями - їх не можна постійно тримати в собі. Які б вони не були: позитивні чи негативні, активні чи пасивні. Треба розуміти, що саме ти відчуваєш під час приступу агресії. Розглянемо, для початку, поняття агресія. Кожна людина вкладає свій сенс в це поняття, тож

одного єдиного визначення немає, але ми спробуємо надати авторське трактування.

У психології термін «агресія» співвідносять з поведінкою, яка може призвести до завдання фізичної та психологічної шкоди собі, іншим або об'єктам у навколишньому середовищі. В основну, агресія виплескується на інший об'єкт.

Слово «агресія» походить від латинського, що означає «напад». Агресія - це мотивована деструктивна поведінка, яка суперечить нормам і правилам існування людей у суспільстві, завдає матеріальної шкоди, приносить фізичне і моральне ушкодження людям або спричиняє їм психологічний дискомфорт (негативні переживання, стан напруження, страх, пригніченість).

Агресія завжди оцінюється суспільством як негативна, асоціальна дія. В основному ж під цими поняттям розуміють загрозливу поведінку, що об'єднує в собі багато понять: насильство, агресивні дії, агресивна поведінка, асоціальна поведінка, ворожість, жорстокість, конфлікт, злочин, вбивство, негативна взаємодія та ін.

Саме в підлітковому віці ми можемо спостерігати високий рівень агресії. Діти не можуть справитись з усім спектром своїх бурхливих емоцій. Вони впадають в агресію достатньо швидко. Іноколи в них агресія спровокована дією стрес-факторів, а іноколи це намагання виділитись з натовпу.

Для підлітків притаманні такі види агресії (за Басса-Дарки):

- фізична агресія (напад);
- побічна агресія (злісні плітки, крики, тупотіння ногами тощо);
- схильність до виявлення негативних реакцій за будь-яких обставин;
- негативізм (опозиційна лінія поведінки від пасивності до боротьби);
- образа, ненависть до оточення (всі люди погані, усі винуваті);
- підозрілість (усі люди планують погані вчинки щодо особи);
- вербальна агресія (крики, погрози, прокляття, лайка).

Відповідно, ми розробили деякі поради батькам для зниження агресії в підлітків. Батьки мають частіше спілкуватись з дітьми. Окрім цього, вони мають пояснити дитині, що емоції – це добре. Завдяки безпечному виплеску емоцій фізичне та психічне здоров'я дитини буде в нормі. Основна задача батьків – це роз'яснити дітям алгоритм дій, які вони мають виконати при переживанні ними агресії:

1. зізнатись собі в тому, що переважає емоція гніву;
2. прислухатись до бажань тіла. Стандартна порада під час гніву – глибоко дихати. Має бути короткий вдих і повільний видих;
3. «випустити пар» на об'єкти, яким не може бути нанесена шкода;
4. варто контролювати тон розмови. При спілкуванні з однолітками не слід проявляти експресивність. Краще на деякий час ухилятися від дії стрес-факторів;
5. якщо неможливо уникнути стрес-фактору, необхідно спробувати змінити тему та відволікти увагу.

Тож, враховуючи вище сказане, потрібно розуміти що таке агресія, визначити який притаманний вид в процесі її переживання, знайти чинники, що є збудником агресії та обрати для себе пораду або методику для контролю власного стану. Головне підійти до проблеми свідомо та з бажанням працювати над собою та власними дітьми.

Список використаних джерел:

1. Агресія. Її причини та наслідки URL: http://nastasivschool.te.sch.in.ua/batjam/agresiya_ii_prichini_ta_naslidki/
2. Девіантна поведінка у дітей та підлітків URL: <https://healthua.com/article/25669-devantna-povednka-udtej-tapdltkv>
3. Качанова Ю. Агресивність та агресія як соціологічні категорії URL: <https://lib.chmnu.edu.ua/pdf/naukpraci/sociology/2010/146-133-10.pdf>
4. К. Черпі Що таке агресія? URL: <https://www.verywellmind.com/what-is-aggression-2794818>
5. Теорії агресії URL: <https://studfile.net/preview/7792767/page:14/>
6. 6 порад, як контролювати себе під час спалаху гніву URL: <https://life.pravda.com.ua/society/2020/03/14/240199/>

РУДЧЕНКО Вікторія,

здобувач ступеня вищої освіти
магістр Навчально-наукового
інституту №1 Національної академії
внутрішніх справ

Науковий керівник:

КУЛИК Тетяна, доцент кафедри
конституційного права та прав
людини Національної академії
внутрішніх справ, кандидат
юридичних наук, доцент

ЗАХИСТ ПРАВ ДИТИНИ В УМОВАХ ВІЙНИ

Сьогодні, як ніколи, питання захисту прав дитини є актуальним.

Взагалі, діти і в звичайному мирному житті є вразливою категорією населення, що потребує особливого захисту. А враховуючи, що на території України вже дев'ять місяців точиться жорстока війна, в ході якої порушуються права усіх громадян нашої держави, зокрема і дітей. Тому дослідження процедури захисту прав дитини в умовах воєнного стану є одним із першочергових завдань.

Варто зазначити, що захист дітей в умовах воєнного часу включає в себе цілий комплекс правових актів, зокрема, але не виключно Конвенція Організації Об'єднаних Націй про права дитини від 1989 року (далі по тексту – Конвенція 1989 року), Факультативний протокол до Конвенції про права дитини щодо

участі дітей у збройних конфліктах від 2000 року, Женевська конвенція про захист жертв війни від 1949 року [1].

Кожен із вищенаведених нормативно-правових актів доповнює один одного.

Так, відповідно до положень Конвенції 1989 року жодна дитина, котра не досягла п'ятнадцятирічного віку, не може бути призвана на службу в армію або брати участь у бойових діях [2]. А у Факультативному протоколі до Конвенції конкретизується питання стосовно мінімального віку добровільного призову осіб до збройних сил [3]. В свою чергу, відповідно до Женевської конвенції та Додаткових протоколів, де встановлюються конкретні норми, якими дітям гарантується особливий захист, зокрема діти, що беруть участь у військових діях, не втрачають цього захисту [4]. Також, в цьому аспекті варто згадати і міжнародні акти, що мають універсальний характер. Насамперед це Загальна декларація прав людини 1948 року, міжнародні Пакти з прав людини 1966 року, котрі стосуються захисту громадських, політичних, культурних та інших прав [5].

Однак, не зважаючи на велику кількість міжнародних норм, що діють в умовах воєнного часу, права дітей все ще порушуються, особливо зараз це відбувається і на нашій землі. На цей момент основним законом, що регулює захист прав дитини в умовах війни є Закон України «Про охорону дитинства» (далі по тексту – Закон). У вказаному нормативно-правовому акті міститься визначення того, яка дитина є постраждалою внаслідок воєнних дій «...дитина, яка внаслідок воєнних дій чи збройного конфлікту отримала поранення, контузію, каліцтво, зазнала фізичного, сексуального, психологічного насильства, була викрадена або незаконно вивезена за межі України, залучалася до участі у військових формуваннях або незаконно утримувалася, у тому числі в полоні...» [6]. Згідно статті 30 Закону забороняється участь дітей у воєнних діях, створення дитячих воєнізованих організацій, пропаганда серед дітей війни та насильства.

Держава має здійснювати всі можливі заходи для того, щоб захистити права дитини в умовах війни.

Наразі, в Україні діє Постанова Кабінету Міністрів України «Про утворення Координаційного штабу з питань захисту прав дитини в умовах воєнного стану» від 17 березня 2022 року. Так, Координаційний штаб є тимчасовим консультативно-дорадчим органом Кабінету Міністрів України і утворюється з метою сприяння координації діяльності центральних і місцевих органів виконавчої влади, інших державних органів, органів місцевого самоврядування з питань захисту прав дитини в умовах воєнного стану [7].

В умовах війни в Україні однією із основних проблем є влаштування дітей, котрі залишилися без батьків внаслідок вторгнення російської федерації на територію України. Для того, щоб врегулювати це питання, було прийнято ряд нормативних актів та/або внесено відповідні зміни.

Зокрема, прийнято Постанову Кабінету Міністрів України «Про внесення змін до деяких постанов Кабінету Міністрів України щодо захисту прав дітей на

період надзвичайного або воєнного стану», внесені зміни до Положення про дитячий будинок сімейного типу, та Положення про прийомну сім'ю [5]. Так, відповідно передбачено, що під час воєнного стану на території нашої держави до дитячого будинку сімейного типу та у прийомні сім'ї можуть влаштовувати дітей без батьківського піклування на умовах тимчасового влаштування у межах передбаченої граничної чисельності дітей у дитячому будинку сімейного типу та у прийомній сім'ї, відповідно.

Також варто зазначити, що Постановою [7] було доповнено Порядок провадження органами опіки та піклування діяльності, котра безпосередньо пов'язана із захистом прав дитини, затверджений Постановою Кабінету Міністрів України «Питання діяльності органів опіки та піклування, пов'язаної із захистом прав дитини», зокрема у Розділі «Особливості влаштування дітей, які залишилися без батьківського піклування, у тому числі дітей, розлучених із сім'єю, дітей-сиріт, дітей, позбавлених батьківського піклування, у разі введення на території України надзвичайного або воєнного стану», де передбачено також тимчасове влаштування дітей до діючих прийомних сімей та дитячих будинків сімейного типу [8].

Надзвичайно важливою в умовах війни є і підтримка європейськими країнами, які спрямовують свої дії на захист та надання підтримки дітям, що приїхали з України, а також тим, хто досі знаходиться там [9]. Цивілізоване співтовариство закликає до термінової угоди про пакет захисту дітей між Україною та ЄС, який має бути створений спільно з українським Урядом, для захисту та надання допомоги дітям в Україні та за її межами.

На жаль, незважаючи на зміни, що відбуваються у законодавстві стосовно захисту прав дітей, не вдається вберегти кожную дитину від злочинів, що вчиняє держава-терорист.

Однак, за кожен злочин буде покарання: в Гаазі вже розпочато судові засідання України проти російської федерації.

Список використаних джерел:

1. Чернега К.І. Захист дітей у період збройних конфліктів. Одеса : Фенікс. 2010. С 34.
2. Конвенція про захист цивільного населення під час війни від 12 серпня 1949 р. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_154 (дата звернення: 05.11.2022).
3. Факультативний протокол до Конвенції про права дитини щодо участі дітей у збройних конфліктах ратифікований 23.06. 2004. р. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_795#Text (дата звернення: 05.11.2022).
4. Додатковий протокол до Женевських конвенцій від 12 серпня 1949 року, що стосується захисту жертв міжнародних збройних конфліктів від 8 червня 1977 року. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_199#Text (дата звернення: 05.11.2022).
5. ЮНІСЕФ: воюючі сторони у всьому світі грубо порушують права дітей від 31.12.2021 URL: <https://news.un.org> (дата звернення: 05.11.2022).

6. Про охорону дитинства: Закон України від 26 квітня 2001 року №2402-III/Верховна Рада України. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2402-14> (дата звернення: 05.11.2022).
7. Про утворення Координаційного штабу з питань захисту прав дитини в умовах воєнного стану: Постанова Кабінету Міністрів України від 17 березня 2022 р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/302-2022-%D0%BF#Text> (дата звернення: 05.11.2022).
8. Питання діяльності органів опіки та піклування, пов'язаної із захистом прав дитини: Постанова Кабінету Міністрів України від 26 вересня 2008 р. № 866. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/866-2008-%D0%BF> (дата звернення: 05.11.2022).
9. Війна Росії проти України: становище українських дітей. URL: [https://www.europarl.europa.eu/RegData/etudes/ATAG/2022/729332/EPRS_ATA\(2022\)729332_XL.pdf](https://www.europarl.europa.eu/RegData/etudes/ATAG/2022/729332/EPRS_ATA(2022)729332_XL.pdf) (дата звернення: 05.11.2022).

СЬОМІН Олександр, здобувач ступеня вищої освіти магістра Навчально-наукового інституту №1 Національної академії внутрішніх справ

Науковий керівник:
КАЛИНОВСЬКИЙ Богдан, завідувач кафедри конституційного права та прав людини Національної академії внутрішніх справ, доктор юридичних наук, професор

ГАРАНТІЇ РЕАЛІЗАЦІЇ ТА ЗАХИСТ КОНСТИТУЦІЙНИХ ПРАВ ЛЮДИНИ

У ХХІ столітті будь-яка людина, яка проживає на території певної правової держави знає або принаймні хоч раз стикалася з таким терміном як *права людини*. Історія виникнення, тлумачення та роздумів щодо значення вказаного терміну бере свій початок ще за часів до нашої ери, де це все виражалося у працях давньогрецьких філософів. Права людини є невід'ємною частиною культури нації, вищим проявом морально-правових ідеалів людства. Серед духовних цінностей сучасного світу вони посідають чільне місце. Права людини в загальному значенні – це низка благ, які є суттєвими й потрібними для забезпечення нормальних умов життєдіяльності людини [1, с. 92-96].

Людина, її права і свободи становлять у правовій державі найвищу соціальну цінність, саме на їхнє забезпечення й найповнішу реалізацію у суспільному житті має бути спрямована уся державна діяльність і насамперед діяльність у сфері державного управління. Права людини закріплюють на національному рівні, для їх ефективного використання та захисту, й передусім

приділяють увагу тим правам, що окреслюють особисту свободу людини й захищають її від свавілля з боку держави. «Людина, її життя і здоров'я, честь і гідність, недоторканість і безпека визнаються в Україні найвищою соціальною цінністю» – таким твердженням починається ст.3 основного закону нашої держави.

Так, весь II розділ Конституції України розтлумачує основні права, свободи та обов'язки людини і громадянина. Варто зазначити, що усі існуючі права не можливо вмістити в одному законодавчому акті тому, ст.22 наголошує, що «Права і свободи людини і громадянина, закріплені цією Конституцією, не є вичерпними». В Конституції передбачаються наступні групи основних прав: громадянські, політичні, економічні, соціальні, екологічні, сімейні, культурні [2].

Окрім, офіційного закріплення та визнання наявних прав людини державою, повинен існувати доцільний та реалістичний механізм втілення їх у життя. Під механізмом реалізації слід розуміти діяльність суб'єктів права, в результаті якої громадяни реально мають свободи, користуються правами та виконують обов'язки, та сукупність юридичних норм, які регулюють дану діяльність. У чинній Конституції України юридичними гарантіями реалізації прав і свобод людини і громадянина є такі положення: неможливість зміни Конституції України, якщо зміни передбачають скасування чи обмеження прав та свобод людини і громадянина; покладення на державу обов'язку дотримуватися і захищати права та свободи людини і громадянина; визнання прямої дії норм Конституції України, в тому числі тих, які закріплюють права та свободи людини і громадянина в Україні; конституційне закріплення права кожного на судовий захист та інші.

На важливості створення дієвих механізмів реалізації прав людини неодноразово наголошували в рішеннях Конституційного Суду України: Конституційні права і свободи є фундаментальною основою існування та розвитку українського народу, а тому держава зобов'язана створювати ефективні організаційно-правові механізми для їхньої реалізації. Брак таких механізмів нівелює сутність конституційних прав і свобод, оскільки призводить до того, що вони стають декларативними, а це є неприпустимим у правовій державі (Рішення КСУ від 12 квітня 2012 року № 9-рп/2012 (справа про рівність сторін судового процесу)) [3, с. 181].

Також, варто зауважити, що реалізація прав людини не може залежати тільки від правового закріплення гарантій, а вона безпосередньо залежить від інших внутрішньодержавних чинників. До прикладу від рівня розвитку економіки, що впливає на матеріальну основу діяльності країни (економічні права), наповненість бюджету. В свою чергу об'єм бюджету вплине на соціальне забезпечення, освіту та медичну допомогу. Крім економічних чинників також виділяють: політичні, соціальні, організаційні.

Одним із важливих елементів механізму реалізації є право на захист, що виражається у двох системах: національній та міжнародній. Перша система представлена вигляді самозахисту (подання скарг, петицій) та судового захисту.

У разі використання всіх національних засобів правового захисту звертатися за захистом своїх прав і свобод до відповідних міжнародних судових установ чи до відповідних органів міжнародних організацій, членом або учасником яких є Україна (ст.55 Конституції України). Як свідчить практика ЄСПЛ, громадяни України користуються цим конституційним правом доволі активно. Саме воно часто стає визначальною гарантією захисту багатьох інших прав і свобод людини, визначених Основним законом України [3, с. 193].

Отже, гарантії реалізації прав людини є багаторівневою моделлю, яка виходить за рамки виключно правового закріплення в Конституції України. В свою чергу право на захист є основним способом відновлення порушених прав як на національному так і на міжнародному рівні.

Список використаних джерел:

1. Конституційне право України: Підруч. для студ. вищ. навч. закл. / За ред. В. П. Колісника та Ю. Г. Барабаша. Харків: Право, 2008. 416 с.
2. Конституція України від 28.06.1996 № 254к/96-ВР // Відомості Верховної Ради України 1996, № 30, ст. 141.
3. Конституційне право: підручник / за загальною редакцією М.І. Козюбри./ Ю.Г. Барабаш, О.М. Бориславська, В.М. Венгер, М.І. Козюбра, А.А. Мелешевич. Київ: Ваіте, 2021. 528 с.

ТЕЛЮК Антон, здобувач ступеня вищої освіти бакалавра, Навчально-наукового інституту № 3 Національної академії внутрішніх справ

Науковий керівник:

ЧИЖОВ Денис, доцент кафедри конституційного права і прав людини Національної академії внутрішніх справ, кандидат юридичних наук, заслужений юрист України

ПОРУШЕННЯ ПРАВ ЛЮДИНИ В УКРАЇНІ ПІД ЧАС ВІЙСЬКОВОЇ АГРЕСІЇ РОСІЙСЬКОЇ ФЕДЕРАЦІЇ

Правові стандарти прав людини у сучасному світі є своєрідним еталоном розвитку держави, її візитною карткою. Більшість прав і свобод людини гарантовано міжнародно-правовими документами, а саме конвенціями як регіонального, так і світового масштабу. Одним з найважливішим міжнародно-правових документів у галузі прав людини є Конвенція про захист прав людини і основоположних свобод 1950 року, яка гарантує більшість природніх прав людини. Крім того, варто зауважити, що національні конституції держав, які

приєдналися до вказаної конвенції відображують всі основні її норми, але звичайно ж по суті, а не дослівно. Конституція України не є виключенням і також гарантує більшість прав і свобод, які містяться у вищевказаній конвенції.

У ст. 15 Конвенції про захист прав і свобод людини і громадянина міститься правова норма, яка надає можливість державам під час війни чи суспільної небезпеки, що загрожує життю нації, вживати відповідних заходів, які відступають від її зобов'язань щодо дотримання прав людини гарантованих аналізованою конвенцією. Межі такого відступлення повинні відповідати гостроті становища, яке склалося і повинні не суперечити іншим міжнародно-правовим зобов'язанням. Дана правова норма прямо вказує на заборону відступлення від прав гарантованих у таких статтях Конвенції:

- ст. 2 «Право на життя» за виключенням смерті внаслідок правомірних воєнних дій;

- ст. 3 «Заборона катування»;

- ст. 4 п. 1 «Нікого не можна тримати в рабстві або підневільному стані»;

- ст. 7 «Ніякого покарання без закону» [1].

Умовою використання вказаного права відступу від взятих на себе зобов'язань є інформування Генерального секретаря Ради Європи про вжиті заходи і причини, а також повідомлення про дату і час усунення вищевказаних причин і відновлення застосування положень Конвенції у повному обсязі.

28.02.2022 Україна поінформувала Генерального секретаря Ради Європи про відступ від окремих положень Конвенції у сфері кримінальної юстиції зокрема. Так, надано окремих повноважень слідчого судді представникам прокуратури, чим на мою думку легалізовано нововведення щодо надання дозволу на затримання, обрання та продовження запобіжного заходу у вигляді тримання під вартою керівником органу прокуратури [2].

29.06.2022 Управління Верховного комісара ООН з прав людини (далі Управління) довело до відому громадськості власну доповідь щодо стану дотримання прав людини в Україні з 24.02.2022 по 15.05.2022. Згідно вказаної доповіді, зафіксовано декілька тисяч фактів порушення прав людини в більшості випадків цивільних громадян. Найбільш трагічними тезами доповіді є застосування касетних боєприпасів та тактики «живих щитів» окупаційними військами [3].

Міжнародне гуманітарне законодавство таким чином врегульовує порядок та правила ведення війни щоб звести можливі втрати серед цивільного населення, яке не приймає участі у воєнних діях до мінімуму. Разом з тим, окупаційні війська широко використовують артилерію для обстрілів житлових масивів населених пунктів, часто із використанням ймовірно касетних снарядів, що призводить до великої кількості людських жертв, а вказаний різновид снарядів заборонений до використання відповідною окремою міжнародною конвенцією. Доцільно зауважити, що ані Україна, ані Росія до вказаної конвенції не приєдналися. Одним з трагічних випадків використання артилерії з метою обстрілів населених пунктів є нанесення окупаційними військами удару так

званою «Точкою – У» по залізничному вокзалі у м. Краматорську. В результаті вказаного удару загинуло понад 60 цивільних мешканців міста, а понад 100 отримали поранення [4].

В принципі неможливо залишити поза увагою осаду окупаційними військами м. Чернігова та систематичні обстріли обласного центру з артилерії. Так, 16.03.2022 один з російських снарядів влучив у чергу людей, які стояли попри обстріли за хлібом до одного з небагатьох відкритих магазинів, оскільки іншого виходу купити харчів не мали. В результаті на в черзі на місці загинуло 16 осіб літнього віку переважно. 03.03.2022 льотчик окупаційних військ Красноярцев Олександр пролітаючи на бойовому СУ-34 випустив два снаряди у 9-ти поверховий будинок по вул. В'ячеслава Чорновола в Чернігові, внаслідок чого впав один під'їзд будинку, загинуло 34 особи, у тому числі діти дошкільного віку. В подальшому літак було підбито військовослужбовцями тер оборони, СУ-34 горів та спав в місті, а Красноярцев О. катапультиувався та був затриманий з пораненнями [5].

Вказані факти вказують на відкрите порушення окупаційними військами норм гуманітарного права щодо звичаїв ведення війни та фактичну неможливість держави у особі правоохоронних органів забезпечити дотримання вимог ст. 2 Конвенції про основоположні права і свободи людини і громадянина щодо права на життя.

Що ж до порушення п. 1 ст. 4 Конвенції про захист прав людини і основоположних свобод в частині тримання в рабстві та підневільному стані, то доцільно згадати історію села Ягідне, що за декілька десятків кілометрів від м. Чернігова. Так, з початку березня і до кінця березня 2022 року, а точніше майже чотири тижні село було окуповано окупаційними військами. З перших днів окупації всіх місцевих мешканців близько 350-370 осіб, російські військовослужбовці зібрали у підвалі місцевої школи та утримували близько чотирьох тижнів. Осіб з підвалу випускали інколи, померлих не дозволяли виносити та хоронити по декілька днів. Що ж до їжі, то дозволяли обирати між собою кухарів, притягували вбитих корів чи коней та дозволяли готувати щось на вогнищі. Аналізуючи цю трагічну ситуацію в с. Ягідному, де до речі разом з іншими утримувався 4 місячний хлопчик без будь-яких пільг в умовах утримання і який вижив, доцільно констатувати порушення не лише п. 1 ст. 4 Конвенції, а в цілому порушення більшості природніх прав людини, які гарантовані міжнародним і національним правом. Становище людей у згаданому підвалі можна характеризувати як стан безправності [6].

08.07.2022 комісаром Ради Європи з прав людини оприлюднено Меморандум «про наслідки війни в Україні для сфери захисту прав людини». Так, посадовиця акцентувала увагу на допущення окупаційними військами наступних фактів, які порушують права і свободи людини:

- свавільні вбивства та викрадення людей, що свідчить про порушення права на життя;

- руйнування житлових приміщень, знищення критичної інфраструктури, що свідчить про порушення права власності;
- утримання людей у нелюдських умовах існування, що свідчить про катування та жорстке поводження;
- сексуальне насильство.

На думку Генерального секретаря більшість з вищевказаних фактів необхідно кваліфікувати як військові злочини та злочини проти людяності, що порушують норми міжнародного гуманітарного права.

Крім того, посадовиця звернула увагу на поширену практику серед окупаційних військ проводити так звану «фільтрацію» населення. Внаслідок проведення зазначеної процедури велика кількість українських громадян примусово переміщення на тимчасово окуповану територію та на територію Росії.

Генеральний секретар наголосила, що в будь-якому випадку Росія та Україна як сторони даного конфлікту мають вживати всіх можливих заходів з метою належного розслідування вищенаведених фактів, притягнення винним до відповідальності та допущення їх в майбутньому. Більш того, міжнародним співтовариством вже розроблено відповідні механізми реалізації таких заходів. В процесу проведення подібних розслідувань необхідно належну увагу приділяти захисту інтересів жертв злочинів [7].

Наступ на населенні пункти, взяття їх в облогу, безкінечні спроби штурмів, близькість лінії зіткнення та інші подібні фактори призводять до руйнування критичної інфраструктури та порушення шляхів логістики, відсутність комунікацій. Все це призводить до відносності електричної енергії, води, газу, а також закриття звичних для нас установ та закладів, які ми відвідуємо практично щоденно і не звертаємо на це уваги. Так, закриття продовольчих магазинів та відсутність доступу до купівлі продуктів харчування фактично, відсутність надання повноцінної медичної допомоги, артилерійські обстріли, катування та нелюдське поводження окупаційних військ, примусові переміщення до інших територій, розстріли та викрадення формують режим безправ'я, коли людина позбавлена навіть природніх прав.

Отже підсумовуючи підсумки цієї доповіді ми може сказати що з 24.02.2022 року і по цей час з боку Російської Федерації було порушено майже всі нормативно-правові акти конвенції такі, як «Конвенція про захист прав людини і основоположних свобод (1950)» «Конвенція ООН про права дитини (1989)» «Факультативний протокол до Конвенції про права дитини щодо участі дітей у збройних конфліктах (2000, ратифікований Україною у 2004 році)» «Женевські конвенції про захист жертв війни (1949)» «Додаткові протоколи до Женевських конвенцій (1977)» також багато інших які Російська Федерація підписала але недотримується цих конвенцій за такі порушення її буде покарано. Проти Російської Федерації зараз збираються докази які буде передано до Міжнародного суду Гаага.

Список використаних джерел:

1. Конвенція про захист прав і свобод людини і громадянина від 1950 року, URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_004#Text. (дата звернення 11.11.2022)
2. Відступ України від окремих зобов'язань за міжнародним пактом про громадянські та політичні права та Європейською конвенцією з прав людини URL: <https://minjust.gov.ua/m/vidstup-ukraini-vid-okremih-zobovyazan-za-mijnarodnim-paktom-pro-gromadyanski-ta-politichni-prava-ta-evropeyskoyu-konventsieyu-z-prav-lyudini>. (дата звернення 11.11.2022)
3. Управління ООН з прав людини публікує нову доповідь по Україні, URL: <https://ukraine.un.org/uk/175911-upravlinnya-oon-z-prav-lyudyny-publikuye-novu-dopovid-po-ukrayini>. (дата звернення 12.11.2022)
4. Ракетний удар по вокзалу Краматорська: що наразі відомо. BBS news, URL: <https://www.bbc.com/ukrainian/news-61049996>. (дата звернення 13.11.2022)
5. Як живе Чернігів в облозі: розповіді очевидців, які лишилися в місті, URL: <https://fakty.com.ua/ua/ukraine/suspilstvo/20220403-yak-zhyve-chernigiv-v-oblozi-rozpovidi-ochevydcziv-yaki-lyshylysya-v-misti/> (дата звернення 14.11.2022)
6. Смерть від задухи, черги в туалет під обстрілами та спалах вітрянки: жахіття життя в підвалі в Ягідному. ТСН. 07.09.2022. <https://tsn.ua/ukrayina/smert-vid-zaduhi-cherghi-v-tualet-pid-obstrilami-ta-spalah-vitryanki-zhahittya-zhittya-v-pidvali-v-yagidnomu-2152141.html>. (дата звернення 15.11.2022)
7. Комісаром Ради Європи з прав людини оприлюднено Меморандум «Про наслідки війни в Україні для сфери захисту прав людини», URL: <https://www.coe.int/uk/web/commissioner/-/the-commissioner-publishes-her-memorandum-on-the-human-rights-consequences-of-the-war-in-ukraine#:~:text> (дата звернення 16.11.2022)

ТКАЧУК Юлія, здобувач ступеня вищої освіти бакалавра Навчально-наукового інституту № 3 Національної академії внутрішніх справ

Науковий керівник:

ПЕТРОВА Ганна, доцент кафедри філософії права та юридичної логіки НАВС, кандидат філософських наук,

ПРАВО ЛЮДИНИ НА НЕВТРУЧАННЯ У ПРИВАТНЕ ЖИТТЯ НА ПІДСТАВАХ КОНСТИТУЦІЙНОГО ПРАВА УКРАЇНИ

Конституційне право націлене на забезпечення соціальних потреб членів суспільства та взаємовідносини людини і громадянина з державою, які знаходять своє відображення в основах правового статусу цих суб'єктів. Перелік прав,

свобод та обов'язків людини і громадянина визначені в Конституції України в розділі II.

Актуальність теми права людини на невтручання у приватне життя полягає в тому, що органу державної влади необхідно віднайти компроміс між конкуруючими інтересами конкретної людини та суспільством загалом.

Даними аспектами цієї теми присвячені роботи таких вчених як Ю.М. Грошевський, В.Т. Маляренко, В.Д. Берназ, В.М. Тертишник, О.Н. Ярмиш, П.М. Рабинович, Ю.І. Римаренко, В.С. Сивухін, Т.М. Москалькова, В.К. Волошин, Т.М. Мирошніченко, М.С. Малєїн.

Термін «приватне життя» переважно описують як стан, у якому людина може бути самоті, щоб за нею не спостерігали. Загалом і в цілому, правові норми про недоторканність приватного життя покликані забезпечити можливість приватним особам вживати заходів у разі оприлюднення інформації про їхнє приватне життя, а також запобігати публікації такої інформації в тому випадку, якщо ця публікація не служить громадському інтересу. Природньо, поняття «громадський (або публічний) інтерес» («інтереси суспільства») і «те, що цікаво публіці» («те, що цікавить суспільство») не є тотожними [1].

З історії відомо, що прагненню людей до усамітнення вже більше 3000 років. Так, давньогрецький філософ Аристотель проводив розмежування між суспільною сферою політичної діяльності й приватною, пов'язаною із сімейним життям. Право на усамітнення розумілося як право людини на свободу від уваги інших, бажаючих це зробити осіб, і право бути захищеним від контролю або спостереження в приватних установах, таких, як власний будинок.

Перше поширення це право одержало в європейській культурі Нового часу, що було пов'язано з необхідністю впорядкування життя у містах, які стрімко зростали. Вважається, що широке обговорення концепції недоторканності приватного життя розпочалося в Америці, а саме – з відомого есе американських юристів Семюеля Воррена і Луї Брандейса під назвою “The Right to Privacy” (“Право на приватне життя”), опублікованого в 1890 році в журналі *Harvard Law Review*. Автори стверджували, що напруженість життя, притаманна цивілізації, яка розвивається, призводить до потреби людини мати схованку від зовнішнього світу, тобто мати “право бути залишеною на самоті” [2]. Зміст цієї статті ліг в основу серії прецедентних рішень Верховного суду США.

У 1948 році право на приватність фіксується в Загальній декларації прав людини (стаття 12) [3], а в 1950-му – у Європейській конвенції з прав людини і основоположних свобод (стаття 8) [4].

Види порушення недоторканності приватного життя:

якщо хтось незаконно видобуває і потім розповсюджує відомості, що стосуються чиеїсь приватної життя;

якщо чиясь особисту таємницю або інформацію оприлюднюють через публічний виступ, твір або через засоби масової інформації.

Людина має право на захист своєї честі та доброго імені, таємниці усиновлення, таємниці сповіді, лікарської таємниці, таємниці зв'язку. Також — право на контроль інформації щодо себе.

Об'єктивну сторону злочину становлять:

неправомірний збір та публічне розголошення особистої інформації про особу шляхом виступу, публікації твору або передачі її у ЗМІ;

заподіяний описаними діями збитки інтересам та правам громадянина;
причинний зв'язок між діянням та наслідками, які воно спричинило.

Суб'єктивну ж сторону злочину становлять навмисні дії особи, яка вторгається в чуже особисте життя. Обов'язковим критерієм кваліфікації злочину є особиста або корислива зацікавленість правопорушника.

Хочеться зазначити, що на відміну від більшості країн світу в Україні право на повагу до приватного життя закріплено в Конституції. У статті 32 визначено, що не допускається збирання, зберігання, використання та поширення конфіденційної інформації про особу без її згоди, крім випадків, визначених законом, і лише в інтересах національної безпеки, економічного добробуту та прав людини. Це право також узгоджується з міжнародно-правовими актами, які ратифіковані Україною. Конституційний Суд, даючи офіційне тлумачення статті 32 Конституції, вважає, що інформація про особисте та сімейне життя особи (персональні дані про неї) – це будь-які відомості чи сукупність відомостей про фізичну особу, за допомогою яких вона може бути ідентифікована [5].

У підсумку відзначимо, що приватне життя – це одна з головних сфер існування сучасної людини, наш таємний та прихований скарб, який захищений особистими цінностями, моральним правом, та законом нашої країни та міжнародних організацій.

Список використаних джерел:

1. Академія BBC. URL: <https://www.bbc.com/languageguides/uk/privacy>
2. Warren and Brandeis. The Right to Privacy. *Harvard Law Review*. December 15, 1890. No.5. URL: https://groups.csail.mit.edu/mac/classes/6.805/articles/privacy/Privacy_brand_warr2.html
3. Загальна декларація прав людини: затв. резолюцією 217 А (III) Генеральної Асамблеї ООН від 10.12.1948 р. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_015.
4. Конвенція про захист прав людини і основоположних свобод: прийнята Радою Європи 04.11.1950 р. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_004.
5. Конституція України: Закон України від 28.06.1996 р. № 254к/96. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/254к/96-вр>.

ЦІКО Христина, здобувач вищої освіти 2-го курсу юридичного факультету Національної академії внутрішніх справ

Науковий керівник: ТИХОМИРОВ Денис, доцент кафедри теорії держави та права НАВС, доктор юридичних наук

КОНСТИТУЦІОНАЛІЗМ: ПЛЮРАЛІЗМ ПІДХОДІВ ЩОДО РОЗУМІННЯ

Визначальна роль і значення для державотворення та правотворення в Україні конституційних цінностей і пріоритетів, принципів верховенства права, демократизму, конституційної законності, визнання людини найвищою соціальною цінністю як основних орієнтирів, що зумовлюють сутність та спрямованість розвитку сучасного суспільства, обумовили звернення до проблематики конституціоналізму. Конституцією України закріплено нормативно-правову основу конституціоналізму, проте, процес практичної реалізації свідчить про необхідність здійснення конституційної та політичної реформ.

Під конституціоналізацією варто розуміти закріплення системи суспільно-політичних відносин, які панують у державі і суспільстві, в основному законі країни – Конституції. Наявність конституції є показником конституційності держави тільки в тому випадку, коли положення, закріплені в конституції, реально втілені в державній організації і суспільних відносинах, неухильно виконуються органами влади і громадянами[1, с.820]

Світова спільнота має досить багатий досвід формування ідеології конституціоналізму. В Україні конституціоналізм є порівняно новим явищем, що характеризується науково-практичною невизначеністю його сучасного змісту, та, маючи певні історичні витоки, перебуває на стадії свого теоретичного формування та практичного втілення в сучасні конституційно- правові реалії

Конституціоналізм як конституційно-правова цінність покликаний запобігати концентрації влади в одних руках, тобто узурпації влади. Систему сучасного українського конституціоналізму спрямовано на обмеження публічної влади на користь громадянського суспільства, прав та інтересів людини і громадянина для визнання, забезпечення, захисту конституційно-правової свободи людини. У зв'язку з цим актуалізуються проблеми ефективності механізму «стримувань і противаг» у системі поділу державної влади, а також організації публічної влади на місцях, зокрема через удосконалення місцевого самоврядування як фактора, що стримує виконавчу владу на рівні місцевого

управління, та як дієвого інституту громадянського суспільства, формування якого є необхідною соціальною передумовою конституціоналізму [2, с.550].

Втім в Україні ще не створено необхідних соціально-правових передумов конституціоналізму, не існує відповідних концептів конституціоналізму, організації та механізму функціонування публічної влади (державної та публічно-самоврядної), не є ефективним механізм забезпечення та охорони конституційного правопорядку, прав та свобод людини і громадянина

Організаційні основи конституцій опосередковує конституціоналізм – це цілісна система, наявність якої забезпечує конституційний характер держави та водночас є гарантією демократії. Самого визнання в конституції (та інших актах) принципів такої системи, без одночасного запровадження необхідних інститутів та механізмів, недостатньо для її виникнення, що підтверджено і українським досвідом. Якщо відобразити в конституційному тексті загальновизнані засади конституціоналізму, проте не створити необхідних механізмів, з'являється свавільна влада, що є несумісним із самим поняттям конституціоналізму [3, с.93-94].

Конституціоналізм як феномен має складну філософсько-політико-соціально-правову природу та охоплює три основні складові: ідеологію, філософсько-правову доктрину та конституційний механізм владарювання (конституційну систему правління). У широкому значенні він є системою взаємовідносин між людиною, суспільством та державою, у яких реально забезпечені права та свободи людини і громадянина, суспільство є вільним, а державна влада реально обмежена конституційними засобами.

У вузькому значенні він зводиться до конституційної системи правління (механізму владарювання), що є системою суб'єктів, інститутів, форм, засобів та методів правління у державі, заснованих на ідеях свободи, верховенства права та демократії. Тоді як ідеологічні та доктринальні основи конституціоналізму мають універсальний характер, конституційна система правління є явищем національним. Кожній державі притаманний власний конституційний механізм владарювання, що охоплює своєрідний набір елементів, таких як жорсткий чи гнучкий розподіл влади, парламентаризм чи президенталізм, федералізм чи унітаризм, референдум як активна чи пасивна форма народовладдя і прийняття рішень тощо. Такий набір елементів не є випадковим, він має бути збалансованим та забезпечувати функціонування відповідної системи відповідно до вказаних засад, враховуючи національно-культурні та ментальні особливості кожного народу[4, с.72].

Конституціоналізм як доктринальне вчення є динамічним явищем, яке постійно вдосконалюється і збагачується новими теоретичними напрацюваннями і певними практичними здобутками

На думку М.В. Оніщука, головний родовий дефект української Конституції полягає в тому, що еліти постійно намагаються використати її як інструмент перерозподілу влади, легітимації власних інтересів Тому пострадянський конституціоналізм формується у постійній динаміці політичної боротьби.

Парадокс українського конституціоналізму полягає також у тому, що, з одного боку, Конституція визначає правила гри, довгострокову політичну кон'юнктуру, а з другого – саме політики, котрі конкурують за владу, приймають рішення, якою має бути Конституція. Звідси Конституція залишається продуктом, по суті, елітних домовленостей. Саме «політичні війни» еліт знижують якість політичних інститутів, що встановлюються Конституцією. Тому одним із головних фокусів конституційного процесу має бути конституційне творення сучасного парламентаризму та відповідального урядування. [5, с.3-4]

В Україні на сучасному етапі її розвитку ще не створено необхідних соціально-правових передумов конституціоналізму, не існує відповідних концепту конституціоналізму організації та механізму функціонування публічної влади (державної та публічно-самоврядної), не є ефективним механізм забезпечення та охорони конституційного правопорядку й конституційної законності.

Отже, найширше розкриває поняття конституціоналізм визначення, що це механізм державної влади, обмежений конституцією; політична система, що спирається на конституцію і конституційні методи управління. Проте, однією з головних перепон на шляху до утвердження конституціоналізму є невідповідність тексту нормативно-правових актів реаліям життя, слабка політична позиція громадян, які фактично не готові до утвердження нових принципів у державі, а також державна влада, яка перешкоджає конституціоналізму постійними змінами законів і Конституції на свою користь.

Список використаних джерел:

1. Сурмін Ю П , Бакуменко В Д , Михненко А М та ін Енциклопедичний словник з державного управління / за ред Ю В Ковбасюка, В П Трощинського, Ю П Сурміна Київ: НАДУ, 2010. 820 с.
2. Крусян А Р Сучасний український конституціоналізм : монографія Київ : Юрінком Інтер, 2010. 560 с.
3. Барабаш Ю Г Український конституціоналізм як пріоритетний об'єкт наукових досліджень На- ука конституційного права України: сучасний стан на напрямки розвитку. Харків : Право, 2009. с. 93–94
4. Бориславська О М До питання про сутність конституціоналізму та передумови його формування в Україні 72 с. URL: http://ena.lp.edu.ua:8080/bitstream/ntb/27944/1/019_070_074.pdf
5. Оніщук М В Український конституціоналізм: від кризи – до ладу Дзеркало тижня. Україна 2013. с. 3–4
6. Сучасний український конституціоналізм. Проблеми сучасної конституціоналістики [М.В. Афанасьєва, О.В. Батанов, А.А. Єзеров та ін.]; за ред. А.Р. Крусян. Одесе: Фенікс, 2015.
7. Consolidated versions of the Treaty on European Union and the Treaty on the Functioning of the European Union (2012\С 326\)\Official Journal of the European Union. 02.07.2022.

ФРАНЧУК Юлія, здобувач ступеня вищої освіти магістра навчально-наукового інституту № 1 Національної академії внутрішніх справ

Науковий керівник:
КАЛИНОВСЬКИЙ Богдан, доктор юридичних наук, професор, завідувач кафедри конституційного права та прав людини Національної академії внутрішніх справ

ДИСКРИМІНАЦІЯ ЗА ОЗНАКОЮ СТАТІ: ХТО ПОТЕРПАЄ БІЛЬШЕ, ЧОЛОВІКИ ЧИ ЖІНКИ?

У світі доволі часто говорять про такий феномен як дискримінація, який зародився ще досить давно та існує до сьогодні. Дискримінація описує широкий діапазон порушень прав людини і часто стоїть поруч з нетерпимістю,

приниженнями та насильством. Цілком закономірно, що в умовах розвитку всіх сторін соціального буття держави об'єктом наукового аналізу виступає дискримінація як явище, що негативно впливає на стан законності й громадського порядку, а також на розвиток позитивної активності особи. І оскільки Україна впевнено обрала для себе європейський вектор розвитку, то ми маємо прискіпливо моніторити усі випадки порушення прав людини, а особливо такі кричущі, як дискримінація за ознакою статі.

Проблемам дискримінації присвячено праці таких учених як О.Р. Дашковська, О.М. Коршунова, І.О. Кресіна, І.А. Кретьова-Альошина, С.П. Рабінович та ін. [1, с. 20]. Вагомий внесок у розкриття предмета дослідження внесли роботи вітчизняних фахівців у області конституційного й адміністративного права й державного управління: В. Авер'янова, В. Бабкіна, С. Бублика, К. Жоля, Л. Кривенка, А. Олійника, В. Опришка, В. Погорілка, О. Скакуна та інших [2, с. 1].

У ХХІ столітті Україна залишається державою, де існують проблеми гендерної рівності у повсякденному житті, правовій сфері, а також у політиці, адже це пояснюється загальною статистикою та аналізом як національного, так і міжнародного законодавства. Тому спочатку звернемося до нашого законодавства. Отже, у статті 1 Закону України «Про засади запобігання та протидії дискримінації в Україні» міститься визначення терміну «дискримінація», проте ми звернемо більшу увагу саме на дефініцію «дискримінація за ознакою статі» - цедії чи бездіяльності, що виражають будь-яке розрізнення, виняток або привілеї за ознакою статі, якщо вони спрямовані на обмеження або унеможливають визнання, користування чи здійснення на рівних підставах прав і свобод людини для жінок і чоловіків [3]. Права людини

не можуть бути забезпечені у випадку, коли їх дотримання заборонене або обмежене за ознакою етнічного походження особи, кольору шкіри, релігії, статі, гендерної ідентичності, сексуальної орієнтації, віку, стану здоров'я, інвалідності чи іншого статусу. Це знайшло відображення у першій статті Загальної декларації прав людини, яка говорить, що «всі люди народжуються вільними і рівними у своїй гідності та правах» [4, с. 18]. Доволі поширеною є думка про те, що жінки в Україні мають рівні можливості з чоловіками, проте спираючись на статистику, слід зробити висновок, що це не так. Чому? Загалом проблема порушення прав жінок є глобальною: 2/3 всієї роботи у світі виконують жінки, за це вони отримують лише 5 % світових прибутків. З 1,3 мільярда найбідніших людей світу абсолютна більшість – жінки [3]. Дискримінація щодо жінок найбільш сильно проявляється у сферах економіки, доступу до освіти, медицини, процесу прийняття рішень, а також - у свободі від насильства. За словами експертки Катерини Левченко: «Нерівність проявляється насамперед у доступі до процесів прийняття рішень - як у політичній сфері, так і ширше - управлінських рішеннях, наприклад у бізнесі та в економіці. Розрив в оплаті праці - сьогодні він становить більше ніж 20% тільки в тих сферах, де дані збираються Державною службою статистики» [5].

Тобто можна виділити основні, найбільш поширені порушення прав жінок в Україні:

1. За даними Міністерства внутрішніх справ, 90% випадків домашнього насильства в Україні припадає саме на жінок.
2. Жінки заробляють менше, ніж чоловіки (за даними Державної статистики, розрив між зарплатами чоловіків і жінок складає майже 30%).
3. Обмеження у кар'єрі: збереження так званих нежіночих професій (наприклад, в ЗСУ існують посади з «обмеженим доступом», на які не можуть потрапити жінки. А ще українські жінки не можуть працювати під землею і у шахтах, відповідно до статті 2 Конвенції Міжнародної організації праці 1935 року [6], оскільки вона досі не дератифікована) [7].
4. Мають меншість у владі.
5. Заручниці стереотипів («жінка-берегиня», «господарка», «для «жіночого щастя» потрібні «кохання» і «родина» - такі стереотипи про жінку закріпилися у свідомості українців).

Також досліджено, що в рекламі, засобах масової інформації та інтернеті часто використовуються елементи, що закріплюють у свідомості людей ідею нерівності жінок і чоловіків. Активісти моніторингового проекту «Україна без сексизму» лише за чотири місяці виявили понад 240 сексистських висловлювань у рекламі [8]. Як ми бачимо, дані вражають. Також варто додати, що в сучасній правовій доктрині заборона дискримінації, або дотримання принципу недискримінації, тісно пов'язана з вимогою захисту прав людини та гарантуванням рівності у правах для кожного.

Щодо правового регулювання, то принципи рівності і недискримінації закріплені не лише у Загальній декларації прав людини, а й у низці інших

міжнародних та національних документів. Відповідно до статті 24 Конституції України громадяни мають рівні конституційні права і свободи та є рівними перед законом. А реалізують цю норму Закон України «Про засади запобігання та протидії дискримінації в Україні» та Закон України «Про забезпечення рівних прав та можливостей жінок і чоловіків. Також стаття 14 Європейської конвенції про захист прав людини і основних свобод гарантує здійснення конвенційних прав і свобод без будь-якої дискримінації [9]. Також важливим кроком є ратифікація Конвенції Ради Європи про запобігання насильству стосовно жінок і домашньому насильству та боротьбу із цими явищами (Стамбульська конвенція), що сталося 20.06.2022. Метою якої є запобігання насильству, захист постраждалих і «покінчення з безкарністю злочинців».

Отже боротьба з дискримінацією є загальноправовою проблемою, з якою бореться не лише Україна, а й весь світ. Відповідно до Конституції України та міжнародних зобов'язань Україна зобов'язана протидіяти дискримінації в будь-якій формі та рівною мірою забезпечувати всім групам населення право на безпеку й захист національної гідності. Враховуючи вищесказане, ми дійшли висновку, що у сучасному світі від такого феномену як дискримінація, все ж більше потерпають жінки, ніж чоловіки. Зараз відзначаються досить активні її прояви не лише у побутовому житті, а й у правовій сфері. Тому ліквідація дискримінації та інших явищ, які вона породжує, є пріоритетним напрямком сьогодні, адже інвестування в гендерну рівність, розширення прав та можливостей всіх жінок підтримує прогрес за всіма цілями сталого розвитку, включаючи сприяння викоріненню бідності, сталого економічного розвитку та викорінення рівності прав чоловіків і жінок у різних сферах суспільного життя.

Список використаних джерел:

1. Мандель Р. Я. Дискримінація: поняття, ознаки. *Право і суспільство*. 2016. № 6(2).С. 20-24.
2. Гузь О. Ю. Дискримінація як форма порушення прав людини. *Форум права*.2012.№ 2.С. 166-169.
3. Дискримінація за ознакою статі. URL: <https://pervomaysk.mk.gov.ua/ua/1497504906/protection/1441883577/>
4. Бичков'як О. В. Дискримінація в Україні: міфи та реальність. *Людинознавчі студії*. Серія : Філософія.2017. Вип. 34.С. 9-21.
5. Укрінформ. Гендерна дискримінація проявляється в усіх ключових сферах - Левченко. 2021. URL: <https://www.ukrinform.ua/rubric-society/3258441-genderna-diskriminacia-proavlaetsa-v-usih-klucovih-sferah-levchenko.html>
6. Конвенція про використання праці жінок на підземних роботах у шахтах будь-якого роду N 45 (укр/рос). Міжнародна організація праці; Конвенція, Міжнародний документ від 21.06.1935 № 45, Документ 993_134, поточна редакція -набрання чинності від 30.05.1937. URL:https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/993_134#Text

7. Катерина Одарченко. Проблеми гендерної рівності і політики-жінки в Україні. 2021. URL: <https://glavcom.ua/columns/kodarchenko/problemi-gendernoji-rivnosti-i-politiki-zhinki-v-ukrajini-738966.html>
8. Ярослава Трегубова. Гендерна нерівність: п'ять порушень прав жінок в Україні. *Радіо свобода*. 2018. URL: <https://www.radiosvoboda.org/a/29085513.html>
9. Дискримінація- це не ок. Вчимося виявляти і протидіяти. Порадник для студентства. 59 с. URL: <https://nure.ua/wp-content/uploads/Benchmarking/sdg5.pdf>

ХОРУНЖА Софія, здобувач ступеня вищої освіти бакалавра, Навчально-наукового інституту № 3 Національної академії внутрішніх справ

Науковий керівник:
ЧИЖОВ Денис, доцент кафедри конституційного права і прав людини Національної академії внутрішніх справ, кандидат юридичних наук, заслужений юрист України

МІЖНАРОДНІ МЕХАНІЗМИ ЗАХИСТУ ПРАВ ЛЮДИНИ

За відносно короткий період часу міжнародні права людини стали найважливішими в суспільстві. Найголовнішим міжнародним актом стала Загальна декларація прав людини, що була прийнята Генеральною Асамблеєю ООН 10 грудня 1948 р. Поняття “механізм захисту прав та свобод” розкривається як система правових засобів, метою яких є захист прав людини. Кожна людина повинна мати всі права і всі свободи, проголошені цією Декларацією, незалежно від раси, кольору шкіри, статі, мови, релігії, політичних або інших переконань, національного чи соціального походження, майнового, станового або іншого становища. Крім того, не повинно проводитися ніякого розрізнення на основі політичного, правового або міжнародного статусу країни або території, до якої людина належить, незалежно від того, чи є ця територія незалежною, підопічною, несамоврядуваною або як-небудь інакше обмеженою у своєму суверенітеті [1].

Міжнародні норми та правові рамки, що існують у галузі прав людини їх можна розділити на частини:

1) Традиційні (матеріально-правові) механізми – договірні норми, тобто Документи, які містять офіційні зобов'язання держав у галузі прав людини, визнані державами;

2) Інституційні (процедурні) механізми – регулюючі договірні норми структура та порядок функціонування механізмів контролю та реалізації. Цей підхід втілено у більшості міжнародних договорів з прав людини.

Перший розділ цих договорів, як правило, містить важливі норми, решта розділів.

Правова основа організації та діяльності відповідного наглядового органу. Наприклад, Частина I Конвенції Організації Об'єднаних Націй про права дитини 1989 р. держав-учасниць, другий присвячений функціонуванню Комісії з прав дитини державами-учасницями для виконання взятих ними зобов'язань. Потреба в такому захисті виникає при вчиненні певного правопорушення чи об'єктивно протиправного діяння.

Право особи на захист – це матеріальне суб'єктивне право правоохоронного характеру, що виникло в момент порушення суб'єктивного права потерпілого. [1, с.5]. Першою у сфері захисту прав і свобод людини стала Ліга Націй, під егідою Ліги націй приймалися договори щодо захисту прав людини. У червні 1921 р. Лігою Націй було створено першу міжнародну організацію по роботі з біженцями – Верховну комісію у справах біженців, – яку в подальшому було замінено Нансенським міжнародним агентством у справах біженців (далі – Нансенське агентство), яке отримало повноваження від Ліги Націй восени 1930 р. і розпочало активну діяльність 1 квітня 1931 р. Ініціатором створення Агентства став Фрітьоф Нансен (1861–1930), норвезький дослідник, учений і державний діяч. У 1922 р. Фрітьоф Нансен отримав Нобелівську премію миру за «керівну роль, енергію та ентузіазм» у справі надання допомоги біженцям [5, с.10].

Існують дві групи правозахисних міжнародних організацій – універсальні та регіональні. Універсальні правозахисні організації – це організації які поширюють право на захист прав людини на весь світ а саме Верховний комісар ООН з прав людини, Комітет з прав людини, Верховний комісар у справах біженців, тощо. Універсальні правозахисні органи та організації можна поділити ще на три групи:

- Постійні органи – Комісія ООН з прав людини;
- Спеціалізовані установи Організації Об'єднаних Націй -це організації, що виконують свою роботу згідно з власними статутами та угодами ООН. Станом на сьогодні існує 16 таких організацій, що займаються правами людини ,серед них Міжнародна Організація Праці (МОП) і Організація Об'єднаних Націй з питань освіти, науки та культури (ЮНЕСКО).
- Органи, укладені під егідою ООН Комітет ООН з прав людини, Комітет проти катувань, Комітет расової дискримінації та інші. У межах повноважень Органів Об'єднаних націй було створено велика кількість міжнародних договорів щодо захисту прав людини, наприклад: Конвенція про запобігання катуванням та іншому жорстокому, нелюдському або такому ,що принижує гідність людини, Конвенція про ліквідацію усіх норм расової дискримінації тощо.

Регіональні правозахисні організації- це організації, що діють на певній території світу (регіоні) наприклад , на території Південної Америки, Африки та Європи:

- Міжамериканська правозахисна система, вона діє лише на території Американських держав, там створені Міжамериканський суд з прав людини та Міжамериканська комісія з прав людини.

- Європейська правозахисна система діє на правах Ради Європи, але вона впливає і на формування світових стандартів людини.

- Африканська правозахисна система діє на підставі Африканської Хартії прав людини і народів.

Ще однією міжнародною організацією з питань прав людини є Рада Європи яка була заснована десятима державами Бельгією, Ірландією, Данією, Італією, Нідерландами, Люксембургом, Францією, Сполученим Королівством, Швецією до яких пізніше приєдналися Греція та Туреччина (в серпні 1949 р.) 5 травня 1949 року. Станом на вересень 1998 року склад Ради Європи налічує 40 держав-учасниць після приєднання таких країн, як Ісландія і Німеччина (1950), Австрія (1956), Кіпр (1961), Швейцарія (1963), Мальта (1965), Португалія (1976), Іспанія (1977), Ліхтенштейн (1978), Сан-Марино (1988), Фінляндія (1989), Угорщина (1990), Польща (1991), Болгарія (1992), Естонія, Литва, Словенія, Словаччина, Румунія, Чеська республіка (1993), Андорра (1994), Латвія, Албанія, Молдова, Україна, колишня Югославська Республіка Македонія (1995), Росія і Хорватія (1996). Однак через збройну агресію з боку Російської Федерації її було виключено з членів Ради Європи 16 вересня 2022 року. Членом Ради Європи може стати будь-яка країна Європи, але за умови, якщо вона дотримується принципів верховенства права, гарантує та забезпечує основні права і свободи кожної людини, яка перебуває під її юрисдикцією [4, с.17].

Існує також Європейський суд з прав людини, який є назалежним міжнародним органом, який створено відповідно до Європейської конвенції про права людини. Конвенція- це угода між державами-учасниками Ради Європи, згідно якої ці країни мають забезпечити певні загальновизнанні права людини, тобто захист принципів демократії, верховенство права і поваги до прав людини. Кожен має право після використання всіх національних засобів правового захисту звертатися за захистом своїх прав і свобод до відповідних міжнародних судових установ чи до відповідних органів міжнародних організацій, членом або учасником яких є Україна (ч.4, ст. 55 Конституції України) [6].

Одним із найважливіших універсальних систем у сфері міжнародного захисту прав людини є Організація Об'єднаних Націй (далі-ООН). Важливу участь у забезпеченні поваги до прав людини беруть статутні органи ООН. Відповідно до ст.13 Статуту ООН мета організації дослідження та надання рекомендацій Генеральній Асамблеї ООН, це сприйняття міжнародного співробітництва в галузі політики, економічного та соціального розвитку у сфері культури, освіти, охорони здоров'я та запобігання дискримінації за ознаками раси, статі, мови та релігії.

Так само може давати рекомендації і інший головний орган ООН-Економічна і Соціальна Рада (ЕКОСОР). До того ж, відповідно до ст.68 Статуту, ЕКОСОР може створювати спеціальні комісії, і навіть з питань дотримання прав людини.

Особливою в механізмі міжнародного захисту прав людини є Рада Безпеки ООН, це єдиний орган, що має повноваження приймати обов'язкові рішення з окремих питань. Ст.39 визначає «Загрозу Миру». Цей термін не визначений у Статуті, Рада Безпеки аналізує ситуацію що склалась та надає рекомендації або вирішує які дії варто прийняти згідно зі статтями 41,42 цього Статуту.

Допоміжним органом ООН є Комісія з прав людини, яка було створена під егідою ЕКОСОР у 1946 році, з початку заснування Комісії, вона була наділена повноваженнями тільки в сфері забезпечення прав людини. Згодом у 1967р. відповідно до резолюцій ЕКОСОР Комісія отримала повноваження на розгляд повідомлень про масові та систематичні порушення прав людини.

Механізми Організації Об'єднаних Націй щодо забезпечення дотримання прав людини спрямовані на запобігання порушенню державами (а не тільки державами-членами Організації Об'єднаних Націй) принципів міжнародного права, незалежно від їхньої прихильності до того чи іншого договору. Сказане повністю відноситься до дотримання принципу поваги до прав людини. Суттєві повноваження та можливості демонструють органи та механізми Організації Об'єднаних Націй, передбачені конкретними угодами. Хоча кожен договір має свої особливості, аналіз цих міжнародно-правових актів, проведений Організацією Об'єднаних Націй, дозволяє виділити найбільш типові форми, які використовуються міжнародним співтовариством контролю за дотриманням зобов'язань держав.

Ще одна можливість для деяких організацій впливати на проблемні держави - направити звіт про внутрішню ситуацію до вищих інстанцій, до Комітету експертів МОП-це Міжнародна конференція праці, Комісія ООН з прав людини, ЕКОСОС. Однак варто пам'ятати, що оцінювати ситуацію слід з точки зору порушень прав людини, а не з точки зору наявності або відсутності порушень прав людини, оскільки такі органи, що стоять вище, завжди є більшою мірою політичними органами, ніж правозахисними. Політична доцільність чи недоцільність покарання злочинних націй. У будь-якому випадку вони не розглядають окремі порушення, якщо тільки вони не носять масштабного чи серйозного характеру. Найбільш ефективними є групи та організації, які мають право на прийом та розгляд індивідуальних скарг (клопотань) громадян та організацій, які стали жертвами порушень прав людини. Інакше кажучи, ці організації ведуть квазісудовий процес, у якому сперечаються одна з одною дві сторони: обвинувачена держава та особа, чії права, за їх твердженням, були порушені. За результатами буде ухвалено рішення. Це юридично чи фактично має виконуватися державами у зв'язку з великими міжнародними повноваженнями відповідних органів прокуратури та характером самого рішення. Відмінною рисою цих органів є їх «обов'язок приймати рішення щодо

кожної переданої їм справи, навіть якщо це рішення щодо питання прийнятності». Таким чином, метою процедури є зафіксувати кожне конкретне порушення. При цьому обидві сторони можуть бути присутніми під час розгляду відповідних справ (обсяг цього права залежить від установи).

Основними рисами здійснення контрольних процедур є:

- діяльність на підставі міжнародного договору;
- здійснення тільки міжнародними органами;
- об'єктивне встановлення фактів;
- гласність (кінцевих результатів контролю);
- заохочення участі громадськості в захисті прав людини [8].

Підбиваючи підсумки можна сказати, що міжнародні механізми створені для того, щоб захистити права людей в усіх країнах світу. У той час не існувало загальної системи міжнародного захисту прав людини та основних свобод і в цілому не було міжнародно-правовим обов'язком держав дотримуватись норм відповідних договорів. Заяви про те, що права людини порушуються в інших країнах, можна розглядати як порушення суверенітету та втручання у внутрішні справи. Друга світова війна наголосила на необхідності захисту прав людини, включаючи міжнародний захист.

Невипадково у преамбулі Статуту Організації Об'єднаних Націй підтверджується рішучість народу Організації Об'єднаних Націй підтвердити свою віру в основні права. Зневага підкреслюється в людській гідності, рівності чоловіків та жінок, рівності прав великих і малих націй, а також у преамбулі Загальної декларації прав людини. Порушення прав людини призвели до варварських вчинків, що зневажають совість людства, а самі права мають захищатися владою.

Список використаної літератури:

1. Загальна декларація прав людини *ООН*; Декларація, Міжнародний документ від 10.12.1948 - https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_015#Text (дата звернення 11.11.2022)
2. Конвенція проти катувань та інших жорстоких, нелюдських або принижуючих людську гідність, видів поводження і покарання (від 10.12.1984) - https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_085#Text (дата звернення 11.11.2022)
3. Шуміло І. А. МІЖНАРОДНА СИСТЕМА ЗАХИСТУ ПРАВ ЛЮДИНИ//Навчальний посібник // Підготовлено в рамках реалізації і за підтримки Програми Європейського Союзу ERASMUS+ 573861–EPP–1–2016–1–EE–EPPKA2–CBHE–JP «European Human Rights Law for Universities of Ukraine and Moldova» – HRLAW – Київ ,2018.
4. БИСАГА Ю.М., ПАЛІНЧАК М.М., БЄЛОВ Д.М, ДАНКАНИЧ М.М// навч.посібник МІЖНАРОДНІ ЗАСОБИ ЗАХИСТУ ПРАВ ТА СВОБОД ЛЮДИНИ І ГРОМАДЯНИНА - УЖГОРОД 2003.
5. Міжнародний захист прав людини. навчальний посібник. / Т. Л. Сироїд, Л. О. Фоміна// Харків, 2019.

6. Конституція України від 28.06.1996 р. - <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/254%D0%BA/96-%D0%B2%D1%80#Text> (дата звернення 11.11.2022)
7. Статут Організації Об'єднаних Націй від 24 жовтня 1945р. - https://unic.un.org/aroundworld/unics/common/documents/publications/uncharter/UN%20Charter_Ukrainian.pdf (дата звернення 11.11.2022)
8. Вісник. Сучасна система міжнародного права// Мицик В.В.//- 2009.

ЧЕРКАС Катерина, здобувач ступеня вищої освіти магістра Навчально-наукового інституту № 1 Національної академії внутрішніх справ
Науковий керівник: КАЛИНОВСЬКИЙ Богдан, доктор юридичних наук, професор, завідувач кафедри конституційного права та прав людини Національної академії внутрішніх справ

ЗАКРІПЛЕННЯ ТА ЗАХИСТ ПРАВ ДИТИНИ В ЗАКОНОДАВСТВІ

Для початку необхідно визначити, чим відрізняються права дитини, від прав людини? «Права людини як броня – вони захищають нас; вони як правила – говорять нам, як себе поводити; і вони як арбітри – ми можемо до них звертатися. Вони абстрактні – як емоції, і як емоції, вони належать усім й існують, що б навколо не відбувалося»[1]. Права дитини – «це система можливостей, які необхідні особі для її комплексного та цілісного розвитку в умовах і відповідно до вимог середовища, беручи до уваги незрілість дитини (за міжнародно-правовими актами визнається «кожна людська істота до досягнення 18-річного віку, якщо за законом, що застосовується до даної особи, вона не досягає повноліття раніше)». Наприклад, кожна дитина має право на життя з моменту визначення її живонародженою та життєздатною за критеріями Всесвітньої організації охорони здоров'я, має право на вільне висловлювання особистої думки, формування власних поглядів, розвиток власної суспільної активності, отримання інформації, що відповідає її віку, кожна дитина з моменту народження має право на ім'я та громадянство, кожній дитині гарантується право на свободу, особисту недоторканність та захист гідності та інші [2]. Наразі ця тема являється досить актуальною для обговорення, так як відбувається порушення прав дітей в період збройної агресії російської федерації на українське суспільство.

Слід розглянути нормативну базу захисту прав дитини в Україні, вона регулюється: Конституцією України, Конвенцією про права дитини, Законом

України «Про охорону дитинства», Цивільним кодексом України, Сімейним кодексом України, Законом України "Про безоплатну правову допомогу", Декларацією прав дитини, 1959 року. На відмінну від сьогодення, в кінці 19 століття права людини не були захищені юридично, на той час не існувало організацій, які б захищали права дитини, у деяких країнах у закони про захист тварин були прийняті раніше, ніж про захист дітей. Якщо дивитись на періоди все таки запровадження в законодавстві документів щодо захисту дитини то можна привести таку хронологію подій:

- у 1892 році було створено Міжнародне товариство опіки над дитиною;
- у 1919 році відбулось виникнення у Великій Британії першої у світі організації із захисту дітей «Save the children», ініціаторкою виступила Еглантина Джебб, вона і розроблювала текст для Декларації про права дитини;
- у 1924 році Генеральна Асамблея ліги націй прийняла Декларацію про Права дитини, її ще називають Женевською конвенцією;
- 1946 році Генеральна Асамблея ООН прийняла рішення про створення ЮНІСЕФ, це так званий дитячий фонд ООН, також розпочалась діяльність ЮНЕСКО, це спеціалізована установа ООН, що сприяє розвитку освіти;
- у 1948 Генеральна Асамблея ООН прийняла Загальну декларацію з прав людини;
- у 1950 році затвердили Європейську конвенцію з прав людини, наразі він являється потужним механізмом захисту дітей та людей;
- у 1959 році Генеральна Асамблея ООН проголосила Декларацію прав дитини;
- у 1996 році Рада Європи затвердила Європейську конвенцію про здійснення прав дітей.

Існує багато прикладів порушень прав дитини, котрі були висвітлені в постанові від 22.05.2022 в Постанові Верховної Ради України «Про звіт Тимчасової слідчої комісії Верховної Ради України з питань розслідування випадків та причин порушення прав дитини під час здійснення децентралізації повноважень з питань охорони дитинства, реформування системи закладів інституційного догляду та виховання, реалізації права дитини на сімейне виховання та усиновлення, розвитку (модернізації) соціальних послуг», наприклад, це влаштування 1442 дітей-сиріт та дітей, позбавлених батьківського піклування, у сім'ї знайомих та родичів без фінансового забезпечення з боку держави, як це передбачено статтею 52 Конституції України, процес трансформації санаторних шкіл відбувається поспіхом з непоодинокими випадками порушення права дітей на освіту, саме відсутність узгодженості дій між центральною та місцевою владою призвело до безконтрольної та непослідовної реалізації державної політики у цій сфері, виявлено порушення прав дітей з особливими освітніми потребами на якісні освітні послуги у зв'язку з недотриманням принципу доступності, що впливає на дотримання прав дитини щодо рівного доступу до здобуття якісної освіти, було порушено право на особливий захист і допомогу, що надаються державою, через здійснення

діяльності установ, служб і органів, відповідальних за піклування про дітей або їх захист відповідно до нормативно встановлених вимог та інші. Таких прикладів багато, тому дітям та батькам необхідно знати, де закріплені їх права, та де можна шукати захист на забезпечення встановлених законодавством прав» [3].

Конвенція ООН про права дитини стала першою міжнародним документом, який стосується дітей і містить великий перелік прав, включаючи особисті права і свободи. Її бувають називають Всесвітньою Конституцією з прав дитини. На сьогодні її ратифікували 197 держав світу, поширивши дію конвенції на своїх територіях. Україна теж підписала конвенцію 21 лютого 1991 року, а ратифікувала 28 серпня 1991 року. Відповідно до Конвенції ООН про права дитини, дитина є самостійним суб'єктом, тому що вона ще остаточно розумово не сформована і потребує особливої турботи та правового захисту. Дитина, як людська істота потребує поваги до її індивідуальності, гідності та недоторканності життя. Каталог прав дитини, що містить в Конвенції базується на таких принципах: - принцип благополуччя, це означає, що спочатку увага приділяється саме забезпеченню інтересам дитини; - принцип рівності говорить нам про те, що незалежно від раси, кольору шкіри, етнічної приналежності і статі, всі діти є рівними перед законодавством; - принцип поваги до прав та відповідальності обох батьків говорить про те, що держава не втручається без необхідності в життя сім'ї, тільки якщо існує в цьому потреба, наприклад, неналежне виконання батьками своїх батьківських обов'язків, котрі також зазначені в Законі. Важливим являється принцип допомоги з боку держави, вона повинна підтримувати та надавати соціальну допомогу сім'ям, котрі це потребують.

«З 24 лютого 2022 року в Україні внаслідок повномасштабної збройної агресії РФ постраждала 1001 дитина: загинуло 349 дітей та 652 отримали поранення різного ступеню тяжкості. Фактичну кількість загиблих і поранених дітей встановити не є можливим через відсутність можливості огляду місць події та через активні бойові дії окупаційних військ, які ведуться в українських містах і селах. Наймолодшим дітям, які загинули за ці сто сорок діб повномасштабної війни було 23 дні, 1,5 і 3 місяці. Обов'язок держав учасниць Конвенції ООН про права дитини вживати всіх можливих заходів з метою забезпечення захисту дітей, яких торкається збройний конфлікт» [4].

Реалізація прав дитини є необхідною складовою в нашому сучасному житті, вони повинні вміти відстоювати свої законні права, незалежно від того, де вони знаходяться, вдома, в школі чи на вулиці. Дитина може отримати допомогу, насамперед, звернувшись за консультацією до юристів, також існує телефон безоплатної правової допомоги, Єдиний контакт - центр 0-800-213-103. Взагалі, система безоплатної допомоги забезпечує консультацію чи роз'яснення одразу в телефонному режимі, місцевому центрі або центрі правової допомоги, це якщо дитина не знає як діяти в будь-яких ситуаціях. Якщо ж питання стосується захисту прав в ситуаціях, що складається на протязі життя, наприклад, якщо стала свідком вчинення правопорушення, то дитині призначається адвокат, який

забезпечить представництво її інтересів у суді, а також допоможе скласти необхідні процесуальні документи. Також існує захист від обвинувачення у суді, якщо ж дитина підозрюється у вчиненні злочину. Тобто, дитина захищена державою та існує багато аспектів, механізмів захисту та допомоги в реалізації їх прав.

Цікавим є подивитись на інфографіку рік роботи ТСК із розслідування випадків порушення прав дитини, від 19 лютого 2022 року [5]:

Отже, захист прав дітей є досить важливим та необхідним в нашому житті, тому що діти – це наше майбутнє, наразі права дитини потребують великої уваги зі сторін світової спільноти через великі порушення, про які можна дізнатися із новин. Слід пам'ятати, що 1 червня відзначається Міжнародний День Захисту дітей, а 20 листопада Всесвітній день дитини.

Список використаних джерел:

1. Що таке права людини?. Посібник з освіти в області прав людини за участі молоді. URL: <https://www.coe.int/uk/web/compass/what-are-human-rights-> (дата звернення: 29.11.2022).
2. Що таке права людини?. Посібник з освіти в області прав людини за участі молоді. URL: <https://www.coe.int/uk/web/compass/what-are-human-rights-> (дата звернення: 29.11.2022).

3. Про звіт Тимчасової слідчої комісії Верховної Ради України з питань розслідування випадків та причин порушення прав дитини під час здійснення децентралізації повноважень з питань охорони дитинства, реформування системи закладів інституційного догляду та виховання, реалізації права дитини на сімейне виховання та усиновлення, розвитку (модернізації) соціальних послуг. Офіційний вебпортал парламенту України. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2266-20> (дата звернення: 29.11.2022).
4. РФ порушує право дітей на життя: від початку повномасштабної війни в Україні постраждала 1001 дитина: загинуло 349 дітей та 652 отримали поранення. Уповноважений Верховної Ради України з прав людини - Головна. URL: https://www.ombudsman.gov.ua/news_details/rf-porushuye-pravo-ditej-na-zhittya-vid-pochatku-povnomasshtabnoyi-vijni-v-ukrayini-postrazhdala-1001-ditina-zaginulo-349-ditej-ta-652-otrimali-poranennya (дата звернення: 29.11.2022).
5. Рік роботи ТСК із розслідування випадків порушення прав дитини: досягнення (інфографіка) | Політична партія «Слуга Народу». Політична партія «Слуга Народу». URL: <https://sluga-narodu.com/rik-roboty-tsk-iz-rozsliduvannia-vypadkiv-porushennia-prav-dytyny-dosiahnennia-infohrafika/> (дата звернення: 29.11.2022).

ЧЕЧЕЛЬ Софія, здобувач ступеня вищої освіти магістр Навчально-наукового інституту №1 Національної академії внутрішніх справ

Науковий керівник:

КУЛИК Тетяна, доцент кафедри конституційного права та прав людини Національної академії внутрішніх справ, кандидат юридичних наук, доцент

АНАЛІЗ СТАТТІ 13 ЖЕНЕВСЬКОЇ КОНВЕНЦІЇ ПРО ПОВОДЖЕННЯ З ВІЙСЬКОВОПОЛЕНИМИ

Уже як понад 8 місяців після повномасштабного вторгнення Росії Україна продовжує давати відсіч державі-агресору на всіх напрямках фронту. Не менш важлива боротьба ведеться і на інформаційному фронті, оскільки російська пропаганда часто наносить шкоду більш руйнівну ніж ракети з неба. В часи стрімкого розвитку глобалізації та діджиталізації, порівняно з двадцятим століттям, значного впливу зазнали не тільки різні соціальні сфери, а це вплинуло і на методи і засоби ведення війни.

Інформація виступає потужним важелем на соціум в залежності як її подати та проти кого її застосувати. Тому важливим для України залишається прозорість та правдивість в інформуванні міжнародних партнерів про перебіг військових

операцій, застосувань наданої зброї та цілі їх уражень. Але окрему увагу варто приділити саме дотриманню міжнародного гуманітарного права двома сторонами конфлікту. Оскільки Росія виступає державою-агресором, незаперечні докази вчинення нею військових злочинів вже додаються до матеріалів справи задля подальшого притягнення до відповідальності перед судами та трибуналом, не варто забувати про те що ослаблення авторитетності та впливовості нашої держави на міжнародній арені також в інтересах ворога.

Так, міжнародними правовими організаціями та ЗМІ було підняте питання про ймовірне порушення українською стороною Женевської конвенції про поводження з військовополоненими прав, а саме йдеться про статтю 13 в якій забороняється перетворювати військовополоненого на предмет публічної цікавості - «...військовополонені завжди повинні бути захищеними, зокрема від актів насилля чи залякування, а також від образ та цікавості публіки» [1].

Наприклад Міжнародне Товариство Червоного Хреста наголошує на актуальності власного тлумаченні статті 13 у російсько-українській війні:

а) не можна публікувати фото та відео з військовополоненими, якщо на них можна ідентифікувати особу полоненого або якщо полонені у принизливому становищі;

б) публікація матеріалів, на яких полонені зображені у принизливому становищі допустима, якщо є вагома причина, а особу не можна ідентифікувати;

в) фото та відео можуть бути необхідні для доказування воєнних злочинів, але це не скасовує попередніх двох пунктів [2].

Дану дискусію викликали певні фото- та відеоматеріали за участю російських військовополонених: прес-конференції військовополонених, записи допитів та матеріали для судового розслідування, які заповнили міжнародний медіапростір з початку повномасштабного вторгнення. Варто зазначити, що в статті 13 публічна цікавість розглядається в контексті запобігання саме насилля, залякування та образ військовополонених, тож дані фото- та відеоматеріали не підпадають під статтю 13, а маю на меті зовсім інші цілі.

Як вже зазначалось вище, є три групи фото- та відеоматеріалів: прес-конференції військовополонених, записи допитів та матеріали для судового розслідування. Публікація даних матеріалів відіграє дуже важливу роль для боротьби України, оскільки мають на меті демонстрацію правди про реалії цієї війни всьому світу, що є потужним механізмом боротьби із російською пропагандою. Також, дані інформують суспільство про військові злочини, насамперед проти цивільних, які вчинені окупаційними військами, особливості військових операцій, їх цілі та командирів, які керували та віддавали злочинні накази [3].

Також, варто зазначити, що обов'язок виконання Женевських конвенцій лежить саме на державній владі.

Стаття 17 Женевської конвенції про поводження з військовополоненими захищає право військовополонених не відповідати на жодні інші запитання окрім ім'я, прізвища, військового звання, дату народження та армійський полковий чи

серійний номер [1]. Але на противагу варто зазначити, що всі інтерв'ю беруться виключно за особистою згодою полоненого на інтерв'ю та подальше публікування. Також публікуються відео-огляди на умови проживання та утримання в таборі для військовополонених, що ще раз доводить прозорість та гласність української сторони в безумовному дотриманні Женевських конвенцій.

Женевські конвенції були написані після Другої світової війни і містили актуальні норми, які відповідали реаліям того часу. Останні зміни вносились до тексту конвенції в 2005 році. Тому варто зазначити, що в сучасних умовах 2022 року певні норми є загальними та повинні бути доповнені та уточнені.

Всі ці фото- та відеоматеріали є беззаперечними доказами вчинення державою-терористом військових злочинів на території України, які порушують всі Женевські конвенції, і які не можна ні виправдати, ні спростувати, а тим більше звинуватити Україну в порушенні правил поводження з полоненими. Тому головним знаряддям боротьби для українців залишається правда.

Список використаних джерел:

1. Женевська конвенція про поводження з військовополоненими від 12.08.1949 р. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_153 (дата звернення 30.11.2022).
2. Commentary of 2020 Article 13: Humane treatment of prisoners. INTERNATIONAL COMMITTEE OF THE RED CROSS. 2020. URL: <https://ihl-databases.icrc.org/applic/ihl/ihl.nsf/Comment.xsp?action=openDocument&documentId=3DEA78B5A19414AFC1258585004344BD> (дата звернення 30.11.2022).
3. Aaron Blake. Why you should think twice before sharing that viral video of an apparent Russian POW. By Aaron Blake. The Washington Post URL: <https://www.washingtonpost.com/politics/2022/03/07/russian-pow-videos/> (дата звернення 30.11.2022).

ЧУМАКОВ Денис, здобувач ступеня вищої освіти бакалавра, Навчально-наукового інституту № 3 Національної академії внутрішніх справ

Науковий керівник:
ЧИЖОВ Денис, доцент кафедри конституційного права і прав людини Національної академії внутрішніх справ, кандидат юридичних наук, заслужений юрист України

ЗНАЧЕННЯ МІЖНАРОДНОГО ЗАХИСТУ ПРАВ ЛЮДИНИ ДЛЯ СУЧАСНИХ МІЖНАРОДНИХ ВІДНОСИН

Наразі цінності свободи, гідності та справедливості введені в систему ієрархії цінностей, що визначає інтерес до розуміння прав людини в контексті сучасної реальності розвитку міжнародних відносин. Глобальна політична криза виявила слабкі сторони сфери міжнародних відносин (її моральної складової), неспроможність низки міжнародних організацій підтримувати стабільність у світовій політиці. Захист прав людини на національному та міжнародному рівнях був найбільш вразливою сферою в цьому випадку [1, ст 176].

Окремою проблемою для правознавців є пошук особливостей прав людини та виявлення механізмів їх формування. Правовий аспект закріплення прав людини в міжнародно-правових документах є важливим у контексті сучасної дійсності. За допомогою розкриття даної проблематики можна визначити основні етапи розвитку закріплення прав людини в міжнародному праві, а також глибше зрозуміти актуальні проблеми розвитку прав людини на сучасному етапі [1, ст 176].

Оскільки в науці існує різноманітність підходів до визначення та тлумачення прав і свобод людини і громадянина, виникає необхідність їх класифікації. Сьогодні в теорії права існують зовсім інші підходи до класифікації прав і свобод людини і громадянина. Останнім часом вчені все частіше говорять про так звані «п'ять поколінь прав людини». Ця класифікація базується на еволюційній основі. Наприклад, «перше покоління» прав людини (часовий етап становлення і закріплення – кінець XVIII ст.) – це етап правового закріплення тих прав і свобод, які впливають з особистої гідності людини і громадянина. правової держави. Їхньою метою було гарантування свободи, тобто створення гарантій звільнення суспільства й особи від пут феодального ладу. Ці права стали рисами людської особистості. Громадянські та політичні права вважаються правами людини «першого покоління» [1, ст 176].

Права «першого покоління» в цілому «суперечать» державі, яка зобов'язана поважати права і свободи. Громадянські та політичні права виникли в контексті

ряду буржуазно-демократичних революцій у Європі та США. Своє відображення й офіційне підтвердження вони знаходять у французькій Декларації прав і свобод людини і громадянина, Декларації незалежності США тощо [1, ст 176].

Процес становлення «другого покоління прав людини» пов'язаний із процесом соціалізації суспільства. Хронологічно це кінець XIX – початок XX ст. Тут мова йде про права і свободи, які реалізуються за допомогою держави. Ці права за своєю природою дозволяють людям стати рівними. За змістом це економічні, соціальні та культурні права і свободи, або так звані права рівності. Перш за все, це право на працю, прийнятний рівень життя, право на освіту та багато соціальних гарантій: право на допомогу по безробіттю, пенсію, тощо [1, ст 176 - 177].

В рамках сучасної «гуманітаризації» права в світовій політиці стався своєрідний «поворот до людини». Відомо, що до Другої світової війни між державами уклалися лише окремі угоди, які передбачали заходи щодо гарантування лише окремих прав людини та особистості. Серед них можна виділити Паризький договір 1856 року, Берлінський договір 1878 року, створення Міжнародної організації праці 1919 року та Ліги Націй 1921 року.

Значний прогрес у сфері міжнародно-правової стандартизації прав людини почався після створення ООН у 1945 р. Метою організації було «здійснення міжнародного співробітництва у вирішенні міжнародних проблем економічного, соціального, культурного та гуманітарного характеру та у сприянні та розвитку поваги до прав людини та основних свобод для всіх, незалежно від раси, статі, мови та релігії [2].

У 1946 р. за дорученням Економічної і Соціальної Ради ООН Комісія з прав людини почала розробляти комплекс міжнародно-правових актів, який отримав назву «Міжнародна хартія прав» [3].

Першим заходом у хронологічному порядку між цими актами була Загальна декларація прав людини, потім мала бути прийнята єдина угода про права людини. Публічна декларація з'явилася після важкого переговорного процесу, в якому зіткнулися суперечливі позиції різних груп держав-членів ООН. Так, тогочасні «західні країни» будували свої аргументи з посиланням на Конституцію США 1787 р. та Французьку декларацію 1789 р. і виступали за те, щоб до остаточного тексту документа було включено лише перелік громадянських і політичних прав. Для радянської делегації головним завданням було включення до Декларації широкого кола соціальних і економічних прав, а також права народу на самовизначення та рівноправність народу і кожної національності в межах держави.

Незважаючи на різницю в підходах до питання про те, яким повинен бути текст Загальної декларації, країни-учасниці змогли прийняти узгоджений варіант. Тому багато матеріалів документа носять загальний характер і не мають чітких правових обмежень.

У результаті Загальна декларація прав людини, прийнята 10 грудня 1948 року резолюцією 217 А (III) Генеральної Асамблеї ООН, стала результатом

спільних зусиль міжнародної спільноти. Вона носила рекомендаційний характер, оскільки резолюції Генеральної Асамблеї не створюють обов'язкових норм міжнародного права. Але беззаперечним є те, що Декларація була першим універсальним міжнародно-правовим актом, у якому держави міжнародного співтовариства погодили, організували та проголосили основні права та свободи, які повинні бути надані кожній людині на землі. Це право на життя, свободу та особисту безпеку, рівність перед законом, свободу думки, совісті та релігії, зборів та асоціацій тощо.

У Декларації отримали закріплення також соціальні та економічні права, що було новим для того часу: право на працю і на відпочинок, на соціальне забезпечення і на гідний життєвий рівень [4].

Після прийняття Загальної декларації прав людини розпочався процес її визнання на міжнародному та національному рівнях. На міжнародному рівні Декларація стала ядром усієї системи глобальних міжнародних дій з прав людини в рамках ООН (сьогодні діє близько 200 документів). Це правовий орієнтир і стандарт для десятків і сотень регіональних міжнародних договорів: Європейської конвенції про захист прав людини і основоположних свобод 1950 року [5], Американської конвенції з прав людини 1969 року та Африканської хартії прав людини і народів 1981 р. тощо.

На національному рівні в ряді держав Декларація була втілена у формі прямих посилань на її положення та прямого включення цих положень до текстів національних конституцій. Більшість національних конституцій, прийнятих після 1948 року, містять перелік основних прав, які або відтворюють положення Декларації, або поміщені в документ такого рівня під її впливом [6].

Важливість Декларації неодноразово підкреслювалася в основних документах і підсумкових документах міжнародних зустрічей і конференцій. У Заключному Гельсінському акті НБСЄ 1975 року зазначено, що «у сфері прав людини та основних свобод держави-учасниці діятимуть відповідно до цілей і принципів Статуту Організації Об'єднаних Націй і Загальної декларації прав людини».

У результаті світове співтовариство розробило та прийняло такі документи, які є частиною Міжнародного білля про права людини: Загальну декларацію прав людини 1948 року [4], Міжнародний пакт про економічні, соціальні та культурні права від 16 грудня , 1966 р. [7], Міжнародний пакту про громадянські та політичні права від 16 грудня 1966 р., а також Факультативний протокол до Міжнародного пакту про громадянські та політичні права 1966 р. та Другий факультативний протокол до Міжнародного пакту про громадянські та політичні права. Він спрямований на скасування смертної кари 1989 року, а також Факультативного протоколу до Міжнародного пакту про економічні, соціальні та культурні права, який набув чинності 10 грудня 2008 року.

Таким чином, права людини є феноменом культури сучасного міжнародного співтовариства, який відображає систему ціннісних орієнтацій людини, що закорінена в конкретну історичну епоху та базується, відповідно, на

ідеології світової правової спільноти. Потребує вирішення проблема прав людини та їх захисту від зовнішніх і внутрішніх загроз, визначаючи пріоритетність розгляду правових проблем серед широкого кола загальнолюдських проблем людства.

Дійсно, право у сфері захисту прав людини зайняло провідне місце серед інших галузей міжнародного права. Вона стала частиною, якщо не ядром, громадського порядку. Знайшло характер загального принципу права, якому, нарівні з конституціями або близько до того, повинні підкорятися поточне законодавство і правозастосовча практика.

Також можна зробити висновок, що всі документи, які створені та створюються на міжнародному рівні мають велику значимість для світового захисту права людини, без цих документів важко уявити систему захисту прав людини, також міжнародні документи є правовою основою у сфері захисту прав людини. Особливо у цій всій системі необхідно позначити такі органи як – Комітет ООН та Раду Європи. Ці органи відіграють важливу роль у здійсненні захисту прав людини. Особи, які проживають у країнах учасницях які, наприклад взяли на себе зобов'язання дотримуватися Європейської конвенції з прав людини у разі порушення їхніх прав можуть звертатися до Ради Європи. Відповідати у Раді Європи буде представник від країни з якої поступила заява на порушення того чи іншого права. Так само з Комітетом ООН.

Список використаних джерел:

1. Вісник Харківського національного університету імені В. Н. Каразіна. Серія «ПРАВО». Випуск 30, 2020 – с. 176. ; с. 176-177.
2. Устав ООН. [Електронний ресурс] – Режим доступа: <https://www.un.org/ru/about-us/un-charter/full-text> (дата звернення 10.11.2022 р.)
3. Резолюція 5 (I). ЭКОСОС от 16 февраля 1946 года.
4. Загальна декларація прав людини https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_015#Text, (дата звернення 10.11.2022 р.)
5. Європейська конвенція про захист прав людини і основних свобод 1950р.- https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_004#Text (дата звернення 10.11.2022 р.)
6. Yagawick W. Hong Kong and the International Politic of Human Rights // Human rights in Hong Kong. - Hong Kong, 1992. – P. 145-152
7. Міжнародний пакт про економічні, соціальні і культурні права 16 грудня 1966 р. - https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_042#Text (дата звернення 10.11.2022 р.)